

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 01129

YIDISHE GAS

Abraham Sutzkever

*Permanent preservation of this book was made possible
by Gerald Golden*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יִרְשַׁע נֶאֱמַר

יידישע גאס

19

אברהם סוצקעווער

פארלאג מלכות ניו יארק

1948

אַרויסגעגעבן פֿון
פֿאַרלאַג ״ מ ת נ ו ת ״
ביים שלום-עליכם-פֿאַלק-אינסטיטוט

YIDDISHE GAS
POEMS

By ABRAHAM SUTSKEVER

Copyright, 1948, by
FARLAG MATONES
New York, N. Y.

Published by
Farlag Matones
22 E. 17th St., New York 3, N. Y.

Printed in U. S. A. by
The Shoulson Press
New York, N. Y.

א י נ ה א ל ט :

געזעגעניש

11	ידישע גאס
13	טרייסטליד
14	א האַרדע מוזיק
16	צום קינד
18	א שטים פון האַרץ
19	ליד צו די לעצטע
22	תפילה צום נס
23	יעדער שעה יעדער טאָג
24	נאָכן טויט
25	גלוסט זיך מיר צו טאָן אַ תפילה
26	יהוָאָש
28	פאַר נאָכט
29	אַ טאָג ביי די שטורמיסטן
32	קערנדלעך ווייץ
34	עס פליט אַריין אַ פלאַטערל
36	דער דיכטער
37	אויפן טויט פון יעקב גערשטיין
38	פון אַ פאַרלירענער פאַעמע
39	אונטער דינע ווייסע שטערן
40	ווי צוויי עקן פון אַ רעגן־בויגן
42	צוויי סטראָפּעס
43	פאַרברענטע פּערל
44	די יונגע מאַמע

45	דער נביא
49	זאנגען
51	די וועלפליכע
53	די בריק
54	סובאטש-גאס צוואנציק
57	דאס מיידל פון וואלד
59	ווי אזוי?
		לידער פון פארשאלטענעם שמייכל (א. א שטים,
		ב. די שארפע ליפן, ג. מע זוכט אונדז, ד.
		בלעטלעך אש, ה. די גראַע קרוין, ו. דער
60	פרעמדער)
66	צו לייוער וואָף
67	שוואַרצע דערנער
68	געזעגעניש

פון אַנטלאַפּענעם אינדזל

75	ביים ים
79	דער בינשטאַק
80	אַ דיכטער ביי נאַכט
82	דאָס ליד פון רעגן-בויגן
84	מוראַשקע-נעסט
85	אויסגעלאָשן
86	לידער צו אַ לונאַטיקערין
88	באַדאַרפסט פאַר אונדז זיין אַ דערלייזער
89	ווער וועט קומען?
90	לאַמיר וועבן די לעגענדע
92	אין די בערג
94	פון די אופאַנישאַדן
95	איך וועל שפּרינגען
96	דער וועוּריק
97	אזוי האָט געדאַרפּט, האָט געמוזט זיין
98	צום אויג
99	די בויערס
100	שטיינהעקער

101	די גראַע צייט
102	י. ל. פּרץ
103	מלחמה
104	מלחמה-פעלקער
105	משוגעת
106	מאַרגנקינד
108	צוויי קוילן
109	פיר לידער אין אַלט־יידישן לשון (געבעט, טרינק־ ליד, חתן־כלה־ליד, וויגליד)
113	עפיטאָפּן

אין סדום

145	בראַנדענבורגער טויער
146	אויפן מאַרק
148	פאַרן נירנבערגער טריבונאַל
149	דריי נעגערס
150	אין שטרייכערס פּאַלאַץ
152	בערלינער זידע
154	צו די יידן אין דייטשלאַנד
155	צו פוילן

א פּלאַש מיט נעמען

169	שולדיק איז דער גוף
170	תחית המתים
172	דער לייכטער
173	אַ מאַל איז געגאַנגען אַ רעגן
176	איך האָב געזוכט דאָס ניט־אַנטפּלעקטע שווייגן
178	בעסער לעבן

179	אונדזער גלויבן
180	צום געצן־דינער
181	צום דינעם אָדערל אין קאָפּ
182	שורות געשריבן אין וואַרשע
183	מקנא בין איך
184	דאָס שערבּל
185	ליד וועגן אַ הערינג
186	מיין פאַרגעסענע ביקס
187	פּילאַטוס
188	שפינאַזע
192	דער ניי געבוירענער
193	פאַריו
196	ווער האַמערט ?
197	אַ שולכל
198	מאַראַנען
199	דענקמאַל
200	די פּרוי פון מירמל אויפן פּער־לאַשעז
202	אַ פּלאַש מיט נעמען

געזעגעניש

יידישע גאָס

ביסט ניט פאַרגאַנגען. דיין פוסטקייט איז פול.
פול מיטן פאַלק ווי מיין אויג מיט דער מאַמען.
ערגעץ נאָך פלאַטערט אַ שיימע, אַ שול,
ס'האַבן אויף זיי ניט קיין שליטה די פלאַמען.
איך וואָלט געשווירן : אומערדיש דיין גבול,
טיף אין געווען און וועט-זיין — דייע שטאַמען.
אַט איז די באַרד אויפן בלוילעכן ש"ס,
אַט איז דאָס הייליקע קרעמל מיט קוואַס.
יידישע גאָס.

דו ביסט דער ניגון, וואָס דורות צוריק
האַבן אַרויסגעשפילט מיינסטער כלי-זמרים.
ס'האַט זיך פאַרשטעלט אין אַ גאַס די מוזיק,
בלויז פאַרן אַרעמען דאַכט זיך : ביסט אַרעם.
וועמען ס'איז אַבער געשאַנקען דאָס גליק
זאַמלט דיין פראַכט מיט אַן אַפענעם אַרעם.
אַט איז די פאַנע פון בלוטרעגן נאַס,
אַט איז די לערערין מירע אין קלאַס.
יידישע גאָס.

אויב נאָר דיין שטערן-פרוכת איז וואָר —
איז אויך דיין וואָר ניט קיין חלום קיין בלינדער.
אַט איז דער נביא מיט שטיינערנע האַר,
מאַלט די נבואה פאַר נאַקעטע קינדער.

קען דען די וואָג פון אַ פינף הונדערט יאָר־
ווינציקער וועגן פון פיצל אַצינדער ?
ווער זאָגט פאַרשוואונדן ? אַ ליגן, אַ שפּאַס,
ערגעץ נאָך בומקעט דער באַסער אין באַס.
ייִדישע גאַס.

לעבט ניט דער ניגון, ווען טיף אויף זיין גרונט
שטראַלט דאָס געביין פון געפאַלענעם שפּילער ?
שטיינערנע צערטלעניש וויקלט מיך רונד, —
מיך, דיין פאַרוואַגלטן, מיך, דיין דערפילער.
ייִדישע גאַס, לאַמיר שליסן אַ בונד !
לאַז מיך דערהערן דיין אייביקייט, שטילער :
אַט ביסטו ווידער אַזוינס און אַזאַס,
העכער פון האַס און פון צייט דער מרשעת —
ייִדישע גאַס !

פּאַריוו, דעצעמבער 1946

טרייסט ליד

פארנעם אין דיין גרויסער צעטומלונג, דו וואונדערלעך פאלק מיינס, א
טרייסטליד,

ווען ס'קרעכצט דיין געבויענער נאָקן
און וואַרט שוין ניט מער אויף גענאָד.

ביסט צווישן די פעלקער אַ מאָנונג, אַלץ איינס צי דו ווייסט אָדער ווייסט
ניט;

עם וועלן דיך העק ניט צעהאַקן,

עם וועט ניט צעדרייען קיין ראָד.

פון אַקסל אויף אַקסל טראַגסט ווייטער די אַלטע גראַניטענע לוחות —

עם לייענט די צוקונפט זיי, איידער

זי טוט זיך פאַרוואַנדלען אין איצט.

עם גיבן אַ הייב זיך ווי ימען פון וועגן דיין מאָנונג מלוכות,

און ס'צימערט דער וועלטישער סדר

וואו דו האַסט דיין נאַמען פאַרקריצט.

דיין היים איז די גרייס ווי דיין עלנט; פאַרמעגן—צו וואָס איז דיר נייטיק?

דיין פאַלן איז שמענדיק אַ בשורה :

די אויסלייוונג רייסט זיך פון קייט.

ווי אַנגעגליט אייזן אין וואַסער, פאַרשטאַלט איז דיין שוואַכקייט

אין ווייטיק,

און ווער עם דערפילט אַזאַ גבורה —

דער האַט שוין זיין לעבן באַשיידט.

געבונדן די הענט, און זיי גראַבן אויף ס'ניי די פאַרשאַטענע קוואַלן —

דאָס מויל מיט אַ פויסטיקן זיגל —

עם ווערט ניט פאַרלוירן קיין טראַף.

און אַלע וואָס האַבן געמאַרדט דיך, זיי מוזן און וועלן צעפאַלן,

און ליגן אין שאַנד פאַר דיין וויגל,

וואו ס'דרימלט אַ נייער באַשאַף.

אין שלאַכטפעלדער וויקלסט פונאַדער די געסעלעך הפּרדיק-שמאַלע.

דו ברענסט ווי די זון דורך אַ שמורעם

און ברענענדיק ווערסטו באַפרייט. —

דעם חבר וועט שמאַרן דיין ברכה, דעם שונא וועט סמען דיין קללה !

און שמעלצן וועסטו אין דיין פורעם

די נאָך-ניט-געבוירענע צייט.

ווילנער געטא, 8טן סעפטעמבער 1943

אָ האָרדע מוזיק

א

ביי אַ וואַרעמען בערגעלע פּערדישע מיסט
וואַרעם איך, וואַרעם די אייזיקע הענט.
איך וואַרעם די הענט און דערביי מיך פאַרדריסט :
צו ווינציק ביז איצטער פאַרנומען, דערקענט,
די גרויסקייט פון קליינקייט.
ס'קען טרעפן, אַז אויך
פון אַ בערגעלע מיסט אַט דער וואַרעמער הויך, —
זאַל ווערן אַ ליד אין דערהויבענער שיינקייט.

ב

מיט אַזעטיקע רגעס
באַגעגנט אין שניי־וואַלד,
מוז מען זיך ראַנגלען,
פירן מלחמה,
נאָך מער ווי דער גוסס
מיט זיינע מיקראָבן.
געווינסטו —
וועלן זיי בלייבן דיין אייגנס,
אַנטפלעקן דעם זינען פון גאַרן געראַנגל,
געבויר פון גורלות
פאַרשלאָסן אין שניי.
נאָר וועסטו פאַרשפּילן דעם שאַרפּן געפּעכט —
וועט דיך דיין אייגענער אַמעס
פאַרפּירן.

אלײן. פארפרוירענע לויטערע שמילקייט.
 אונטער דער שמילקייט —
 מיין נאָקעטער גוף.
 בלויז צוויי אײלן ערד זענען מײנע —
 די, וואו איך ליג מיט א צודעק לבנה.

איך שפּײַן מײנע אױערן אָן צו דערהערן
 א קול פון א חבר,
 א קול פון א חבר!
 נאָר ווי מיין עכאַ דערמאָגט זיך פון ווייטן
 מוזיק פון וועלף
 אין א בלענדיקער האַלבראָד.

איז דאָס מיר געבליבן דאָס אײנציק-געטרייע :
 מוזיק פון וועלף —
 דאָס אײנציק-געטרייע,
 איבער וואַלדיקן שניי ווי פארפרוירענע וואַיען?
 זאָל זײן!
 עס דערנענטערט זיך שמאַליק און שאַרף
 צו מיר, קעגן מיר,
 א האַרדע מוזיק!

אהער מײנע וועלף,
 מײנע טײערע וועלף!
 לאַמיר ווערן חברים און טרעטן צוזאַמען
 קעגן פײנדלעכן מענטש, קעגן גײהנומשער קעלמ.
 האַרדע מוזיק, —
 פאַרנעם די וועלמ!

ווילנע, זאָרקעטער וואַלד, דעצעמבער 1941

צום קינד

צי פון הונגער,
צי פון גרויסער ליבשאפט, —
נאר אן עדות איז דערביי דיין מאמע :
איך האב געוועלט דיך איינשלינגען, מיין קינד,
ביים פילן ווי דיין גופל קילט זיך אפ
אין מיינע פינגער.
גלייך איך וואלט אין זיי געדריקט
א ווארעמע גלאז מי,
פילנדיק דעם איבערגאנג צו קאלטקייט.

ווייל דו ביסט ניט קיין פרעמדער, ניט קיין גאסט,
אויף אונדזער ערד געבוירט מען ניט קיין צווייטן, —
זיך אליין געבוירט מען ווי א רינג,
און די רינגען שליסן זיך אין קייטן.

קינד מיינס,
וואס אין ווערטער הייסטו : ליבשאפט,
און ניט אין ווערטער ביסטו עם אליין,
דו — דער קערן פון מיין יעדער חלום,
פארהוילענער דריטער,
וואס פון די וועלטישע ווינקלען
האסטו מיטן וואונדער פון אן אומגעזעענעם שטורעם
צונויפגעבראכט, צונויפגעגאסן צווייען
צו באשאפן דיך און צו דערפרייען : —

פאר וואס האסטו פארטונקלט דעם באשאף,
מיט דעם וואס דו האסט צוגעמאכט די אויגן
און געלאזט מיך בעטלערדיק אין דרויסן
צוזאמען מיט א וועלט אן אויסגעשנייטער,
וואס דו האסט אפגעווארפן אויף צוריק ?

דיך האָט ניט דערפרייט קיין וויג,
וואָס יעדער איר באַוועגונג
באַהאַלט אין זיך דעם ריטעם פון די שמערן.
עס מעג די זון צעברעקלען זיך ווי גלאַז —
ווייל קיין מאָל האָסטו ניט געזען איר שיין.
אַ טראָפּן סם האָט אויסגעברענט דיין גלויבן,
דו האָסט געמיינט :
ס'איז וואַרעם-זיסע מילך.

איך האָב געוועלט דיך איינשלינגען, מיין קינד.
כדי צו פילן דעם געשמאַק
פון מיין געהאַפּטער צוקונפט.
אפשר וועסטו בליען ווי אַ מאָל
אין מיין געבליט.

נאָר איך בין ניט ווערט צו זיין דיין קבר.
וועל איך דיך אַוועקשענקען
דעם רופנדיקן שניי,
דעם שניי — מיין ערשטן יום-טוב,
און וועסט זינקען
ווי אַ שפּליטער זונפאַרגאַנג
אין זיינע שטילע טיפּן
און אָפּגעבן אַ גרום פון מיר
די איינגעפּרירטע גרעזלעך — — —

ווילנער געטאָ, 18טן יאנואַר 1943

א שטים פון האַרץ

א שטים פון האַרץ באַפעלט מיר : גלייב
אין שוין פאַרשוועכטן וואַרט גערעכטשאַפט.
דער ווייטער יורש פון אַ לייב
מוז ווידערשפעניקן זיין קנעכטשאַפט.

ס'איז דאָ אַ גאַנג. עם ליגט זיין ציל
אין ווילדן אורוואַלד פון זכרון.
ס'איז אויך פאַראַן אַזאַ באַציל,
וואָס טראַגט דעם סם פון טויזנט יאָרן.

און זוכטו פאַר דיין פיין אַ זין —
פאַרוואַנדל זיך אין איר אַנטפלעקער,
און הער ווי זיידעס וועקן זין
ווי שמורעמהעק אין בראַנדז פון גלעקער.

ס'איז דאָ אַ גאַנג. איז קלעמער, שפּרייז,
קויף אויס דעם דורותדיקן שמרויכל.
דער טויט איז מוחל יעדער גרייז,
נאָר זיין אַ קנעכט איז ער ניט מוחל.

ווילנע, 22סטן יולי 1941

ליד צו די לעצטע

ניט מילכן זייט איר, — יענע האַבן מוט
צו ברענגען זיך דעם פייער פאר קרכנות.
און ניט קיין זאנגען אונטער דרעש פון רוט,
און ניט קיין גראַז צעטראַמן אָן רחמנות.
נאָר ווילט איר זיך דערוויסן ווער איר זייט —
צום פאַלשן שפּיגל זאָלט איר זיך ניט קערן,
נאָר קנייפט אַרויס אַ רויע שטיקל צייט
און ברענגט צום גאַזלאַך — וועט איר אייער אומקום-ריח הערן.

אַ, ברידער מיינע, הייבט אַרויף דעם קאַפּ,
דעם זינקעדיקן ווי די זון, דעם קראַנקן.
איך וויל אייך זען אין אייער זונק אַראָפּ,
פאַרנעמען מיינע אייגענע געדאַנקען;
פאַרבלייבט אַ רגע נאַקעט, אָנעם איצט.
נאָר לייענט זיך אַליין, ווי אַ פאַרברעכער
די אותיות אין זיין טויטנצעל פאַרקריצט,
און טראַכט צי אייער וויי קען גרייכן אייביקער און העכער!

אַט נעכטן, דאַכט זיך, האַט איר נאָך געשפינט
אַ זיכערקייט און ניט געדענקט דעם שפּעטער.
געגרונטפעסטיקט אַ היים אויף שטראַם און ווינט
און אויפגעשטעלט אויף זומפן-הייטלעך געטער.
און יעדער איינער האַט פאַרלייגט אַ שטעג
בכדי דעם צווייטנס קונציק צו פאַרצאַמען;
און ניט געפילט: עס רינגען אויס די טעג
און גריימן צו אַ דערנערשן געטראַנק פון לויטער סמען.

א חיה, אז מע לזיערט אויף איר גאנג —
 זי לאזט באדיי איר פעל און פרוואומ אנטריגען.
 בלזיז איר האט ניט געפילט שוין קיין געפאנג,
 איר האט געמיינט: די פייל וועט ניט געפינען.
 מיליאנענווייז געוועזן זייט איר קיינס
 און יעדער האט געמיינט: ער איז מיליאניק.
 און וואו א ווארט אן אייגנס און א ריינס —
 האט איר פארשפייט, און פרעמדע מיסט ארומגעלעקט ווי האניק.

און איצטער, ווען די שרעק פון טויזנט יאר
 האט אייך בארינגלט מיט די שווארצע פלויטן,
 פארשאלטן אייך צו זיין דער לעצטער דור,
 אין פאלקס-מנורה — יארצייטיקע קנויטן;
 ווען יעדער איז אליין א דארף, א שטאט,
 געקלעפט פון ווייב און קינדס פארגליווערט פנים —
 צי האט דעם חורבנס צארגנדיקער זאט
 דערגרייכט כאטש אייער פוסטריט און געלאזן דארט סימנים?

צי האט איר זיך צעעפנט ווי ביי נאכט
 א וואלד, באפאלן פון א הארדע בליצן?
 געפילט כאטש ווי דער באדן ברומט און קראכט
 און קיינער איז ניט א אייך צו באשיצן?
 איר האט זיך ניט געביטן אויף א האר,
 אנטלאפן איז פון אייך געפיל און שפירונג.
 א דארן זייט איר איצטער, ניט קיין דור, —
 פארברענטע שערבלעך אייער קוואל און שפינוועכס אייער צירונג.

און שלעכט זייט איר צו זיך . . . צום שונא — גוט.
 איר העלפט אים נאך אייך גופא צו דערשטיקן;
 איר קושט פון זיין געוויסן אויס דאס בלוט
 און ווארט פון אים זיך איינגערעדטע גליקן.
 און וואלט איר גלייביק זיין — וואלט איר מסתם
 פאר אייער גוטן שונא מאן א תפילה.
 ווייל אייך אליין איז מיאום אייער שטאם,
 זיין שיינקייט האט איר איינגעפלעקט און מערקט עס ניט אפילו.

עם שרעקט מיך אייער פריישאפט נאך אַנאַנד,
נאך מער ווי מיינע לעצטע דריי סעקונדן.
צי וועט אייך דען אַריינלאָזן איר לאַנד
וואו שמערן האָבן יום-טובֿ-ליכט געצונדן ?
איך האָק מיין שאַרבן אָן אַ שטיין און זוך
אין שפּליטער זיינעם טרייסט פאַר אייך, די לעצטע.
ווייל איך בין אויך אַן אות אין אייער בוך,
און מיין זון איז ווי אייערע אין פּרילינג אַ פאַרקרעצטע.

אַ, ברידער מיינע, העלפט מיר זוכן טרייסט,
מיין קאַפּ איז שוין צעהאַקט — און וואָס געפונען ?
זאָל איטלעכער דערהאַרכן ווי זי הייסט
און פון אַ וועלכן שטאַף זי איז געשפונען.
זי מוז דאָך זיין ! אויב ניט איז אַן אַ האַפט
דעם מאַרגנס גאַלדיק-אויסגעוועכטע פּאַנען.
נאָר ס'פּאַסט פאַר אייער שוואַכקייט ניט איר קראַפט,
מיך עקלט דער געדולד פון אייך, איר לעצטע פון מיליאָנען !

ווילנער געטאָ, 16טן מאָרץ 1943

תפילה צום נס

ביסט דא, ביסט דא! ביסט לעבעדיקער קערן
אין טויטער שאל פארוויקלט ווי אן איי.
ביסט דא, ביסט דא! און וועסט א הילף מיר ווערן
בשעת דיך וועט דערווארעמען מיין וויי.
כ'בין נאָקעט אויפן פראַסט. און זע, איך וואַרעם
דיין טויטע שאל: דערבאַרעם זיך, דערבאַרעם!

און דו וועסט דאָך זיך מוזן טאָן אָן עפן
און פריי זיין אויס די קלאַמערן פון וואַרט,
וועט דיין בליק דעמלט זיך מיט מיינעם טרעפן
און בלייבן הענגען צווישן מיר און — מאַרד.
און זיך אַליין וועסטו צום נס באַשווערן
ווי איצטער איך, מיט וואַרעמקייט פון טרערן.

עס איילט דער טויט, אויף קוילנשאַרפן רייט ער
צום דורכשמעכן אין מיר מיין העלסטן טרוים.
א רגע — און איך ליג שוין אַ פאַרבלייטער
אויב דו וועסט ניט פאַרלויפן, זיין אַ צוים.
פאַרלויף דעם וועג! אויב ניט, וועט דיר פאַרדריסן,
ווייל אויך אַ נס מוז האָבן אַ געוויסן.

ווילנער געטאָ, 23סטן נאָוועמבער 1942

יעדער שעה, יעדער טאָג

יעדער שעה, יעדער טאָג, —
איז מער ניט קיין שעה,
איז מער ניט קיין טאָג,

ס'איז אַ גרייטער מזבח ביי דיר אין געביין,
וואו פארשלונגען ווערט אליין, וואָס דו פילסט, וואָס דו זעסט,
און דו זינגסט נאָך דערביי, ווען דו פרעסט
זיך אליין.

ווילנער געטאָ, 27סטן אַפּריל 1943

נאַכן טויט

איז הייסט עס גענוג בלויז דער שטאך פון א בלייבל,
עס זאל דיר אין מיטן דערינען פאררעטן
די זון אויף דער לאַנקע, דיין ליבלינג דאָס טייכל,
די פרוי וואָס דו ליבסט און דיין אייגענער שאַטן ?

אזוי טאָקע הייסט עס. דאָס איז די באַלוינונג
פאַר דרייסיק יאָר זיין מיט גורל אויף מעסערס.
איך ווייס ניט ווי מייער עס קאָסט מיך די וווינונג, —
איך צאַל מיט מיין לעבן ווייל כ'האַב ניט קיין בעסערס.

א ליגן, עס טינטלען פאַעטן אַ ליגן,
אַז טויט, מיינע פריינד, איז אַזאַ און אַזעלכער !
איך זוף דאָך אַצינד זיין פאַרשאַלטענעם ניגון
און ווייס, אויף מיין ערנוואַרט, וואָסער און וועלכער.

און נאָך אַ זאך ווייס איך : מיין גייסט איז, אַ שטייגער,
ניטאַ. נאָר מיין גוף ביט ניט איבער זיין פאַרעם, —
פאַר וואָס אַבער קלאַפט אויף מיין האַנט נאָך דער זייגער,
ווען צייט איז ניט נייטיק שוין מער אין די קברים ?

צי וויל ער מיר ווייזן : פון יענער-וועלט, — אויבן
געהערט מיר אַ שטיקל באַווענונג אויך דאָדערט ?
ווי שווער מיר איז איצטער צו גלייבן אַן גלויבן
אַז עמעץ באַדאַרף עס אזוי און ער פאַדערט !

ווי שווער איז דאָ שטענדיק צו ליגן פאַרפאַרעצט,
ניט ריידן, ניט שרייבן, בלויז ליגן פאַרלאָשן.
איך טרוים שוין ניט מער ווי געוועזן, איך וואָר איצט,
די שטיקייט, וואָס פּרעסט זיך אַליין, איז מיין לשון.

איז דאָס יענע רוי, וואָס מע רופט זי נירוואַנאַ ?
אַ ליגן ! דאָס ניט-זיין איז פיינלעכער, שווערער.
איך בין זיך אַליין אין מיין טויטשרעק מקנא,
ווייל דעמלט האָב איך נאָך געגלייבט מיין געבערער.

איך זע איצט מיין לעבן — ווי כ'וואַלט דורך אַ שפעלמל
געקוקט אויף אַ זונפאַרגאַנג ביז ער פאַרנידערט —
און עפעס צערינט דורך די פינגער דאָס וועלמל,
מיט וועלכן עס ווילט זיך צוריק זיין פאַרברידערט.

ווילנער געטאָ, מיי 1942

גלוסט זיך מיר צו טאָן אַ תפילה

גלוסט זיך מיר צו טאָן אַ תפילה — ווייס איך ניט צו וועמען,
דער, וואָס האָט אַ מאָל געטרייסט מיך, וועט זי ניט פאַרנעמען,
ווייס איך ניט צו וועמען —
האַלט זי מיך אין קלעמען.

אפשר זאל איך בעטן ביי אַ שמערן: „פריינד מיין וויימער,
כ'האַב מיין וואָרט פאַרלוירן, קום און זיי אים אַ פאַרביימער!“
אויך דער גוטער שמערן
וועט עס ניט דערהערן.

נאָר אַ תפילה זאָגן מוז איך, עמעץ גאר אַ נאַנטער
פייניקט זיך אין מיין נשמה און די תפילה מאַנט ער, —
וועל איך אָן אַ זינען
פלאַפלען ביז באַגינען.

ווילנער געטאָ, 17טן יאנואַר 1942

יהואש *

די ערד, — א בלינדער זשיפענדיקער שטרעם, —
און אויפן שטרעם — א בינמל קראנקע הייזער
ווי רעשמלעך פון א שיף. . . .
אין זייער טיף —
נשמות פון ארויסגעהויכטע שעהען.
און קינדער אין די ווינקלען —
גראע טויכן אין א שטורעם,
פארקלאמערטע אין זייער לעצטער מידקייט.

דאס בינמל הייזער טראגט זיך שטרעם אראפ,
אנטקעגן קאכט א קעסלגרוב
מיט יעדער בליק אלץ נענטער.
געזעגעניש.
געפלאץ פון מארגנס.
ווערטער שיידן זיך מיט זאכן ערב זייער סוף.
נאך א רגע,
נאך,
און

מיט א מאל —
א נאמען הייליק-אויסגעשמידט פון אלטן גאלד :
י ה ו א ש .

און שוין פארגייט מיט קארשנבליטן
דער פארשמאכטער טרויער.
קוואלן בלא, מיט זונען אויף די דעקן,
שנירלעך זיך פארביי די נאכטיק-פלאצערדיקע שויכן
און ווארטן מע זאל עפענען.
און אנשטאט גרוב און קעלער —
טורעמט צווישן צעדערן א טעמפל
מיט זילן אויסגעקנאמענע
אויס דעם געביין פון דורות. — — —

* געשריבן צו די יהואש-פייערונגען אין ווילנער געטא.

סאַרע מאַכטיק-אויפגעוואַכער יום-טוב!
סאַרע ליכטיק-דיכטיקע דערקענטשאַפּט!
יעדער פון די גוססדיקע קינדער אין די ווינקלען —
איז איצט פאַרוואַנדלט אין אַ יונגן נביא,
געוואַשן אינעם ערשטן טוי
פון שנייאיק-זווייסע רויזן.
און אויף די ליפן —
בענטשונג און נבואה,
איינגעוועכט מיט זענגען
פון אויסגעלייזטער פרייד,
פון יובלדיקן פאַלק.

דער מויט אליין דערשרעקט זיך פאַר דער שיינקייט,
און טרייבט אַוועק צוריק
זיין בלאַטיק-רויכערדיקן קעסל — — —

ווילנער געטאָ, 6טן אַפּריל 1943

פאַר נאַכט

זיי ציען זיך, שאַרן אין רייען, אין פּאַלקן,
איך זע מער ניט קיינעם, נאָר פיל זייער גאַנג.
ווי פייגל אין פּלאַטער פון הינטער אַ וואַלקן —
געשטאַלט נאָך געשטאַלט מיט באַזונדערן קלאַנג.

דורך מיר, דורך מיין דמיון זיי ציען זיך אַלע,
און יעדער געפינט דאָרט זיין חלום און — זיך.
עס ווערט מיר אין ליכט פון מיין בלינדקייט נתגלה
פון וויפל נשמות געקלעפט איז מיין איך.

ווילנער געטאָ, 10טן יאַנואַר 1943

א טאָג ביי די שטורמיסטן

א

— בין איך שולדיק, דאַרף איך צאָלן שולד,
און וועמען דען, די היינטן צי אַמאָלן ?
— אַלץ איינס, דו נאַר, גענוג ס'איז דאָ אַ שולד
און מענסטו זיין אַ טעות — מוזסטו צאָלן !

— דו לאַכסט געוויס, איך בין דאָך ניט געווען
מיין פרייען ווילנס קיין באַשאַף, באַקלער נאַר !
— נימאָ צו קלערן, פרעג ניט וואָס און ווען
און הענג ניט אָן דיין גלויבן אויף קיין דערנער.

— בין איך און גורל איינס, צי פרעמדע צוויי ?
אויב צוויי — אַנטפלעק, און איך וועל אים פאַרוויסמן !
— באַשטימט אַליין. מיט העל-זען פון דיין וויי
דערקען אים אַרום זיך — אין די שטורמיסטן.

ב

גראַב איך אַ גרוב ווי מען דאַרף, ווי מען הייסט.
זוך איך בעת-מעשה אין דר'ערד אויך אַ טרייסט.

אַ גראַב און אַ שניט און אַ ווערעמל קליין
עס צאָפלט פון אונטן — דאָס האַרץ קען צעגיין.

צעשניידט אים מיין רידל און — וואונדער דערביי :
צעשניטענערהייט ווערן צוויי, ווערן דריי.

און ווייטער אַ שניט, ווערן דריי, ווערן פיר,
און אַלע די לעבנס באַשאַפן דורך מיר ?

קומט ווידער די זון אין מיין טונקל געמיט
און אַ גלויבן נעמט שטאַרקן מיין אַרעם :

אויב אַ ווערעמל ניט זיך ניט אונטער דעם שניט,
ביסטו ווינציקער דען פון אַ וואַרעם ?

ניט שלאָג. סיי-ווי-סיי טוען גלידער ניט וויי מער.
 זיי געהערן ניט מיר ווי מיין נעכטיקע שעה.
 עפעס ציט מיך אַ האַנט צו אַ וועלט אַ געהיימער
 וואו קיין טויט איז ניטאָ,
 ניטאָ.

מיין גוף טו איך אויס ווי אַ הילע פון שטויבן.
 דריי זיך ווידער אין צייט ווי אַ וועג אויף אַ ראָד.
 נאָר אַלמאַי ס'איז די גרוב ניט באַצאָפּלט מיט שויבן, —
 איז באַמת אַ שאַד,
 אַ שאַד.

אַ ראַכניע פון שטורעם אויסגעריסן,
 מיט הענגלעך קרעלן אויף צעלאַמטע צווייגן —
 מיין גוף אין קאַלך.
 ס'איז איך? וואו איז מיין איך? —
 פּרואוומ יעדער גליד
 זיך אַנטאַפּן, דערפילן:

דאָ.

דאָ.

דאָ.

און איז פון שטיקלעך קוועקזילבער
 וואָס לאָזן זיך ניט גאַנצן.
 די וואַריקייט באַהערשט שוין ניט מיין לייב,
 און טוט ניט וויי — ווי מעסערשניט אויף נעגל.
 דער חלום איז שוין אמתער
 און פויקט אין קאַפּ:

דול.

דול.

און פלעקן פאַרן אויג, בלוז פלעקן,
 ווי שמראַלן-הערצעלעך פון מערן.

ווי קום איך דא?
 אנטרווען,
 ווען, פון וועמען?
 און ווי אזוי אנטרינט מען, ווער באפעלט?
 די פייל זעט שמענדיק שארפער ווי דער אַדלער
 כאַטש ער איז הערשער, זי — אַ קנעכט.
 שאַ. לעב איבער אויף צוריק, דערמאָן זיך.
 ניין, פאַרגעס.
 ניין-ניין, דערמאָן זיך ווידער:
 אַנטלאָפן.
 דו פון טויט צי טויט פון דיר?
 אַליץ איינס.
 דער חוּזק-מאַכער האָט זיך בלויו געשפּילט
 און אַנשטאַט דיר אַ הונט אַוועקגעשאָסן.
 האַרד, עס בילט דער הונט אין קאַפּ:
 דול.
 דול.

ה

איך דערין עס נעמט מיר עפעס קלאָרן
 ווי איך וואָלט ניי געכאַרן:
 די פּלעקן פאַרן אויג — אַוועק, אַוועק,
 איין ווייסער פּלעק
 פון קאַלך צעלאָזט אין וואַסער,
 וואָס זידט און זעט:
 איך ליג אין אים פאַרזונקען
 האַלב דערטרונקען,
 און ס'ציען זיך פון מיר אַזוינע פּלייציקע רוכינען,
 מריפן, רינען
 שורותדיק ווי לידער
 און וואַרצלען איין אַ שמייכליק-ראָזן זונפאַרגאַנג אין קאַלך.
 די קאַלכגרוב ווערט מיר ליב. איך ליג און טראַכט:
 „אַצינד וועל איך ניט אויפהערן צו גאַפן
 ביז נאַכט, ביז נאַכט,
 אויפן שענסטן זונפאַרגאַנג, דורך מיר אַליין באַשאַפן!“

ווילנער געטאָ, מיי 1942

קערנדלעך ווייץ

היילן, דערלאנגט זיך אן עפן,
צעשפאלט זיך פון אונטער מיין האק!
איידער די קויל וועט מיך טרעפן —
איך ברענג אייך מתנות א זאק.

אלטינקע, תכלתנע דפן
מיט פורפור אויף זילבערנע האר,
ווערטער אויף פארמעט, געשאפן
דורך טויזנטער גרויזיקע יאר.

ווי ביים באשיצן אן עופל —
איך לויף מיטן יידישן ווארט,
נישמער אין אימלעכן הייפל,
דער גייסט זאל ניט ווערן דערמאָרדט.

שמרעק אינעם שייטער די אַרעמס
און פריי זיך: דער עיקר איז דאָ!
מיינס איז נאָך אמסמערדאָם, וואַרעמס,
ליוואַרנע, מאַדריד און ייוואַ.

א, ווי מיך פייניקט אַ שיימע
פארטראַגן אין רויכיקן ווינט!
ס'וואַרגן מיך לידער געהיימע:
— באַהאַלט אונדו אין דיין לאַבירינט!

גראַב איך און פלאַנץ מאַנוסקריפּטן,
און גיט מיר דער יאוש אַ פלייץ,
קומט מיר אין זינען: עגיפּטן,
אַ מעשה מיט קערנדלעך ווייץ.

דעמלט די שטערן דערצייל איך :
א מאל האָט ביים נילום געבויט
זיין פיראַמידע אַ מלך,
צו קיניגן דאָרט נאַכן טויט.

זאַל מען אין גילדענעם אַרון
אַנשיטן, האָט ער באַפעלט,
קערנדלעך ווייץ — לזכרון
פון אונדזער, דער ערדישער וועלט.

ניין טויזנט יאָר האָבן זונען
געביטן אין מדבר דעם גאַנג,
ביז מ'האַט די קערנער געפונען
אין דער פיראַמידע ניט לאַנג.

ניין טויזנט יאָר שוין פאַרגאַנגען !
נאָר ווען מ'האַט די קערנער פאַרזיט, —
האַבן אין זניקע זאַנגען
צעבליט זיך אַ בייט נאָך אַ בייט.

אפשר אויך וועלן די ווערטער
דערוואַרטן זיך ווען אויף דעם ליכט —
וועלן אין שעה אין באַשערטער
צעבליען זיך אויך אומגעריכט ?

און ווי דער אוראַלטער קערן
וואָס האָט זיך פאַרוואַנדלט אין זאַנג, —
וועלן די ווערטער אויך נערן,
וועלן די ווערטער געהערן
דעם פאַלק, אין זיין אייביקן גאַנג.

הילנער געטאָ, מאַרץ 1943

עס פליט אַרײַן אַ פּלאַטערל

עס פליט אַרײַן אַ פּלאַטערל
פון ערגעץ העט, פון אויבן,
און עפנט אַ טעאַטערל
אין אויסגעהאַקטע שױבן.

דאָס פּלאַטערל — געווען אַ מאַל
אַ וואָרעם אונטער שױינער.
אַצינדער זע דאָס פּנימל —
נימאָ נאָך אַזאַ אײנער.

די קינדער, די פאַרריגלמע
און צווישן ווענט באַהאַלטן —
זײ וואַכן אויף באַפּליגלמע
פון שױקעדיקע שפּאַלטן.

דאָס פּלאַטערל אַ גילדערן
עס מורמלט: שטילינק, שטילינק.
נאָר קינדער שפּרײַנגען, פּילדערן:
עס איז אַרײַן דער פּרילינג!

און מער ניט קיין געבויגענע
זײ ציען זיך אים פּאַנגען.
זײ לויפן רעגן-בױגענע
מיט הענטלעך אים דערלאַנגען.

דאָס פּלאַטערל, דאָס פּלאַטערל
מיט גאַלד באַצירט די חורכות. —
אַ כּישופּדיק טעאַטערל
עס שפּילט צו דער נאַטור וואָס.

און ווי עס שפילט — באגראָזן זיך
די אָפגעברענמע ביימין.
און יונגע ווינמלעך לאָזן זיך
אַ בעזן-ריח שפרייטן.

דער אָפגעדארטער קארשנבוים
ער ווערט אַ „מענטש“ ווי אַלע.
ער ווערט אַליין זיין. ירשנבוים
אין ווייסן, ווי אַ כלה.

דאָס פלאַטערל, דאָס פּרילינגל
נעמט זינגען ווי אַ פויגל.
עס בליט אַ בלויאינק בלילינגל
ביי אימלעכן אין אויגל.

נאָר אומגעריכט דאָס פלאַטערל
פאַרפליט אַהינטער דראָטן.
עס לעשט זיך דאָס מעאַטערל,
פאַריתומט בלייבט דער שאַטן.

און אויף דער דראָט — באַהאַנגענע
עס בלוטיקן די קינדער.
ווי פלאַטערלעך געפאַנגענע
זיי ראַנגלען זיך אַצינדער.

ווילנער געטאָ, 5טן מיי 1943

דער דיכטער

ער איז געלעגן אונטער טויזנט גופן,
מיט הייסן טריוואקס אויפן קאלטן אָטעם.
האַט מיט אַ מאָל אַ ניגון אים גערופן
און דורכגעגליט דאָס האַרץ ווי אַ געבאַט אים.

דאָס האָט זיין ניט געבוירן ליד זיין הימער
געמאַנט, געמאַנט פון הלום-לאַנדס געוועבן:
— „שטיי אויף, דו ביסט מיין האַר און מיין געביטער,
אַ, ווער אַן דיר וועט ברענגען מיך צום לעבן?“

און ווי עס איז דערגאַנגען צו דעם דיכטער
דער אונטערקלאַנג פון ווערטער, שורות, גראַמען,
האַט אים באַקרוינט אַ טוי אין זיבן ליכטער:
— „דערוואַך! ווי טאַר אַן אויסלייזער פאַרוואַמען!“

די טויזנט גופן ווי פאַרפלייצטע זאַנגען
זיי האַבן זיך צעשפאַלטן אויפגערייטע,
און ער איז פון דער אונטערערד געגאַנגען
אַ נאַקעטער און אויפן שליף אַ מירטע.

זיין הויט — ווי רויטער וויינטרויב קעגן פייער —
האַט ראַז באַמאַלט די וואַלקנדלעך אין הימל.
נאַר אויף די הענט, אין ליבשאַפט אין געטרייער —
עס צוקט אַ מיידל איינגעוועכט אין דרימל.

אַ שנירל געלינק זאַמד און ניט קיין פערל
האַט פון איר האַלדז געפינקלט זון אַנטקעגן.
און צווישן צאַרטע וויעס האַט אַ טרערל
די פליגעלעך צעפאַכט — זיך צו באַוועגן.

נאַר ער האַט אַליץ געמיינט — דאָס איז דער ניגון.
און אַט דער ניגון איצטער בלוט און פלייש איז.
האַט ער גענומען שטאַרקער אים צעווינגן,
און ס'האַט באַגאַרטלט זיי אַ ווינט פון בראַשית.

ילנער געטאָ, 12טן אויגוסט 1943

אויפן טויט פון יעקב גערשטיין *

מיר האָבן שוין אַדורכגעזשאַווערט אַלע זיבן טויטן,
און זענען ניט דערפאַר די שווערד, וואָס פּאַכעט נאָך צוקאַפּנס.
און אַלע אונדזערע געפילן זענען ליכט אָן קנױטן,
וואָס קענען זיך ניט אַנכאַפּן, — נאָר שמעלצן זיך אין מראַפּנס.

נאָר גלייך עס וואַלטן פּלוצעם ווענט אונדז אָפּגעשיט מיט ציגל,
האַבן מיר זיך אויפגעוועקט בשעת דו ביסט אַנטשלאָפּן,
און קלאָר דערזען דאָס פּנים פונעם ווייטיק ווי אין שפיגל,
די שרפּעדיקע לאַמעוואַנד, אָן הילע, נאַקעט, אָפּן.

אין איינעם האָבן מיר געוועכט דעם אויפשטאַנד פון די מענער,
אין איינעם אָפּט געפאַלן אונטער געטאָדיקע האַרבן ;
און אַלץ האָט זיך געדאַכט, אַז דו, דער שטאַלצסטער פון די מענער,
וועסט בייקומען די שונאים — נאָר דו ביסט פאַרבליבן קרבן.

און מיר, וואָס גוססן נאָך אַלץ געבויגן אַרום אַרום,
פאַרנעמען, ווי דיין איינגעקלעמטער שווייגן מאַכט אונדז פעסטער.
מיר וועלן הימן טריי אין אונדזער האַרצן אַט דעם צאָרן,
ווי טריי דיך האָט געהיט דיין טרייע שוועסטער.

ווען ס'וואַלט דיין שיינער קאַפּ געפאַלן אין אַ צייט אָן אַנדער —
וואַלטן מיר דיין בלומען-גוף געטראָגן צו פאַרזייען ;
און ווי דער וואַנדער פון מוזיק — אַזוי דיין לעצטער וואַנדער
באַגלייט פון קינדער גאַנצענע אַרמייען.

איצט קענען מיר אַפילו ניט באַגלייטן דיין געביין מער,
און ניט קיין וואָרט דיר מיטגעבן, וואָס זאָל באַלייכטן יאָרן.
דו איילסט אַליין, וואו דייע זינגער ליגן אונטער ביימער,
און מיר פאַרבלייבן דאָ, און אַמעמען דיין צאָרן.

ווילנער געטאָ, 28סטן סעפטעמבער 1942

* אַ באַוואוסטער ווילנער לערער, מוזיקער און געזעלשאַפטלעכער טוער, געשטאַרבן אין ווילנער געטאָ.

פון אַ פאַרלוירענער פּאָעמע

מאַמע,

כ'בין קראַנק.

מיין נשמה איז קרעציק.

און אפשר נאָך מער :

ס'איז אַ געלער שגעון.

און דער זאַלב פון דיין קוש

איז צו הייליק, ער זאַל

מיר באַהויבן צו מאַל

מיינע וואונדיקע דנאַען.

נאָר אויב דאָס איז וואָר,

אַז דו ליבסט מיך ווי שמענדיק

דעם צווייטן נאָך גאַט —

איז מיין לעצטער געבעט און געבאַט :

— דערשטיק מיך !

דערשטיק מיט די מאַמישע פינגער

וואָס האַבן געשפּילט

אויף מיין ווערבענעם וויגל.

וועט מיינען :

דיין ליבשאַפט איז שטאַרק ווי דער טויט.

וועט מיינען :

דו האַסט מיר דיין ליבשאַפט פאַרטרױט.

און איך וועל פאַרקערן

אין איידער-מייך-ווערן

און זיין און ניט זיין

ווי אַ שמערן

אין וואַסער.

ווילנער געטאָ

אונטער דיינע ווייסע שטערן

אונטער דיינע ווייסע שטערן
שטרעק צו מיר דיין ווייסע האנט.
מיינע ווערטער זענען טרערן
ווילן רוען אין דיין האנט.
זע, עס טונקלט זייער פינקל
אין מיין קעלערדיקן בליק.
און איך האב גארניט קיין ווינקל
זיי צו שענקען דיר צוריק.

און איך וויל דאך, גאט געטרייער,
דיר פארטרויען מיין פארמעג.
וויל עס מאַנט אין מיר אַ פייער
און אין פייער — מיינע מעג.
נאָר אין קעלערן און לעכער
וויינט די מערדערישע רוג.
לויף איך העכער, איבער דעכער
און איך זוך : וואו ביסטו, וואו ?

נעמען יאָגן מיך משונה
טרעפ און הויפן מיט געוואָי.
הענג איך — אַ געפלאַצטע סטרונע
און איך זינג צו דיר אַזוי :
אונטער דיינע ווייסע שטערן
שטרעק צו מיר דיין ווייסע האנט.
מיינע ווערטער זענען טרערן
ווילן רוען אין דיין האנט.

ווילנער געטאָ, 1943

ווי צוויי עקן פון אַ רעגן-בויגן

מיר זענען ווייט.
דער שמח צווישן אונדז —
דאָס איז מיין בענקשאַפט.
וויפל שרפות, אומגליקן, מגפות,
מיען זיך מיין בענקשאַפט צו פאַרשלינגען!
נאָר זי לעבט.
פאַרשטיקט אין גרוב —
זי לעבט.
און ווי צוויי עקן פון אַ רעגן-בויגן,
פאַרקניפט זי אונדז
פון ביידע זייטן וועלט.

מיר זענען ווייט.
און ווי אין טייטשרעק ווערן פלוצעם גראַ
די יונגע האָר —
איז גראַ געוואָרן מיין געזאַנג
וואָס האָט געשפּריצט מיט פאַרבן;
נאָר דו, פאַרשליידערט הינטער זיבן בערג, —
ביסט דער טוי וואו ס'קרייצן זיך די שטראַלן פון מיין לעבן,
און שלאָגן אָפּ צוריק אַהער אין חורבה
און ווערן כרויט מיט וואַסער פאַר מיין גייסט.

איך טרינק זיך אין מיין בענקשאַפט
ווי אין אַ טייך מיט בלוט.
און דו ביסט מיר דער שטערנזאַמד פון באַדן
וואוהין עס וואַרצלען, ציען מינע דאַרשטיקע שפיציפּינגער.
איך ווייס,
ווען ניט מיין זיכערקייט אַז יעדער מיין באַוועגונג
שלאַגט זיך אָפּ אַן דיינער
ווי אַ כוואַליע אָן אַ כוואַליע, —
ווען ניט מיין גלויבן אַז איך בין אין דיר
ווי דו אין מיר, —
וואַלט שוין לאַנג פאַרשלונגען מיך דער אַפּגרונט.

נאָר מיט דיר,
כאַטש ווייט פון דיר,
מיט דיר, —
ווער קען מיר פאַרבאַטן טראַכטן, זינגען,
אַז דו, מיין ווייטער פריינד,
ביסט איצט דער קערן פון מיין וואָרט.
און אין דין וואָרט,
(וואָס איך נעם אָן פאַר מיינס)
בליט אַ גרינע פּרילינגדיקע שטאַט, —
און ביידע שפּרייזן מיר דער שטאַט אַנטקעגן.
באַגלייט פון אַ מאַראַנצן-בוים
אין אַוונטדיקער זון.

ווילנער געטאָ, 1טן יולי 1943

צוויי סטראָפּעס

א

ניט זאָג : די צייט איז שולדיק. צייט איז בלויז אַ שפיגל,
צעשפּלימערסט זי אין מעג און נעכט און אייביק בלייבט זי גאַנץ.
אין איינעם אַזא שפּלימער נאָך צאַנקט דיין גרינע וויגל,
און גראַע האָר שוין בליען אין אַ צווייטנס גלאַנץ.

ב

דערפאַר ווייל ס'ברענגט די ערד אויך פאַר דעם רשע עפּל —
איז ניט צו מוחל זיין דער אומגערעכטער ערד.
און שולדיק איז די שווערד, וואָס בלאַנקעט אין אַ נעפּל
ווען אומגליק איז געקומען פריער ווי די שווערד.

ווילנער געטאָ, 10טן מאָרץ 1943

פאַרברענטע פערל

ניט דערפאר ווייל מיינע ווערטער ווארפן זיך
גלייך ווי הענט צעבראַכענע נאָך רעמונג,
ניט דערפאר, ווייל ציינערדיק זיי שאַרפן זיך
צו אַ לייב אין פינצטערניש, — נאָך זעמונג, —
בלאָזסטו אויף די קוילן פון מיין גרימצאָרן,
דו געשריבן וואַרט, — מיין וועלמס פאַרבייטער ;
נאָר דערפאר, ווייל דייע קלאַנגען גלימצערן
ווי פאַרברענטע פערל
נאָך אַן אויסגעצאַנקטן שייטער,
און קיינער — אויך ניט איך — דורך טעג צעריבענער,
דערקענט שוין ניט די פרוי אין פלאַם געוואַשן,
וואָס פון אַלע פריידן איז געבליבן איר
גראַ-פאַרברענטע פערל אין די אַשן — —

ווילנער געטאָ, 28סטן יולי 1943

די יונגע מאַמע

אַז פון גאַרער וועלט איז איר פאַרבליבן,
בלויז איר קינדס אַ ליאַלקע און ניט מער —
וועמען זאָל די יונגע מאַמע ליבן,
ווער וועט איר אַן ענטפער געבן, ווער ?

האַקט זי צו די טיר אויף שלאָס און ריגל
און ווי פריער לייגט זי איצט אויף ס'ניי
אין דעם פּוסטן, פּוסטן, פּוסטן וויגל
דאָס פאַרגאַפטע קינד פון פאַרצעליי.

ווענט און באַלקן גלימצערן אין פּרירונג,
אינעם פענצמער שמעקט אַ בינטל שטרוי, —
טוט זי אַן אַ שמייכל ווי אַ צירונג
אויך דאָס קינד זאָל מיטשמייכלען אזוי.

גאַר די ליאַלקע וויינט. מע האָט איר חלום
צוגערויכט פון אויסגעשמרעקטע הענט.
איז זי קראַנק געוואָרן חס ושלום ?
ווי מיר, ווי דאָס שמערנדל איר ברענט !

וויקלען מאַמעס ליפן איין דעם שמערן :
— „ניטע, ניטע חנהלע, ניט וויין,
ווייל אַ וואַלף אַ בייזער קען דערהערן.“
און די טרערן ווערגן זי אַליין.

טוט די מאַמע חנהלען שוין לייגן
צו דער זיסער ברוסט און וויגט זי צו
און זי גיט דער ליאַלקע אויך צו זייגן :
— „איילעליו, מיין לעבן, איילעליו.“

און די ליאַלקע זייגט. עס גיט אַ בלייכל
אויף די ליפלעך בלעזדיקער שוים,
און פאַררעמלט איינגעוויגט אין שמייכל,
בלויז די וויעס ציטערן קוים-קוים.

דרעמלט אויך די מאַמע ביי איר שענסטער.
אַבער פּלוצעם וועקט זי אַ געשריי :
מער ניטאָ דאָס בינטל שטרוי אין פענצמער,
און ווי שמערן פּאַלט אַריין אַ שניי.

דער נביא

געהייליקט דעם אַנדענק פון ד. קלמנאוויטש

א

און דער, וואָס נביא רופט מען אים, דער שכן מיינער, נעמט זיין מלית און ער זאָגט צום יתום: „ניי פון דעם אַ העמד

און מו עס אָן און לעב און קוק אָן מורא אויף דער וועלט, — ווייל שפינוועכס איז די וואַנט, וואָס האָט דיין מאַכטיקייט פאַרשמעלט.“

און ווי אַ גראַפער אַדלער גיט דער נביא זיך אַ רים צו דעם וואָס ליגט דערהרגעט און ער קניט פאַר זיינע פים:

„מיין ברודער, זאַלסט דערציילן די קרבנות פון דער שטאַט — זי טראַגט זיך, די נקמה, — אונדזער שמורעמדיקער גאַט!“

און ווי אַ שטיין וואָס פאַלט אין טייך און רודערט אויף אַ קרייז, — אזוי ווערט איינגעזונקען יעדער פנים ביי דעם גרייז.

און ווער עס האָט געזאָגט: „משוגע“, ווער עס האָט געלאַכט ווען איין מאַל האָט דער נביא זיך צעזונגען אין דער נאַכט, —

נאַר ער האָט מיר געגעבן פונעם זינגען דעם באַשייד: „זי טראַגט זיך די נקמה, איך באַגעגן זי מיט פרייד.“

אחי האָט ער אין שולחויף צום המון
געצאָרנט :

געפאלן איז אין רינשמאָק אייער קרוין,
ווי האָט איר זי באַוואָרנט ?

גייט לערנט זיך ביי די, וואָס ניט ביים זין, —
די דולע,

אויף הקדש-גאָס אין תפיסה. גייט אַהין,
איר טרוימער פון גאולה !

אַ קופע משוגעים — איין פאַרקנויל,
איין פנים

האָט דאָרט געגליט אין פינצטערניש, ווי קויל, —
אויף חזק פון די שונאים.

פאַרשפאַרט אַ וואַך, אַ צווייטע, אָן אַ פונק
מיט גנאָדן.

און ווען זיי טוען אייזוואַסער אַ טרונק —
וואַלט גלייך זיך עס צעזאָדן.

זיי האָבן ניט געקענט שוין ריידן, גיין.
ווי חיות

געגריזשעט פאַרן שטאַרבן זיך אַליין
מיט קופערנע העוויות.

נאָר ווען דער שונא איז אַריין אין צעל,
„באַקוקן“ —

זיי האָבן אַלע, ווי נאָך אַ באַפעל,
געטאָן אַ שפרונג, מסוכן —

און אים געטייט ! ווי מע צעטרעט אין גאָס
אַ וואַרעם.

ווייל שכל האָט געהאַט די משוגעת,
באַפליגלט זייער אַרעם.

נאָר איר, די קלוגע, ווי די קעלכער גייט,
איר קלוגע.

און די, וואָס האָבן אונדזער פיינד געטייט —
זיי רופט איר אָן : משוגע.

און די, וואָס גליווערן פאַרלאָשן,
 און קיינער הערט ניט זייער קול —
 זיי האָבן מיר געגעבן לשון
 ווי שנייאיק-אַנגעגליטן שמאַל.
 אַזוי דערצייל אין אונדזער נאַמען
 די מענטשנקינדער אויבן, דאָרט —
 און זאָל זיך שטורמיק פאַרנשמהן
 אין זייער טיפעניש דאָס וואָרט:

הערט אויס, איר לעבעדיקע ברידער,
 די אויסגעמאַרדטע לעבן אויך.
 אין אייערע געבייטשטע גלידער
 איז איינגעקלונגען זייער הויך.
 אין איטלעכן פון אייך — פאַרזונקען
 איז אויך אַ פונק פון זייער גייסט.
 נאָר מערקן מערקט איר ניט די פונקען
 און ווי איר ווערט דורך זיי געשפייזט.

עס איז קיין וויינעניש ניט נייטיק
 און ניט קיין וואַלקנדיקע רייד.
 אַנשטאַט צו ווייטיקן דעם ווייטיק —
 באַפאַנצערט זיך אויף ס'ניי מיט פרייד.
 און בויט, ווי איר וואַלט ערשט געבאָרן,
 ווי ס'אומגליק איז דאָ גאַרניט שייך.
 און זיי, די הימער פון זכרון —
 זיי וועלן מיטבויען מיט אייך.

ער איז געווען דער ברֶאָנדז-געשמידטער טויער
 וואָס האָט פֿאַרטיידיקט ס'לעצטע קינד אין פעסטונג.
 און ווען אַ שפּיז האָט דורכגעהאַקט זיין ברוסט
 און פונק אַנטקעגן פונק האָט זיך געלאָשן, —
 איז ער געבליבן הענגען אין אַריינגאַנג
 פֿאַרעקשנט ווי אַ פעלדז אַריבער אַפּגרונט
 און אויך אַצינד ניט צוגעלאָזן קיינעם.

נאָר אז פון די צעפֿראַלטע אַמבראַזורן
 האָט ווי מוראַשקע-שמראַמען שוואַרץ געריזלט
 צעזאָדן בלוט אויף וואַקלדיקע ווענט —
 און דאָס געוויין פון קינד האָט זיך געצאַפֿלט
 און אויסגעגאַנגען ווי אַ זומער-פֿאַדעס —
 אַט דעמאָלט איז געפֿאלן אויך דער נביא
 און מיטגעשלעפֿט מיט זיך אַ פֿליגל פעסטונג.

און ווי ער איז געלעגן — ערשט אַ שפֿאַרבער
 האָט דריי מאָל אים אַרומגעקרייזט, גענידערט,
 און מיטן שפּיציק אַנגעגליטן שנאָבל
 גענומען פֿיקן די פֿאַרנעצטע אויגן.

און איך, וואָס בין געווען דערפֿון דער עדות,
 און האָב געאיילט צום אַפּיאַנגן דעם שפֿאַרבער —
 געזען האָב איך אַזוינס : אין שאַרפֿן שנאָבל
 געפֿינקלט האָט דעם נביאָס גרויסע אויג ;
 און ווי כ'האַב זיך דערנענטערט, האָט דער פֿויגל
 אַ שניט געטאָן דריי צויבערקרייזן ווידער
 און ס'אויג איז גלייך אין מיינס אַריינגעפֿאלן
 ווי ס'פֿאלט אַריין אַ זונענשמראַל אין וואַסער.

ז א נ ג ע ן

צוויי יאר האב איך געבענקט נאך זאנגען,
שמילע זאנגען אויף א היימיש פעלד.
ווען איך האב זיך גערזאנגלט אין די צוואנגען,
וואס האבן מיך געפאנגען
און פארשמעלט,
דעם וועג,
דעם גרינעם וועג צו יענע זאנגען. —
אבער ניט די זאנגען אויפן פעלד.

און ווען מיין אטעם האט צעשמעלצט די צוואנגען —
א ווינט האט אין די אדערן
געשאן א פייף, א רוף:
— „שטיי אויף, בן אדם, צייטיק שוין די זאנגען.
געגליכן איז שוין צו א זאנג דיין גוף.“
און איך בין, ווי דער גורל גייט, געזאנגען
דורך פארברענטע שמעט
נאך יענעם רוף.

נאר ווען איך בין דורך זונפארזאנג א מידער
געקומען צו מיין אויסגעבענקטן פעלד —
ערשט עס ליגן דארטן מיינע ברידער
אויסגעקוילעט איבער גארן פעלד.
און די זאנגען, מיט צעגלימע שמעכער,
אדורכגעוואקסן זענען שיכט נאך שיכט
דורך שארבנס, ריפן,
און זיי שטייגן העכער, העכער, העכער,
צו דער זון, וואס קלייבט צונויף איר ליכט,
ווי איין זאנג וואלט די צווייטע בחפזון
געוואלט אריבערשטייגן אין איר גאנג.

און אַט אַ זאַנג
האַט וואַגלען זיך געלאָזן
דורך אַ מויל מיט אויפגעדריקטע ציין!
און זאַנגען צוויי אַדורך די אַקסלען קריכן.
און אַט אַ זאַנג וואָס זוכט וואוהיין צו גיין,
און צו אַ האַנט פון דר'ערד איז זי געגליכן.
און אַ קאַרנבלימל דורך אַן אויג, ווי אַ געוויין — — —

וואָס זע איך איצט אין אַוונטשיין צעגלימער?
איך זע אַ פעלד מיט זאַנגען בלוטיק רויט.
אַלץ נעענטער צו מיר עס איילט אַ שנימער
און שניידט דאָס נאַכמלחהדיקע ברויט.

נאַראַטשער וועלדער, סעפטעמבער 1943

די וועלפיכע

אין די נארעמער וועלדער די אייזיקע,
לעבט א וועלפיכע, לעבט זיך אליין.
אונטער פעל, שוין צעריסענע, גרייזיקע,
ווי א בליצן-געוועב, איר געביין.

אין גערענגל א מאל האט די וועלפיכע
אנגעוואוירן איר וואלפיש געזינד.
זי פארמאגט ניט קיין העלפער, קיין העלפיכע,
א שווארצעפל — צעשאסן און בלינד.

איז געשען: אין א נאכט א טיילוואלפישער
פונעם יאר ניינצן פערציק און צוויי, —
ביי איר נארע, אין שיין אין לבנהשער
ליגט א מענטשעלע, דרעמלט אין שניי.

ס'איז דאס מענטשעלע בארוועס, קוים לעבעדיק
דא אנטרונען ביים זוכן א שוין.
און עס חלומט, אין צויבערלאנד שוועבנדיק,
פון אן ערגעץ פארענעם גוטס.

ברענגט די וועלפיכע צארט אים אין הייל אריין,
ווייל זי הערט דעם פארפרוירענעם רוף.
און זי ווערט אים א מאמע, א היילערין,
מיטן אטעם דערווארעמט זיין גוף.

אויפן לשון פון גליקלעכער וואיעניש
ריידן חיה און מענטש זיך צוזאם.
און די וועלפיכע טאנצט פאר הנאהניש
עלעהיי — ער איז איינער פון שמאם.

און אלץ מער ווערט פארוועלפלט דאס מענטשעלע,
ווייל באפרייט פון דער מענטשלעכער שפאט.
אין א האַריקן, וואַרעמען פרענטשעלע
מוט עם תפילה צום וואַלפישן גאט.

נאָר דער שטאַלענער האַר דער פאַרשאַלטענער
ער געדענקט אַן זיין קרבן, ווי דען?
און ער איילט דורך די וואַלדיקע קאַלטענער
נאָך די צייכנס אין שניי, אים צו זען.

ווערט די וועלפכע גרין פאַר באַלידיקונג,
און באַפאַנצערט איר שכן אין הייל.
ביז אַ קויל האַקט אַדורך איר פאַרטיידיקונג,
אַקוראַט ווי איך שרייב און דערצייל.

1946

ד י ב ר י ק

ניט פון מירמל רויט געאדערט,
ניט פון בראנדזגעדרייטע שטריק,
ניט פון אייזן ווי עס פאדערט
האָבן מיר געבויט די בריק.

ביז די אַקסלען אין די זומפן,
מיט צונויפגעשמידטע הענט,
האָבן ברידער זיך פארשרומפן
און פארלייגט אַ פונדאמענט.

און אויף אים אַ שיכט אַ צווייטער
מיט פארפעכיקטן געניק.
ווי די שטאַפלען פון אַ לייטער
האַט געפורעמט זיך די בריק.

ביז צונויפגעהעפט מיט נאַגל
האַט אַ לייב זיך צו אַ לייב, —
אַך, צעגאַנגען איז דער האַגל
אויפן אַנגעגליטן לייב !

יעדער גוף האַט ווי אַ פאַקל
זיך געטאַפלט אין משערעט.
אַן אַ קרעכצן, אַן שום וואַקל,
זיך פארשמאַלצן און פארקנעט.

ווען די בריק איז שוין געהאַנגען
ווי אַ רעגן-בויגן לאַנג,
זענען איבער איר געגאַנגען
מיט פאַרטייעמן געזאַנג.

שורות מורדים, מיידלעך, יינגלעך,
דורכגעגליט מיט איין באַגער.
מיט די פינגער אויף די צינגלעך
פון באַרעגנטן געווער.

אויך אַ פערד האַט זיך געצויגן
מיט עקשנותדיקע טריט.
נאָר די בריק האַט אומגעבויגן
בלויז מיט פונקען זיך באַשיט !

טובאָטש-גאָס צוואַנציק *

געהייליקט די דריי מאַרטירער פון ווילנער געטאָ :
יאַנקל קאַפּלאַן, אַסיע ביג און אַברהם כוואַיניק

וואו איז דער בוים ?

איך בין געגאַנגען זען דעם בוים פאַרוואַנדלטן אין תּליה,
אויף סובאַטיש-גאַס, אַנטקעגן מאַנאַסטיר, אַהינטער צוים,
און אונטער מיר די ערד האָט זיך געבראַכן ווי אַ קריע.

אין יעדער סקריפּ

אויף בלאַנקן שניי, — עס קרעכצט אַ צווייג מיט לעבעדיקע בלימלעך.
„כאַטש זען דעם בוים!“ האָט אַ פאַרלאַנג אַרויסגעגליט פון ליפּ.
און קאַלטער, אַנגעשלייפּטער ווינט האָט מיין געדאַנק צעשניטן.

עס טוט אַ שלאַג

מיט פּראַסטיק בלאַען גאַלד פון הויכן אַנגעשלייפּטן צלם.
איך קום אַריין אין ברייטן הויף צוזאַמען מיטן טאַג,
דער טאַג פאַרבלייבט מיט מיר, און וואָס ער ווייס ניט — איך
דערצייל אים.

טשיריך, טשיראַך . . .

אַ ווינטער-פּויגל זעגט די לופּט, און ווען ער ענדיקט זענן —
דערזע איך ווי עס האַקט אַ קלאַץ און אַלמינקער מאַנאַך.
— „גאַט העלף! דאָ איז געווען אַ בוים, וואו איז ער?“ — פּרואו
איך פּרעגן.

ער טוט אַ בליק

ווי פון דער היך דער צלם און זיין האַק מיט דעם באַשמרעאַלט ער.
— „אַט איז דער בוים — באַווייזט ער מיר אַ צווייג, אַ לעצטע שטיק.
נאָר קום אַ שמועס טאַן אין שטוב“ — זאַגט פּריינדלעך מיר דער אַלמער.

אַ שווערע טיר

באַלייגט מיט שטאַנגען קופּער טוט אין האַלבראַד זיך און עפּן.
ער ברענגט מיך אין אַ שטיינעריקער צעל פון מאַנאַסטיר,
מיט זיכערקייט, אַז דאָ וועל איך די זוכונג מיינע טרעפּן.

* דער פּלאַץ ביים ראַסע-מאַנאַסטיר וואו עס זענען צוגעפּעטריבן געוואָרן די לעצטע יידן
פון ווילנער געטאָ. פון דאַנען האָט מען זיי דעם 24סטן סעפטעמבער 1943 פּונאַהערגעשיקט
אויף אומקום אין פאַרשיידענע לאַגערן. אויף דעם זעלבן פּלאַץ, פאַר די אויגן פון דער פאַר-
פּייניקטער עדה, האָט מען אויפּגעהאַנגען די דריי העלדן.

און זייט ביי זייט
מיר זעצן זיך אויף ראנד פון בעט, ביים אייוועלע אין ווינקל,
און ווי א קרבן גיט ער אפ א שייטל נאך א שייט,
ביז גאר די פוסטקייט ווערט פארפולט מיט כישופדיקן פינקל.

ווי בליי, ווי בליי,
צעגייען אין די קנאקנדיקע פלאמען מיינע ווערטער :
— „מאנאך, אויף צווייגן פון דעם בוים האט מען געהאנגען ד ר י ,
חברים מיינע דריי, און איך געקאנט וואלט זיין א פערטער !”

— „אין יענער צייט,”
זאגט דער מאנאך, „האב איך זיך אין א קבר אויסבאהאלטן.”
און ווי א קרבן גיט ער אפ א שייטל נאך א שייט.
ביז איך דערזע אין פייער די פארפייניקטע געשמאלטן.

פארויס — איז ער !
אן אויסשמראל פון די וואלקנדיקע געסלעך — יאנקל קאפלאן.
פון לינקס — אברם, אין האנט אין דער צעבראכענער — געווער.
און רעכטס — דאס מיידל אסיע, — פול מיט פלווער די שווארצעאפלען.

און זאלבעדריט —
זיי שארן זיך פארמייעט דורך דעם אויסגערויבטן געטא
צום שמורעמפירער און זיין וואך. איך הער און זע די טריט,
און יעדער קויל צעבלענדט זיך אין דער נאכט ווי א ראקעמע.

א גאנצער פאלק
בארינגלט רונד ארום. ניטא קיין וועג, ניטא קיין קוילן.
געבונדענע מען פירט די דריי ווי ווארצלען פונעם פאלק,
וואס אז מען האקט זיי אפ — זיי בלייבן ערגעץ נאך פארהוילן.

דער מזרח ברענט.
און לעצטע יידן טרייבט מען אויף, צו קוקן ווי עס הענגען
די דריי, די דריי. איך וויל זיי העלפן, שמרעק אין פלאס די הענט.
כאטש קיין ישועה וועל איך זיי שוין מער ניט קאנען ברענגען.

און ווי א תהום
צעפענט זיך די לופט. זיי נעמען שמייגן, שמייגן, שמייגן,
און יאנקל זינגט, עם זינגט דאס בלאנדע מיידל, אויך אברם,
און איך דערזינג דאס ליד וואס בלייבט געהאנגען אויף די צווייגן.

עס צאנקט דער פלאם.
עס ווישט די טרערן דער מאנאך וואס הויקערט זיך דערנעבן.
און איך שלינג איין א הייסע קויל פון אפגעברענטן שמאם,
און גלייב : זי וועט ארויסבליען פון זיך דעם בוים פון לעבן.

ווילנע, דעצעמבער 1944

דאָס מיידל פון וואַלד

און קיינער קען דעם סוד ניט לייזן:
ווער איז דאָס מיידל, ווי זי הייסט?
זי קומט אין געטאָהאַרבעט אין בייזן
און שפּרייט נקמה-ריח, טרייסט.
און ווי דעם פּרילינגס גרינעם האָרן
דערהערן גראָזן אונטער אייז —
דערהערט מען, איינגעשמידט אין צאָרן,
דעם אויסלייז-ניגון פון איר שפּרייז.

אַ מאָל די לאַקן בלאַנד געפאַרבן
ווי אַ געליבטע פון אַ קאַט.
אַ מאָל צונויפגעדרייט, פאַרהאַרבן,
אַ מאָל פאַרשמעלט פאַר אַ סאַלדאַט.
אַ מאָל אין קליידער פון אַ נאַנע.
אַ מאָל אַ זשוליק מיט אַ טויב
וואָס שפּרינגט אַריבער די סכּנה
און קומט פון דרויסן דורך אַ טרויב.

און קומט זי — גליווערט נאָך ווי קודם
איר מאַסקע. נאָר זי ווערט פאַרגופּט
מיט יעדער הענגענדיקן בוידעם.
ווי מעסערס אַטעמט זי די לופּט.
און איידער זי האָט צייט צו קלערן
איז אָנגעגרייט די צאָל. און באַלד
באַפאַנצערט מיט אַזוי פיל שמערן
זי פירט אַרויס און ברענגט אין וואַלד.

אין פרייען וואלד עם בלייבן אלע.
און זי — צוריק דורך זומפ און קוסט.
א זעקעלע מיט ציאנקאל
איז צוגעטוליעט צו איר ברוסט.
זי שנאפט דעם שטח מיט די נאזלעך.
דורך גארער לענג פון נאכט — איר טראם.
און ווען די שאטנס גליען ראזלעך —
דורך נעפל-פייער שווימט די שטאם.

און ווידער — שוין א צווייטע, דריטע,
א פויערטע פון דארף, צי ווער?
זי פאלט אריין אין סאמע שחיטה
ארומגעכאפט דורך מיליטער.
נאר דורך די שמוציקע קאנאלן
זי פירט א מחנה ווי א פאן.
און ווען די וועלדער נעמען שטראלן,
שוין לעבט אין זיי א באטאליאן!

מאסקווע, מיי 1944

ווי אזוי ?

ווי אזוי און מיט וואָס וועסטו פילן
דיין בעכער אין טאָג פון באַפרייונג ?
ביסטו גרייט אין דיין פרייד צו דערפילן
דיין פאַרגאַנגענקייטס פינצטערע שריוונג
וואו עס גליווערן שאַרבנס פון מעג
אין אַ תהום אָן אַ גרונט, אָן אַ דעק ?

דו וועסט זוכן אַ שליסל צו פאַסן
פאַר דייע פאַרהאַקטע שלעסער.
ווי ברויט וועסטו ביסן די גאַסן
און טראַכטן : דער פריער איז בעסער.
און די צייט וועט דיך עגבערן שטיל
ווי אין פויסט אַ געפאַנגענע גריל.

און ס'וועט זיין דיין זכרון געגליכן
צו אַן אַלמער פאַרשאַמענער שטאַט.
און דיין דרויסיקער בליק וועט דאַרט קריכן
ווי אַ קראַט, ווי אַ קראַט — —

ווילנער געטאָ, 14טן פעברואַר 1943

לידער פון פאַרשאַלטענעם שמייכל

א

אַ שטים

עפעס האָט אַ פליגלדיקס אַדורכגערוישט די הייבן
און איך האָב אַ שמרעק געמאַן אַ האַנט עס צו דערגרייבן.

האַט מיך אָנגערירט אַ שטים, אַ זומערשמים אַ שמילע :
— „ווי זשע לעבסטו איין-אַליין און רופסט מיך ניט אַפילו ?

ווי ביי מאַג אַ שמערן בין איך דאָ, נאָר דו דערזעסט ניט.
און מיין נעסט איז נאָר די וועלט, נאָר דיר געפעלט די נעסט ניט.“

און די שטים האָט מיט אַ שוואַרצן פאַדעם מיך פאַרשפּונען,
און די שטים האָט מיך פאַרטראַגן הינמער זיבן זונען, —

און זי האָט זיך דאַרט פאַרוואַנדלט אין אַזאַ מין וועזן
קיין מאָל ניט צו ווערן, ווייל ס'איז איין מאָל שוין געוועזן.

די שאַרפע ליפן

די שאַרפע ליפן האָבן מיך געגראַכטן ווי אַ רידל,
 אַרויסגעגראַכטן פֿון מיין גייסט פֿאַרשאַמענע בריליאַנטן.
 און וואָלסטו נישט געאַקערט, וואָלט איך זיין אַ שטומע פֿידל
 מיט אַ קלאַנגען-ים אָן אומבאַקאַנטן.

און נישט איך וואָלט געוואוסט מיין גרויס פֿאַרמעג
 פֿאַרויגלט אונטער יאַרנדיקע שיכטן,
 און נישט איך וואָלט געזען אין זיך דעם אַפּשפּיגל פֿון טעג
 ווי עס זעט אַ נאַכטיק וואַסער שווימענדיקע ליכטן.

רונד אַרום איז ערד-געטרייסל, צוגעגריימער טרויער,
 נאָר אין מיטן איז פֿאַרפֿלעקלט אונדזער טריי געצעלט.
 עס האָט דיין ליבשאַפט ווי אַ טויב געוואַרקעט מיר אין אויער.
 „אַ, לאַמיר, אַפּגעצוימט פֿון וועלט, באַשאַפֿן דאָ אַ וועלט!“

מע זוכט אונדז

מע זוכט אונדז. א מעסער קען זיין יעדער פרעפל.
 די שפירחינט ווי טריט פון א גרויזיקן גאט.
 נאָר ווער האָט אונדז ביידן באַשיצט מיט אַ נעפל?
 צי זעסטו דעם נעפל? אַט וויקלט ער, אַט . . .

דו זעסט ניט דעם פאלאץ פון גראַקייט, וואו פארבן
 ווי קינדער דערשטיקטע פארזינקען אין גראַ.
 מיר ליגן דאָרט ביידע ווי נאָקעמע גארבן,
 חוץ נעפל און ביידן — איז קיינער ניטאָ.

נאָר אין דער ניטאַקייט מיין מויל נעמט זיך קניפן
 צו פייערלעך רוימע. ערשט איצט איך באַמערק:
 עס בליען פון גראַקייט אַרום דיינע ליפן!
 נאָר ווער האָט באַשאַפן דאָס פּורפּלנע ווערק?

עס האָט זיי באַשאַפן דער נעפל! און זע ווי
 זיי טיילן זיך אָפּ פון די גופן אַצינד.
 אַזא איז שוין קענטיק ביי ליפן די טבע:
 זיי ליבן בלויז אַנדערע שיכור און בלינד.

בלעטלעך אַש

איך וואַרעם טיי מיט דיינע בריוו, —
 מיין איינציקער פאַרמעגן,
 עס בלייבן דינע בלעטלעך אַש
 מיט גליווערעם באַשפּרינקלמ,
 וואָס איך אליין קען לייענען. קען פרעגן:
 איך וואַרעם טיי מיט דיינע בריוו,
 מיין איינציקער פאַרמעגן?

זאָל שמומער זיין דער ווינט פון אַ מצבה!
 זאָל מיין שאַטן מער זיך ניט באַוועגן!
 איין בלאַז —
 און אַל דיין היילנדיקע שיינקייט
 וועט אייפּערזיכטיק מאַכן אַלע וועגן.

ווי טייער ביסמו מיר אין בלעטלעך אַש,
 ווי ליכטיק שמאַרבסמו אויס אין בלעטלעך אַש,
 וואָס איך אליין קען לייענען. קען פרעגן:
 איך וואַרעם טיי מיט דיינע בריוו,
 מיין איינציקער פאַרמעגן?

די גראַע קרוין

עס האָט ניט מער געדויערט ווי אַ פינמל מיט די אויגן,
נאַר ס'איז געווען גענוג די וועלט זאל אונטערגיין. און גלייך —
האַט איבער שוואַרצע מיידלהאַר אַ גראַקייט זיך באַצויגן
ווי לייכטער וואַלקן וואָס פאַרדעקט אַ זונכוואַליע אין טייך.

דערנאָך האָט אין איר שמייכל זיך צוריק די וועלט געלייטערט,
ווען כ'האַב געקושט איר אַקסל וואו ס'האַט דורכגעהאַקט אַ קויל.
די טויט-ניגונים האָבן זיך געזעגנט און דערווייטערט,
נאַר מיר האָט זיך געדאַכט : עס האָט פאַרשלונגען זיי מיין מויל !

אַ שמילקייט איז געקומען, ווי פון אויסגערויבטע נעסמער,
און אין דער מיט פון שמילקייט — איז געשמידט געווען די וואָר.
ווייל ניט פאַר זיך אליין, זי האָט געליבט פאַר אַלע שוועסטער,
ווייל „אַנדערש קען דאָך גאַרניט זיין, מיין טייערער, מיין בעסטער,
ווי ס'קען ניט ווערן שוואַרץ די גראַע קרוין פון מיינע האָר.“

דער פרעמדער

וואָס יאָג איך זיך נאָך דיר אָן זינען, ווי אין יענער נאָכט
ווען דו האָסט זיך פאַרפלאַנטערט אין די שמערן און געלאַכט ?

אַצינד וואו ביסטו ? און דיין אַטעם אויף מיין ליפּ וואו איז ?
איך בין מקנא דעם סקעלעט וואָס וואַרעמט דייןע פּיס.

מיט גאַרנישט-ליפּן זייגט ער אַנשטאַט איך דיין רוימן מאַן.
מיט אומליכט-אַפּלען שמעלצט ער אויף דיין ברוסט מיין מעדאַליאָן.

און אַלץ וואָס איך האָב ניט דערצערטלט ווערט דורך אים פאַרפּילט —
אַ מאַלער, ניט געזעטיקט מיט די פאַרבן פון זיין בילד.

באַליידיקט, וואָס ניט מיטגעגאַנגען איז מיט דיר מיין שפּאַן —
ביסטו זיך נוקם — צוגעאייביקט צו דעם פרעמדן מאַן.

און כאַטש עס טיילט אונדז בידן אָפּ אַ רויזנדיקער שיכט —
בין איך דיר ווייטער פאַר אַ שמערנס אויסגעלאַשן ליכט.

דיין שאַטן אַבער, וואָס ער שאַרשעט ווי דיין זיידן קלייד —
האַסטו צו מיר אַרויפגעשמראַלט. דיין שאַטן איז מיין פּרייד.

ער פלייצט, דיין לעבעדיקער שאַטן איבער פּריש געבלים.
איך שלידער זיך אויף אים און שוויים צום שמייכל אין דיין שמים.

נאָר דיך באַרירן קען איך ניט. עס גילט אויף מיר אַ שמראַף.
דער פרעמדער ווי אַ ביינעריקע שווערד באַוואַכט דיין שלאַף,

דיין איינגעשמילטן שווייגן נאָך דיין שמורמישן געשוועב.
און איך מוז ווייטער בענקען אָן אַ זין. און בענקי. און לעב.

ווילנער געטאָ — מאַסקווע, 1941 — 1944

צו לייזער וואָלף

דו פראַכטיקער שטאַמלינג פון איוב און מאַטקע חבד,
געוואַקסן אויף יידישע גאַס, אויף אַן ערדענעם טויער. —
ווער האָט דיר פאַרמויזנטאייננאַכטיקט אין העק אַשכאַבאַד,
פאַרהונגערט מיט שיינקייט, צו שטאַרבן אַן קיינעמס באַדויער ?

איך שטויי לעבן היימישן ברונעם. פלעגסט אַלע פאַרנאַכט
מיט רינענדיק-הילצערנע עמערס, פון דאַנען צום אַניק
אַדורכפערלען גאָר דעם פאַרסאַזשעטן הויף. און מיר דאַכט :
געפינען מע קען נאָך די פערל. זיי זענען פאַראַניק.

עס טראַגט איצט אַ הויקער צוויי עמערס מיט בלוט. קוק אים אַן.
צום שטיבל איך שאַטן זיך וועדליק די טראַפנס, פאַוואַליע.
אַזוי ווי דער אַשמדאי שלמהס גינגאַלדענעם טראַן
פאַרכאַפט האָט דער הויקער מיט צויבערשטיק דיין מעטראַפאַליע.

אומישנע האָט ער זיך פאַרשטעלט פאַר אַ הויקער, געוויס !
פאַרוואַרפן אַהינטער סמכטיון עס האָט דיר דער שכן.
ער טרינקט פון די עמערס, באַהאַלט זיינע הינערשע פיס.
דיין זיגלרינג בליצט אויף זיין פינגער. אַ, ווי צום נצחון !

נאָר אַט איז דיין ספינקסענע קאַץ וואָס ער האַלט אויף אַ קייט !
— וואו איז לייזער וואַלף ? פרייכט זי קלאַנגען אַרויס ווי אַן אַרגל.
ס'דערשרעקט זיך דער הויקער. די קאַץ גיט אַ שפרונג בלינדערהייט
און מיאַקעט מיט גרים דייןע גראַמען ביי אים אויפן גאַרגל.

היילנע, 1945

שוואַרצע דערנער

עם וואַקסן דערנער
אויף מיין מאַמעס הויז —
דעם נעכטנס דולע, אַנגעשפּיצטע בליקן!
און איך —
אויף זייער שמעכיקייט איך הויז,
איך זוך אַ תּיקון
אין די שוואַרצע דערנער.

מיין מאַמעס גייסט
נאָך הענגט אויף זיי, — איך פּיל אים.
די שוואַרצע דערנער זענען איצט מיין תּהילים.
און ערב נאַכט —
ווען בלויז די טויען ווייסן ניט פון טרערן, —
קלעטער איך אַרויף צו זיי,
ווייטיק מיט כּוונה,
און מיינע ליפּן — וואַלקנס אויף די ווערטער,
פּלאַפלען אויס אַ היימישע לבנה.

צו דעם
וואָס האַט געפּלאַנצט די שוואַרצע דערנער
בעט איך:
טו מיך אויך ווי זיי פּאַרפּלאַנצן,
איך וויל דאָ לעבן,
גוט איז מיר דאָ, גוט.

איך טו זיך אויס.
נעם טאַנצן,
טאַנצן,
טאַנצן,
ביז די דערנער בליען מיט מיין בלומ.

איך וויל דאָ לעבן,
גוט איז מיר דאָ, גוט. — —

ווילנע, מיי 1945

געזעגעניש

א

א, ניט באוויינען וויל איך דיך, דו שטאָט פון מיין געזאָנג.
וויל פייכט איז נאָך דיין באַדן, כאַטש דיין פנים איז פאַרשרפּעט,
איך וויל אין דיר אַרײַנגיין ווי אַ נאַכט צעגליט אין שמערן,
אַרײַנלייכטן אין אַלע שויבן,
ברײַנעמער,
מאַלינעס.

אַרײַנלייכטן אין גאַנס קלױז, אַוואו פון דעם הגר"א
אַוועקגעריסן איז דער ה און ס'איז געבליבן גראַץ, —
(וואו איז דער אות,
צי וואָגלט ער אַצינד אין מיין נשמה?)
און אויך אין גרויסער שול, געבליבן איינציק אויפן שולחויף
מיט פעסטונגעווענט, וואָס היטן די פאַרגאַנגענקייט, די שטומקייט.
און אויף סטראַשן-גאַס זעקס —
די סאַמע לעצטע באַריקאַדע,
און אויך אין די קאַנאַלן אונטער דר'ערד
וואו ס'האַבן יידן
געהאַפּט אויף דער באַפרייונג און דעם ערשטן מאַי געיומטוכט.

איך וויל אין דיר אַרײַנגיין ווי אַ נאַכט צעגליט אין שמערן,
אַרײַנלייכטן אין יעדער הויז — געבליבן אַדער חרוב.
אין פנימער וואָס לעבן יאָ צי ניט — פאַר מיר זיי לעבן!
וויל ווי עס פילט אַ מענטש זיין אַקערשט אַפּגעהאַקטן אַרעם
און זעט דעם רינג דעם גילדענעם פון אַפּגעשיידטן פינגער —
אַזוי-אַ פיל איך דעם פאַרבונד
מיט הייזער,
מיט חברים.

ב

דו ביסט מיין ערשטע ליבע און אַזא וועסטו פאַרבלייבן.
איך טראַג דיין נאַמען דורך דער וועלט
ווי ס'האַט מיין וויימער זיידע
געטראַגן דורכן מיטדבר-פלאַם דעם מיטשן אויף זיין אַקסל.

(א) זיידע מיינער, האָסט דאָך אויך געהאַפּט צו זען אַ ברעג (!)
 און וואו איך זאָל ניט וואַנדערן —
 עס וועלן אַלע שטעט
 פאַרוואַנדלען זיך אין דיין געשמאַלט.
 איך וועל זיך ניט פאַרוואַרצלען
 אין קיין שום אַנדער ערד,
 אזוי ווי ס'קאָן זיך ניט פאַרוואַרצלען
 די וואַסערבלום, אַראַפּגעריסן פון איר לאַנגן נאַפּל,
 צוריק אין פּיצל באַדן אונטער דריקנדיקן וואַסער, —
 און הוידעט זיך פאַרלוירן איבער אַפּגרונט פון די כוואַליעס,
 און קיינער, קיינער זעט ניט אז דער פּאָדעס איז צעריסן —

ג

. . . און טייער ווי נאָך קיין מאָל ניט איז מיר דער יידיש דיינער —
 דער צאַנקעדיקער קנויט
 פון אַ פאַריתומטן גר-תמיד,
 ווייל נאָר אויף מאַמע-לשון האָט אַ פּיצל קינד געשריען :
 — פּאַטער,
 פון אַלע ווערטער אויף דער וועלט עס פעלט מיר : מ אַ מ ע !

ד

איך בין דאָס קינד, וואָס טראַגט אַ גראַז
 בשעת מע פירט אים קוילען.
 איך בין די פרוי באַהאַלטן אין קאַנאַליזאַציע-רערן
 אַליין מיט ערשט-געבוירענעס, ניט אַפּגעשיידט פון בויך,
 און וואו דער עלנט איז אזוי אומענדלעך, אז עס דוכט
 אויף מייז וואָס פּליושקען זיך אין שמוץ —
 דאָס זינגען גאָר מלאַכיים !
 איך בין דער זקן גראַז און קנייטשיק ווי אַ וועלשער נוס
 וואָס דאַרף צום אַפּנאַרן דעם עלטער אויסזען אַ יאָר צוואַנציק,
 און גלייכצייטיק בין איך דאָס יינגל „יינגער ווי מע דאַרף“
 וואָס מוז צעקאַרבן ס'פנים און זיך הייבן אויף די פינגער.
 איך בין דאָס לעצטע וואָרט פון אַ געפּאַלענעם אין גראַבן,
 איך בין די ניט-באַהאַלפּנקייט פון אַ געליימטן מענטש
 וואָס קען די האַנט ניט שטרעקן צו דעם האַלדז —
 זיך צו באַפּרייען.

בין דער, וואָס קומט צוריק פון שטאַט מיט פולווער אין די שטיוול
און שאַף דערפון אַ רעטער
ווי דער מהרל דעם גולם.
איך בין דער ווילד פאַרליכטער אויף דער סקריפעדיקער תליה
(די אַפּלען זייגן איין פון ווייט אַ שמייכלענדיקע פרוי).
איך בין שוין אַ פאַרברענטער.
אַ פאַרפרוירענער,
געקעפטער,
נאָר מיטן שמראַס פון דער וויליע — שווימט צו דיר מיין ליד.

ה

ניט די וואָס האָבן דיך געשענדט —
ניט זיי וועסטו געהערן.
זיי וועלן בלינדע פּוּיזען אויף די קני צו דינע טויערן
און דערנער וועלן זייער בלינדקייט נאָך אַ מאָל צעשמעכן.
עס וועט זיך ניט מרחם זיין דער וואַלקן אויף פּאַנאַר —
מיט זשאַווערדיקע בליצן וועט ער ענטפערן אויף תפילות.
בית-עולם-שטיינער וועלן זיך אַליין פון דר'ערד אַ ריס מאַן
און יעדער אות באַזונדער וועט זיי וואַרפן זיך אין פנים,
און אויך דער אַנאַ-קלויסטער, וואָס איז רויט ווי אונדזער בלוט,
וועט אַן דערבאַרעמונג פאַרריגלען זיינע שמאַלע מירן,
און ווי אַ קללה אויסגעשמידט פון קופער — וועלן קלינגען
פאַר זיי די אַלטע גלעקער אין מיין דעמערדיקער שטאַט.
און אויב עס וועלן מער ניט בלייבן אין מיין שטאַט קיין יידן —
איז וועלן זייערע נשמות וווינען אין די געסלער.
און ווער ס'וועט מיינען אַז אַ הויז איז פּופט
און וועט אַרײַנגיין,
און אויפשטעלן אַ געץ, אַ מיש, און גרייטן אַ געלענער,
און אַנטאָן אַ געפונען העמד,
אַ קלייד
צי אַ פאַטשיילע, —
וועט ער ביי נאַכט דערהערן אַ געוויין פון קליינע קינדער
און ס'העמד וועט ווי אַ ריבאייזן צעראַצן אים דאָס לייב.
ביז לויפן וועט ער דול אַרויס דער שטוב
ווי זיין געוויסן

פארוואנדלט אין א ראב
וואלט קריק אריין אין די געהירן.
און לויפן וועט ער — אז דער שאַטן וועט אים ניט דעריאָגן.

1

פון גארער וועלט עס וועלן קומען באַרוועסע מרגלים
מיט גרינע ווערבעצוווינגלעך אין דיין גאלד-גערויבטן היכל.
און אימלעכער וועט שעפן פון דיין האַרץ
א הויפן אַש
און מיטנעמען אַהיים
דעם לאַנגן דרימל צו באַלייכטן.
נאַר איר, וואָס בין געוואָקסן אינעם שאַטן פון דיין פראַכט,
אין גאַנצן טראַג דיך ווייטער — ווי אַ בלוטיקע מגילה.

ווילנער געטאָ — נאַראַטשער וועלדער, 1943 — 1944

פון אַנטלאַפענעם אינדזל

ב י י ס י ס

א

ניש קיין כוואליעס, — נאָר גלעקער פון זילבער געשמידט
האַבן האַסטיק צערודערט, פאַרשטראַמט מיין געמיט.

אונטער שאַטן פון ווינט, אויף בורשטיניקן זאַמד
בין איך שיכור געפאַלן און לאַנג זיך געזאַמט.

און בשעת איך האָב אויפגעוואַכט, האָב איך געוואוסט :
ווי דער אויפשטראַם פון ים קומט געזאַנג אין מיין ברוסט.

ב

מיין ווייסניק שטיבל זעגלט קעגן ים.
אין אים אַ לאַנגער בושל וווינט און איך.

מיר טרינקען ביידע פון איין קענדל
און אַמעמען די זעלבע פרייד.

ביי טאַג צעשיידן מיר זיך.
יעדער פליט

מיט האַלדז מיט אויסגעצויגענעם פון בענקשאַפט
צום בלומען-אינדזל וואָס איז בלוז אין אויג.
נאָר שפעט אין אַוונט, ווען די הויכע ווינטן
דערקייקלען צו די ברעגן גרינלעך-פערלדיקן גלימער
און לאַזן אים אויף העלן זאַמד-געשפיגל
צוזאַמען מיט די מולטערלעך און ים-גראַז —
דערפליען מיר אַהיים
און ברענגען מיט
איין חלום פאַר אונדז ביידן.

יעדער ווערט
האלב מענטש, האלב פויגל.

און מיר וואכן ביידע
פאר מאג.
ווען פונעם הושכדיקן אפגרונט
שפרינגט ארויס די שמראלנדיקע הירשין,
באצירט מיט געפלען,
וואסערקוואלן,
שויים.

ג

דער אונט-היישעריק פארצוקט
די זאנגען פונעם ליכט. דאס וואסער
ווערט שרעקעוודיקער, שמילער, בלאסער.
אין יעדער מייערקעפל צוקט
א זון, וואס וויל ניט אנערקענען
די נאכט, און לאזט אראפ דעם דעקל
און טוט פון אינעווייניק ברענען —
א פאר-זיך לייכטנדיקער שנעקל.

דער שמראל דער לעצטער אויף מיין שמערן
זיין רויטן פינגער-אפדרוק שמעלט.
א מעווע שמורעמט צו די שמערן
און שפינט צוזאמען וועלט מיט וועלט.

ד

עס שלאפט נאך די לופט. ס'איז די שמילקייט אזא וואס
פאטשט פאר דער שמילקייט מיט כוואליעהענט בראוואס.

מיט גאלד-פייכטע שאלעכצן פון פאמערעאנצן
באשפריצט ווער אין ים די פארלאשענע גלאנצן.

דער אפשלאג אין וואסער פון שוועביקן הלום,
די געפלישיף פורפור-באזעגלט, און דא לעם

די טריט מיינע שטיקלעך בורשטין אין די זעמדער —
איז וואַרער פון דיר, מיין זכרון דו פרעמדער!

געווים קען מען ראַטעווען איצט נאָך דעם מילכוועג,
מיט אויערן-שאַלן זיין הימליש געפיל כ'וועג.

צי ברענט עס אַ הירשין ביים ראַנד אַדער ס'דאַכט זיך?
וואָס ווערט מיטן ים ווען די וויע פאַרמאַכט זיך?

ה

און פאַר טאָג, ווען דאָס זאַמד איז נאָך ראַזלעך,
ווען דער בושל נאָך מרוקעט אין נעסט,
ווען דאָס פערד עפנט ברייטער די נאָזלעך
און זיין האַבערנעם שאַטן עס פרעסט —
ווען דער שפיניקער נעפל זייגט אויס שוין
דאָס געוויין פון דער ימיקער נאַכט,
ווען דער ים ווערט פון אייגענעם רוישן
אויס בורשטיניקער שטילקייט דערוואַכט —

קומען פויערטעס, קומען מיט קוישן,
און זיי קלייבן אין ראַנדיקע פלאַנצן
די בורשטיניקע יאַגדעכ, וואָס גלאַנצן
מיט פאַרוואַנדער אויף ערדישע ברעגעס
און זיי אַטעמען ערדישע רגעס.

ו

בורשטין,
דו פאַרפעלדזונג פון ביימערשע בלוטן,
דו סמאָליקער פלייץ
פון די אוראַלטע יאַדלעס, —
ווי איז דיין באַציאונג
צו ביימער,
צו מענטשן,
צו אַדלערס!

צוליב וואס פאר א זינד
ביסטו יארן מיליאנען
געלעגן אויף ימין אפגרונט?
אצינד
נעם ווידער די וועלט אויף
און טו זי דערקאנען.

ווען דער ים איז נאך ים ניט געווען,
האסטו סמאליק
פון צווייגן געטריפט,
פון די שטאמען געטראפלט,
און אין איינעם א טראפ
זון-כאהיימלט, קרישמאליק,
האט א פליג זיך פארקלעפט און פארנאפלט.

איצט אטעמט זי מיינע סעקונדן
און פאכט מיט די פליגעלעך, פילט,
ווען זי ווערט פון א שטראלכל געצונדן
דורך דער קרישמאלענער שילד.

און ווי זי, פון די שטייניק-פארפעכטע געוועבן —
וויל איך אויך זיך א רים טאן צום לעבן!

פאלאנגע, יולי 1940

דער בינשטאָק

האַסטו געזען אין פאַרנאַכטיקן סאַד
אַ בינשטאַק,
וואָס רוט אין אַ מאַכטיקן סוד ?

שוין מיילט זיך דער בינשטאַק ניט אויס פון די פלוימען.
אַ רינגעלע זון
בלויז צוקט אויף זיין קוימען.
דורך אים
פליען טונקעלע בינען אַריין.
און אויך דאַס געשלוכץ פון דערבייאַקן טייכל,
דאַס ליד פונעם דיכטער,
ס'גערויש פון דער וועלט —
אַלץ פליט אַריין דורכן רינגעלע זון
אין בינשטאַק.
עס ווערט אַזוי שמיל
ביז צום וויינען.

פון גריקענע פליינען
קערט אום זיך די לעצטע פאַרוואַגלמע בין.
שיכור פון הייסע מלחמות מיט בלומען
זשומט זי דיין אויער פאַרביי
און — — — ס'געשעט :

אויך זי פליט אַריין
דורכן רינגעלע זון
אין מוח פון בינשטאַק.
נאַר איידער דער טונקלסטער פונק
לעשט זיך אויס —
נעמט זי אויך מיט
דיין פאַרגאַפטע נשמה.

א דיכטער ביי נאכט

נאכט. און עס אַמעמט אַ דיכטער די וועגן און שלאַכן.
רויטניקע פּיערלעך שווימען פון באַרגיקן וואַלד.
אַנגעשפיצט האַרנט ער דעם לשון פון ביימער און זאַכן.
אַמעמט די גייסער-סימפּאַניע, וואָס קומט און באַפּאַלט
מיט רעגן-בויגיגע קלאַנגען די געגנט. זיין אויער
האַרנט דעם עקסטאַז פונעם קאַרן, וואָס וואַרט אויפן שניט,
די ניט-פאַרגאַנגענע פרייד און פאַרגאַנגענע טרויער.
וועלט איז ביי אים אויף דער ליפּ. עס באַוואַכט אים און היט
ס'אויג פון דער אייביקייט, העל ווי אַ שטערן אַ בלאַער.
אַל דאָס פאַרשטאַרבענע בליט
אין די גרויליקע וועלדער.

היימען פאַרשוואַנדענע קומען אין חרשאַפט גרייטער:
טונקעלע היילן. אַ שייטער. אַ שטיבל פון סכך.
יעדער זיין היים האָט אַ שטעגל, וואָס פירט צו אַ צווייטער,
און אַ פאַרבאַרגענע האַנט פירט פון שטעגל צום שלאַך,
אין אַנגעצונדענער שפּאַנונג פון ריטמישן שפּאַנען.
ערגעץ פאַרפליען די ווערטער נאָך ליכט און נאָך גליק.
אַט איז ביים ברונעם דאָס מיידל מיט צוויי פולע קאַנען.
ברייטער צעקרייזט זיך אין וואַסער איר פונקיקער בליק.
און איבער איר אין אַ זעגלונג אַ מאַנה בומשאַנען
שאַטנט אַוועק אויף צוריק
אין די אורערשטע וועלדער.

יעדער פאַרלוירענער טראַט, איבער שטויבן פאַרזיגלט,
קניט מיט געזאַנג ביי דעם דיכטערס צעוואַנדיקטע פּיס.
אין דער לבנה די צייט ווי אַ ליליע זיך שפּיגלט,
און דער געהיים פון די וועגן אַנטפּלעקט וואו ער איז.
גוט איז צו שפּירן דעם פּויגל-געשאַרף אין די נעסער,
אויך דעם געדאַנק פון אַ יאַדלע! און צו דער נאַמור
אויסשרייען פּראַסט און אַלטמאַדיש: „מיין טייערע שוועסטער,
איך בין עס, איך, ביזן טויט אַריין דיין טרובאַדור.“
נאָך דעם אַ פאַל טאַן אויף דר'ערד אין פאַרליבטקייט אין גרעסטער.
זען דעם אומזעיאַקן שנור
צווישן זיך און די וועלדער.

גרויס ווי צוויי נעכט נעמען שפרייטן זיך זיינע שווארצעפלען.
נאכטיקע, בלאַע פּיאָלן דערזעען אים בלויז.
ס'צייכנט ווער אָן אויף אַ פליין די בריליאַנטענע שטאַפלען
פון זיין באַוועלטיקטן וואַנדער. זיין גוף ציט זיך אויס
איבער דער וואַלדיקער ערד ווי אַ שטורעם. די שכינה
פלאַטערט אַרום איבער אים ווי אַ שנייאיקע טויב.
לענגער פון שליאַך ווערט זיין הלום. די ווילדע משופרינע
וואַרצלט זיך איין אין די גראַזן, אין בלעטער, אין שטויב.
ס'ווערן די הענט זיינע גרין ווי די צווייגן די גרינע.
גיבן זיך פּויגליש אַ הייב
צו די בערדיקע וועלדער.

שעפּטענע שטילעניש. ווייסע באַהילעניש. מאַכיק
שאַרן זיך שווייניקע שאַטנס אין ליבשאַפט און שרעק.
אַבער דער שאַטן פון דיכטער, געזאַנגיק אין קנאַכיק,
וואַקסט זיי אַריבער און לייגט זיך ברייטהאַרציק אַוועק
אויף די פאַרגליווערטע ליימיקע בערג ווי אַ טלית.
אַלץ ווערט פאַרוואַנדלט אין קאַסמישן בלום. און עס קוועלט
האַסטיק אַריין אין זיין לייב מיטן ריטעס פון כּוואַליעס.
דורך זיינע אַדערן רוישט די צעשמערנטע וועלט,
ביז עס צעשימט זיך, פינצטערן אויס די פּמליות.
ליכט פון די וועגן צעהעלט
דורך די נאַכטיקע וועלדער.

1937

דאָס ליד פון רעגן-בויגן

אַלע פריידן אויסגעטרערנט
אינעם גרינעם וואַלד.
אַלע ליידן בלאָ צעשמערנט
אויפן שטראַם פון טייך.
אַלע ריידן רוי פאַרקערנט
אינעם שוואַרצן טאָל, —
בליען זיי פאַרכישופט
אונטער פליגל פון מיין שוץ.

לייכטע, פייכטע וואַלקנס,
ווי מחשבות פון אַ דיכטער,
ציען זיך אַרום אַ לייב פון גאָלד.
גליען זיך און זאָפן איין דעם אַמעס פונעם גאָלד.

און איר, דער רעגן-בויגן,
קריך אַרום פון אַלמן, קאַלמן ברונעם
און צעשפרייט
די אַרעמס מיינע
וונד אַרום דער ערד.
ווער עס איז געלייטערט אין מיין קלאַרקייט —
דער דערזעט מיך.
ווער עס איז דערהויבן צו מיין אויבן —
וועט מיר גלייבן.

פון וואָנען איז מיין קומען ?
פרעג דאָס ביי די בלומען
און ביים טרילער-פויגל
וואָס רופט מיך אָן : באַשאַפער.
פרעג דאָס ביי דער ליליע
וואָס טאַפלט זיך אין וואַסער.
פרעג דאָס ביי דער דימענטענער
קיניגין פון בינשאַטאָק.

איך דאַרף באַווייזן אייביקע באַווייזן.
איך דאַרף באַלעבן טויטן מיט מיין שפּרייזן.
איך דאַרף באַקרייזן ניט-באַרירטע מיילן.
איך דאַרף זיך איילן צו באַרויזן סמעפעס.
איך דאַרף צו זיך דערהייבן יעדער קליינקייט.
איך דאַרף באַשפּייזן דערנער מיט מיין שיינקייט.

1938

מוראַשקע-נעסט

מוראַשקע-נעסט, דו וואָלדס אונטערבאַוואוסטזיין,
צענישמערט פון אַ נייגעריקן שטאַק, —
מיט לאַכירינטן דיינע, שטאַק נאָך שטאַק
צעפאַלענע אין שטויב, זאָל דיר באַוואוסט זיין:
ווי דו בין איך. מיין שאַרבן פאַלט. אַט ווערט ער
צעטראַגן פון מוראַשקעלעך — פון ווערטער.

און יעדער וואָרט — אַרויף, אַראָפּ, אַריבער,
פון נערוו צו נערוו, דורך רויך און קויל.
און אַלע יאָגן פון די שטיבער
מיט ווייסן אייעלע אין מויל.

1940

אויסגעלאָשן

אויסגעלאָשן.
אַש פון תאוה.
ווי אַ שווערד פון שייד האָט עמעין
מיר דאָס בלוט אַרויסגעצויגן.
און צעמורשט איז דער זכרון —
אַ קאַמעט וואָס פאַלט אין אַפּגרונט.

שרפות,
איר, וואָס וווינט באַהאַלטן
אין רינגענהערצער פון די ביימער, —
אַרויס פון דאַרטן!
גיט אַ כאַפּ
דעם גרייטן פעך פון מיינע ליפן.
און באַוועלטיקט מיינע ווערטער
מיט אַ כוח פון צעשמערונג.

1940

לידער צו אַ לונאַטיקערין

א

איך קען דיר פון לאנג שוין, פון זינט
ביסט געווען אן אַמפּיביע.
געדענק נאָך די ערשמקייט פון זינד:
האַסט מיר ליב? — איך האָב ליב, יע.

מיר האָבן זיך ביידע געפאַרט
אונטער זילבערנע שלאַקסן.
און אונדזער פאַרליבטשאַפט איז דאָרט
ווי אויף הייוון געוואַקסן.

ב

מיט אַ זילבערנעם בעזעם
קערסטו אויס פון מיין חלום די שטויבן.
ווערט דאָס צימערל ריין. דורך די שויבן
גריסט אַ צווייגעלע בעז אים.

און דיין האַנט, וואָס דו שמרעקסט מיר צו זאַלבו,
פרעסט די קנייטשעלעך אויס אויף מיין שמערן,
ווי דיין נאַכטהעמד אין פאַלבו
וואָס פאַרקנעפלט דיין ברוסט אויף אַ שמערן.

ג

איך וויל בלויז באַרירן דיין סוד ווי אַ זעגל,
געבויגן פון שמורעם, באַרירט דאָס געאינד —
אַ סוד, וואָס צו אים איז פאַרזיגלט דאָס שמעגל
מיט טריוואַקס פון זינד.

אַהין איז מיין גלוסט. איך מוז געבן אַן עפן
דערוען דעם פּייזאָזש וואָס דערשרעקט און באַרוט.
דיין סוד, ווי דער טאַנגייסט אין פּידלשע עפן
מוז ווערן באַפאַכט פון מיין פּליגלדיק בלוט.

ווער איז ער, דער דרימער, וואָס באַלד
ווי כ'צערטל דיך מאַכט ער אַ גוואַלד?
ס'איז דאָך ער — דיין געליבטער לעוואָניק,
וואָס רעגירט אויף אַ זילבערן טראָניק
אויף טונקלסטן צווייגל פון וואַלד.

מיר קענען ניט זיין זאַלבעדריט
ווען קוועקזילבער קילט דאָס געבליט.
ס'גיט מיין לייב זיך פון קינאה אַ צאַפּל
ווען לעוואָניק זופּט אויס דיין שוואַרצאַפּל
און באַקושט דיר מיט פּערל די טריט.

קלייב איינעם פון ביידן אויס, קלייב.
דעם צווייטן שלימזל פאַרשרייב.
אַדער מאַך פון אַ מילב אים נאָך מילבער,
און פאַרברען אים אין שייטער פון זילבער,
דו פויגל, דו חלום, דו ווייב!

באדארפסט פאר אונדז זיין א דערלייזער

באדארפסט פאר אונדז זיין א דערלייזער,
מיין קינד.
מיר קענען אליין זיך ניט אויסלייזן מער שוין.
פון אייביקן דורכפאל און שטרויכל, פון זינד
און פארראט, וואס באפארבן אויף שווארץ אונדזער פאן
יעדער מאג.
יעדער מאג.

באדארפסט פאר אונדז זיין א דערלייזער
דו קוועלכל פון פרייד.
באשייד
און אנטפלעק אונדז א שמעגל
אין ווילדוואלד פון סתירות.

עס רירן אונדז מער ניט קיין קייטן.
מיר האבן צעריסן אין בלוט אלע לירישע לירעס.
צעשמעטערט
דעם געץ פון אילוזיע. פארבלעמערט
א חלום. און אלץ וואס געווען איז פארגעמערט
איז לאנג שוין פארגאנג.

זיי קראפעווע בריט און געדייעט אין אונדז דאס געזאנג.
אפילו דער מארגנרויט לויערט מיט געלן געבייזער
און שפינט די געשפינסן פון דורכפאל און זינד.

באדארפסט פאר אונדז זיין א דערלייזער
מיין קינד.

1928

ווער וועט קומען ?

ווער וועט קומען ? — אלע שפורן
האָט פאַרשאַטן שוין דער שניי.

ווייסער, מירמלנער נאַקטורן
ענטפערט ניט און שיט מיט שניי.

אויך דער עכאַ קומט ניט מערער
וואָגלט אום אין וואַלד פון שניי.

און דאָס פרעגן ווערט נאָך קלערער
פון דער נאַכט און פון דעם שניי.

ווער וועט קומען ? ווער וועט קומען ?
שניי מיין לעבן, שניי, מיין שניי !

אויפן גליענדיקן גומען
פרירט אָן ענטפער, פרירט ווי שניי.

און אויף זילבערנעם געלעגער
אַ פאַרשאַטענער מיט שניי,

ליגט דער וואַרטער, ליגט דער פרעגער,
ביז עס ווערט זיין חלום — שניי.

1938

לאַמיר וועבן די לעגענדע

א

לאַמיר וועבן די לעגענדע פון א יונג באַרוישטן פּרילינג.
פון א יונג באַרוישטן פּרילינג אויף אַ בראַשיתדיקער ערד,
ווי צוויי סטרונעס, וואָס באַשאַפן בלוז איין קלאַנג און איין דערפילונג —
צאַפלען מיר אין לופט געשאַפאַנטע. און דער איינער קלאַנג דערהערט
גאַר די מילדקייט, גאַר די ווילדקייט
פון דער קינדישער צעשפּילטקייט,
אַלע זונען פּריש פאַרגאַלדיקט אין די פּרילינגדיקע קוואַלן.
ביז אַ כּישוף קומט אַנטקעגן מיט אורקנאַספּיקע סיגנאַלן,
אויפן זאַטל נעמט אונדז ביידין, און מיר טראַגן זיך צוזאַמען.
זיסע שניידנדיקע שרעק.
סוד פון שמייכל ערב קאַלטן, גרויזיקן אַנטפּלעק.
ביז מיר קומען צו דעם אינדזל הינטער אַלע ימען.

ב

לאַמיר וועבן די לעגענדע פון אַ מילכוועגנאַכט אין זומער.
פּיאַלעמע נאַכט אין זומער. ווען דאַס חלום-אויג דערזעט
אַ געוואַקס פון פּייכטע זאַנגען און אַ קומען פון אַ קומער,
ווייל דער טויט, געבוירן אַקערשט, נעמט באַרירן דעם פּלאַנעט.
דורך די צווייגן נעם איך שטייגן
אין אַ שטערנדיקן שווייגן,
און איך טראַג דיך אויף די אַרעמס איבער זומפן ווי אַ קרבן
פאַר אַ געטיין אין אַ טעמפל, ביז עס ווערט די נאַכט באַפאַרבן
מיט דער לאַקיקער כימערע פון אַן אויסגעטראַכטן אייביק.
זאַלבעצוויי צי זאַלבעאיין —
חוישים זענען היימלאַז, ווי דער חוישים-גאַט אַליין.
טרייסטן זיי דעם אומטרייסט מיט אַן אייביק, מיט אַ גלייביק.

לאָמיר וועבן די לעגענדע פון אַ האַרבסט אַ בלי-צעבליטן,
 פון אַ האַרבסט אַ בלי-צעבליטן לאָמיר וועבן אַ געוועב.
 טייך — אין גליווערדיקע פּערל, ערד — אין חלפּדיקע שניטן,
 רוף איך דיך אַרויס פון דמיון אין מיין חלום וואו איך לעב.
 און איך זע דיך האַרבסטליק. יעדער
 גליד געצונדן, ווי אין סעדער
 לעצטע עפּל, ווען דער גורל וועגט אַריבער שוין דעם ווילן.
 מיטן פּרילינג, מיטן זומער פּראוואו איך איינדעקן, פאַרהילן
 דיין געוויין, וואָס איז געפּאַלן אין מיין אויגאַפּל ווי אַליס.
 און איך רוף דיך פונעם דנאָ
 וואו די וואָר אַ מענטש-פאַרשטעלטע איז שוין אויך ניטאָ, ניטאָ. —
 בלויז דער לאַכנדיקער שאַרבן פון אַ טויטן חלום — — —

לאָמיר וועבן און דערוועבן די לעגענדע פון אַ ווינטער.
 ווינט- און שניי-לעגענדע — ווינטער. אונטער וואַיענדיקן שיכט
 פּרירט אַן ערגעצדיקע יונגשאַפּט. פּרירט די זון, פאַרויס און הינטער
 שימערט, גלימערט די צוואה פון דעם ריטעמדיקן ליכט.
 און איך קני דאָ אין ירידה,
 זינג און שמיכל אין מיין ווידוי:
 ווער האָט עס געהיים באַשווירן דו זאָלסט ווערן מיר דער ברענפונקט
 פון די אַפּגעשטראַלמע יאָרן? אַז אין דיר זאָל איך דערזען פונקט
 די געשטאַלט, וואָס פון מיין וויגל טראַגט פאַרויס זיך ווי אַ רייטער?
 נאָר ביז וואַנען איך און דו
 וועלן נאָר דעם לעבנס אוצרות וויליק אויסבייטן אויף רן, —
 לאָמיר וועבן די לעגענדע, לאָמיר וועבן ווייטער, ווייטער.

אין די בערג

צוויי שמרצלן אויף די פיס,
אין הענט — געטרייער ווינט.
אזוי דערלאנג איך זיך א רים
אין לאבירינט
פון שניי.

עס זענען זיס
די ליפן פונעם שניי
און פול מיט קושן.

פארויס —
א מחנה מאַנסטערבערג אין זילבערנע קופאַלן, —
און בלאַ געשליפן
טיפן, טיפן,
טאַלן.
די שמרצלן ליגן זיך אין שניי
און טאַטואירן אויס אין זיי
לאנגמייליקע סימבאָלן. . .

די לופט פון הילכיקן מעטאַל
צעפלאַצט פון מיין געשניט.
איך יאָג —
א בלאַנקע פייל דורך ערד און אַל.
עס פליט
מיין שאַטן אויף צוריק צו אַל די העלקייט.
די אַלטע סקריפעדיקע צייט
שוין קען מיך ניט דעריאָגן.
וואוּ בין איך, וואוּ ? אין וואַסער ווייט ?
איך וויל, דער שניי זאַל מיר אַן ענטפער זאָגן !

דער עכאָ טוט אַ קלונג פאַר מיינע פּים :
עס עפנט זיך אַ מאָל,
אַ באַרג,
אַ הימל.

די יאָדלעוועלדער פאַכען מיט די שאַטנעם
און באַגלייטן
מיין וועג מיט זייער פּיאַלעמער שווייגעניש.

איך ווירבל צווישן פּאַלעניש און שטויגעניש
דורך הימל,
באַרג
און מאָל.
און מיט אַ מאָל :

עס זענען זים
די ליפּן פונעם שניי
און פול מיט קושן.

1937

פון די אופאנישאַדן

אַלצדינג איז געמאַכט פון ווילן.
איידער
אַ פיצל שאַטן האָט דערפרייט די נאַכט,
האַט ער אינעם גאַרנישט שוין געלאַכט, —
אַ געלעכטער פון אַ הויפן גרילן.

אַלצדינג איז געמאַכט פון ווילן.
און דעם ווילן זעט בלויז יענער
ווער ס'באַפרייט אים אויף אַ ווייל.
זיינע זענען אַלע פענער,
און די אומגעזעענע פייל,
די וואָס פליט,
באַפאַלט,
באַפעלט,
פרעמדע לעבנס אין דער וועלט.

ווען דער טויט נעמט אינעם מוח בילן —
קען מען הערן ווי עס לאַכט דער ווילן.

1939

איך וועל שפרינגען

איך וועל שפרינגען פון אייגענעם קאלכאויוון
אין א ברודערל מיינעם פארבימן,
און די זון וועט מיר קופערנע שמראל-הובן
אין צעלעכערמער קעשענע שימן.
און כ'וועל נאכזען, ווי בוריקעס פעלדישע
שלאגן אפ אין די טויען פון קרויט ;
און צוזאמען מיט הענער צוויי העלדישע
וואס שלאגן זיך וואו אויף א פלויט —
וועל איך אויכעט
(פון וועגן א לידל !)
זיך שלאגן אויף לעבן און טויט.

1939

דער וועווריק

דאַרט, וואו דער נאַכטיגאַל זינגט זיין שעדעווריק —
היפערט אַ פּורפּורנער זונפלעק — אַ וועווריק.

מיט זיינע קוועקזילבער-הענטלעך, — די פּיסלעך,
פּאַקט ער אין פּיסקל גינגאַלדענע ניסלעך.

ווער ס'קוקט אַרויף מיט אַ בייזער כּוונה, —
וואַרפט ער די שאַלעכטס אַראָפּ אַ מתנה.

1940

אַזוי האָט געדאַרפֿט, האָט געמוזט זיין

אַזוי האָט געדאַרפֿט, האָט געמוזט זיין,
אַז אין שלאַנגענהויט לעבט דער אַרבּוז.
אַז אין קעלער פֿון שטומען באַוואוסטזיין
זאַל די מוזע אַ פּייף טאַן : איך מוז.

אַז אויף קברים פֿון לידער אָן נעמען
זאַלן רויזלען זיך נייע צו גלייך.
אַז דער גאַלפּשטראַם פֿון בלוט זאַל פֿאַרנעמען
דאַם געשמעלץ פֿון אַן אייזיקן טייך.

1941

צוים אױג

און מעג נאך טעג אן אויפהער דרינגען
ווי שטערן-שרפות אין א ברונעם.
עס בלייבן פונקען פון ניגונים
פארוויגט פון אויבנדיקע רינגען.

אנטפארעמט ווערן אלע פארמען.
מיט נייעם אינהאלט כ'וועל דיך קארמען
מיט ניכטערקייט וועסט ווערן שיכור
און וויסן: פארט איז דא אן עיקר.

אין דיינע זילבערנע ארכיוון
באהאלט ס'פארגאנגענע. אצינד
אל דאס מארגנדיקע צינד.
און ברענג דאס בילד פון קאלעקטיוון.

1940

די בוי ערס

עס טרעפט אז א שטאָט
ווערט אין אומבײט פון בליקן געאַנדערשט
ווי אַ פנים ביים צונד פון אַ בליץ. און אַנשטאָט
דאָס געשטיין, קניפט דער גורל פון מענטש זיך פונאַנד ערשט.

אַ שוועל, אַ געזימס אויף אַ שטיינערנעם ריז,
אַ וועלבונג, אַ טרעפּ, אַ גראַניטוואַנט אַ ליאַדע,
אַנטפלעקט דיר ווער ס'האַט עס באַשאַפן : דאָס איז
דעם אומזעאיקן האַמערס געטאַקטע באַלאַדע !

און דענצמאָל — (אַ חלום צי ניט ?)
נעמט אויפגיין אַ מענטשיש געזאַנג פון גראַניט ! —
דאָס זינגען די בויערס אין שטיינער פאַרקנאַטן :
דו הערסט דעם געזאַנג אין פאַרשטיינערטן שאַטן.

1940

שטיינהעקער

שטיינהעקער זענען מיר, היט זיך, מיר שפאלטן
אוראלטן פעלדז, דעם פארגליווערטן, קאלטן.
אין אים ווארטן פליגל, אך, מאכטיקע פליגל,
אין אים איז א זינגעוודיק פייער באהאלטן.

יונג איז דאס פייער, ווי אלט ס'זענען שטיינער,
קלאר, ווייל אים האט נאך ניט אנגערירט קיינער.
ער, גוט איז צו קלייבן ביים טונקל פון אונט
דאס פייער, וואס מאנצט פון צעשפאלמענע שטיינער!

היט זיך, דער הילך איז דא שטארקער פון ציטער.
ס'פייער, וואס אקערשט געבוירן איז — היטער.
אויס פעלדז דארף זיין יענער, וואס נענטערט אהער צו —
אניט וועט אים טרעפן א שטייניקער שפליטער.

גוט איז צו הערן, ווי ס'הילכן די לאמען
אויף ניט-באנאמענמע שטיינער אין תהומען.
ביים אויפשטעלן דענקמעלער פון אט די שטיינער —
זיי געבן אן אייביק פארבלייביקן נאמען!

1940

די גראַע צייט

האַב ליב דיין הונט, דיין כעט, דיין בראַנפן,
נאָר האָב ניט ליב די גראַע צייט.
עס וועט דיין הונט אַזוי ניט חנפּען,
ווי ס'חנפּעט דיך די גראַע צייט.

עס איז דיין אויג פאַר איר קיין נעסט ניט,
דו זעסט אין שפיגל, און דו זעסט ניט.
דאָך שפירט דיין גומען: זי איז דאָ.

זי וואַרפט אין עסיק דיינע פּערל,
און כאַפּסט זיך אויף: דיין קליגסטער הערל
איז אַפּגענאַרט און גראָ.

1940

י . ל . פ ר ז

גלייך אַ קוואַל וואָס שלייפט זיך אָן דעם הושך אונטערערדיק,
יעדער מאַל אַלין קלערער קלינגט אַרויף צו אונדז דיין קול.
האַסט פאַרוואַנדלט אין אַ באַרג אַ יאַמערדיקן מאַל,
און אַהין אַ רוף געמאַן דאַס פאַלק דערפרייט און ווערדיק.

נאָר דאַס פאַלק איז מיר געווען פון דורותדיקן קלעמער.
וויפל מאַל איז עס געבליבן שמעקן אין דער מיט!
האַסטו פון פאַרגאַנגענקייט אַ ליכט אַזאָ געשמידט
וואָס פאַרקניפט זי ווי אַ רעגן-בויגן מיטן שפעטער.

און פון קונצן-מאַכערס, פון משוגענע בטלנים
האַסטו אויסגעשטאַלטיקט אונדזער לעבן, אונדזער מיין,
ווי דער סקולפּטאָר, וואָס פון ווילדן גליווערדיקן שטיין
קנעט ער אויס אַן אויסגעטרוימטן גלייבנדיקן פנים.

אונדזער ביסטו. פייגל צירלען דיין געזאַנג אויף דעכער.
קינדער מאַכן לעבעדיק דיין וואָרט מיט זייער הויך.
און בשעת מיר פרעגן: וועלן מיר דערגיין דיין הייך?
ענטפערט אונדז אַ יומטובדיקע שטים: אויב ניט נאָך העכער!

1941

מ ל ח מ ה

דאָס זעלבע אַש וועט צודעקן אונדז אַלעם :
דעם טולפּאָן — אַ וואַקסן ליכט אין ווינטישן געצאַנק,
די סילויע אין איר פּלי, וואָס איז פּון צו פּיל וואַלקנס קראַנק.
דאָס קינד וואָס וואַרפט אין אייביקייט זיין באַלעם, —

און בלייבן וועט בלויז איינער, אַ פּאַעט, —
אַ ווילדער שעקספּיר, וואָס וועט מאַן אַ זונג מיט קראַפט און מוטוויל :
— מיין גייסט אַריאל, ברענג דעם נייעם גורל וואָס מיין בלוט וויל,
און שפּיי אַרויס צוריק די מוּיטע שטעט !

1939

מלחמה-פעלקער

א

דער טויט האָט קיין געלט ניט, מיט וואָס וועט ער צאָלן
זיי, זיינע קנעכט, די אַנצאָליקע צאָלן !

באַרויכט האָט ער אַלץ מיט אַ קאַלטקייט פון קוואַרץ :
די זון פון שוואַרצאַפּל, די פּליגל פון ליפּן,
און די ליבשאַפט, וואָס טריפּנדיק רויט פונעם האַרץ
פאַרחתמעט איר תּאוּוה אויף עמעצנס ריפּן.

העלפּאַנדן קופּערנע טרייבט ער און פימערט
אויף מירמלנע שמעט, אויף געצונדענעם סמעפּ.
ווי עלעקטרישע לעמפלעך, אַן שטיינער צעשפּליטערט —
פיצלט ער קעפּ !

ב

אַנהיימיקע פעלקער מיט הינמישן וואַיען,
וועט איר נאָך דולדן די דוליקע האַרן ?
עס וויינט די געשיכטע און פּלאַמט פון כּויון :
פאַררעמערש האַבן געשאַלט די פּאַנפּאַרן.

אין אייער זכרון אַלץ עקבערדיק טיפּער
וועט זיך פאַרשרויפּן אַ בלוטיקע ציפּער.
און ס'וועט אויך דאָס פּאַלק מיינס געדענקען אויף אייביק
די, וואָס אים האַבן געלאַמעט, געמאַרדט,
און די, וואָס מיט ליבשאַפט-געיאַדערטן וואַרט,
אים האַבן באַגריסט — צו זיין שטאַלץ און דערהייביק !

1941

מ ש ו ג ע ת

דורך געסלעך פון זונפארנאנג פלאטערט א פרוי,
זי וויינט : גיט מיר אפ מיין געליבטן דעם שטרוי.

נאך איר פליט אן עולם מיט וואסער און שמריק
וואס וויל איר ניט געבן דעם שטרוי אויף צוריק.

פון אקסל — איר געלע פאטשויל פאלט אראפ,
פון ווייטן — א פייערלעך-אויטא קלינגט אפ ;

און קיינער, אחוץ דער באגייסטערטער פרוי,
פארשטייט ניט : ווי קען מען עס ליבן א שטרוי ?

1940

מאַרגנקינד

מאַרגנקינד, אויב וועסט אַ מאַל
זען דעם אָפּגרונט פון געשיכטע
וואו די האַפונג איז צעמאַלט —
שטויב, וואָס האַט שוין לאַנג פאַרגעסן
אַ זיין אַפּשטאַם איז גראַניט;
און אויף שערבלעך איז געמאַלט
אונדזער גבורה, אונדזער אומקום —
פאַל אויף דר'ערד, און שווייג מיט שמורעם,
ווייל די גבורה אונדזערע
האַט זיך ניט צום טויט פאַרמאַסטן,
נאַר מיר האַבן זיך אַליין
אין אומהייליקן געראַנגל
איינס דעם אַנדערן פאַרטיליקט.

מאַרגנקינד, אויב ס'וועט דיין חלום
ברענגען אונדזערע געשטאַלטן:
הענט, וואָס שמרעקן זיך צום שמאַרקן,
פנימער פון געלע לאַטעם, —
וואַרג-דערוואַרג דעם האַלדז פון חלום
און פאַרשיט מיט אַש די טרערן.
ווייל דער גלויבן אונדזערער
האַט זיך אין אַ ראַב פאַרוואַנדלט.

מאָרגנקינד, זינג אויס אַ הימען
פאַר די ביינער אונדזערע.
ווייל די ערד האָט ניט פאַרשאַטן
זייער זידנדיקע מאָנונג.
ניט דער רעגן וועט זיי קילן,
ניט דער שניי וועט זיי פאַרדעקן.
מאָרגנקינד, זינג אויס אַ הימען
פאַר די ביינער אונדזערע.
אפּשר וועסטו זיי דערפרייען
מיט אַ היילנדיקן פּרילינג,
און זיי וועלן דענצמאָל הערן
דאָס געבויר פון נייעם קערן
און, קען זיין, באַרואיקט ווערן.

1939

צוויי קוילן

א

איך קען א מאן, געטראפן האָט אַ קויל אים
און שמעקט אין ברוסט, — אַ פויגל אין אַ שטיקל זון.
ווי אויסטערליש! צעווישן גאָר דעם עולם
איז ער, קען זיין, דער גבורהדיקסטער זון.

און ער האָט ליב זיין קויל. אַנשטאַט אים פיימן
האַט זי דעם טויט געפאַנגען און פאַרוואונדט.
צעשמאַלצן ווי אַ שניי דעם לעבנס קיימן
און אויפגעלעבט אַ ניט-באַרירטן גרונט.

ב

אויך אין מיר, פאַרשפרונגען פון אַ שלאַכט
שמעקט אַ קויל, — געלאָדן פול מיט לידער.
און בין איך קראַנק ווי אַ וואַזאָן ביי נאַכט —
ברענט זי אויס דעם סם פון מיינע גלידער.

און איך האָב ליב מיין קויל. איר הייסער טיגל
צעשמעלצט די וועלט. פון איר מעטאַל איך קנעט,
באַשאַף מיין אמת, ווי אַ קינד אין וויגל
קנעט אויס פון לויטער גאַרנישט זיין פלאַנעט.

1940

פיר לידער אין אַלט-יידישן לשון

געבעט

געהייכטער האַר, דער דאָ די וועלט באַשוינט.
דער איז געאיינציקט אייביקלעך פון אַלן. —
דערמי דיין זון, דער אומוואָגלט אַליינט
און זאָל דיין באַרעמהאַרץ אויף אים טאָן פאַלן.

מיט ביטערקרייטער איז פאַרפול מיין זעם,
מיין וווין איז אויפגעפרעסן פון אַ דונדער.
מיך אומוואָגלט דער פיינד מיט גרויס געשפעט
און לעסטערט אַלער אַרמזן דיינעם וואונדער.

פאַר וואַר מיין האַר, דיין בויגן שפאַן און זיי
אַ העלפער מיר אלהי אין וויסמעניי.
טו-אויף מיין אויג, עם זאָל דיין וועג דערגרונדן.
באַגורט מיין לענד און דיך מיט דיינער שטערק,
באַגישיק און באַקריין דיין קעסטלעך ווערק,
און טו — דער שאַלקער פיינד זאָל זיין פאַרשונדן.

טרינקליד

שפיל, טרוםפייטער, טו צעקיינען,
מיר, די לצים, זופן וויינען.
וויינען ביטער, וויינען זים,
גלייך די ליבע ווייבן.
גים זיך, פלעשליין, גים זיך, גים,
ניט קיין לעק זאל בלייבן.

שטארקער וויין,
פולצל מיין,
לאמיר טאנצן,
טאנצן.

בארכעם זאל מען מאן אונדז געבן
וועסטו, כלהכען, לאנג לעבן.
אז דער חתן, דער פארשוין,
וועט דיך מאן באקרײנען —
וועסטו הייסן כלה-קרוין
און ווי גימגאלד שיינען.

שטארקער וויין,
פולצל מיין,
לאמיר טאנצן,
טאנצן.

חתן-כלה-ליד

ער :

גלייך א פארזיגלמער קוואל אין א וויסט,
ביסטו מיר זיין פאר די לעפצן געזיסט.
צו א געזאנג וואלט איך טאן דך פארגלייכן,
וואויל איז דעם זינגער, דער ווערט דך גערייכן.

זי :

גלייך ווי אן עפלבויס וואו אויף א פלוין,
וואקסט מיין געליבמער, דער איז מיר א קרוין.
הארצלעך געליבמער, דערפרייד מיינע מאַסן,
טו מיך באַרוען אין קלייד פון דיין שאַסן.

ער :

גלייך ווי א שפריי, דער די גראָזן באַשאַפט,
טוסטו באַלעבן מיין גלוסט מיט דיין זאַפט.
גלייך ווי א טורטלטיוב אין די פאַרנאַכטן,
פליט דיין נשמה אין מיינע געדאַכטן.

זי :

גלייך ווי א הירש אונטער בליטן און שיין,
ביסטו געהאַפערט, געליבמער דו מיין.
קום און פאַרמעק הינטער דיר אלע וועגן,
זיי מיר א קושונג דורך נעכטן און טעגן.

ער :

גלייך צו א רויו איז דיין בליעדיק מויל,
שמעטיגלעך טוסטו געפעלן מיר וואויל.
קוועלברונענס צוויי אין די אויגן דיר קוועלן,
שמעטיגלעך טוסטו מיר, ליבסטע, געפעלן.

זי :

ביסט ווי א ווירבל, געליבמער דו מיין,
דער איבערפאלט מיינע רויזן.

ער :

טראַג איך דך, ליבסטע, אין היכל אַריין,
דאַרט וועל איך טאן דך אַנמשפּוין!

וויגליד

איך טו פאר מיין אוצר א לידעלע שפינען,
דיין פאטער וועט ברענגען א ציקליין דערינען.

דאס ציקליין וועט לאכן פון יינגעלעס טרערן
און ברענגען א בעקנברויט דיר צו געהערן.

אין ראסט און אין רו זאל מיין קינדעלע ליגן,
איך שאקל דיין שאקל און טו דיר פארוויגן.

זיי שלאפן, דאס מזל זאל זיין דיין באהיטער,
עס היילן די הונדן דורך שווארצן געגייטער.

און דאס איז א צייכן : אויף יידישע שמיבלעך
שוועבט אום אליהו געגייטיקט און ליבלעך.

ער לוישפערט אריין יעדער יידן אין אויער :
בארייט זיך, דער אויסלייזער הארט לעבן טויער.

באלד רייט ער אלהי אויף א זילבערן הודער
און זאמלט באאיינעם דיין שוועסטער און ברודער.

זיי שלאפן, צו מארגנס וועט ער אונדז דערפרייען,
מיר וועלן אים לויבן מיט פויק און שאלמייען !

1938

דער טייטש פון די אלט-יידישע ווערטער :

דערמי — דערפרי ; דונדער — דונער ; שטערק — גבורה ; פארשלונדן — פאר-
שלונגען ; גערייכן — דערגרייכן ; אנטשוויזן — פארקנסן ; צעקיינען — צעפלאצן ;
פולצל — מיידל ; בארכעס — חלות ; בעקנברויט — מתנה ; שאקל — היג ;
געגייטער — שטאכעטן ; הודער — דאס ווייסע פערד, אויף וועלכן ס'וועט קומען משיח ;
באאיינעם — צוזאמען ; שאלמייען — פייף-אינסטרומענטן.

ע פ י ט א פ ן

ע פ י ט א פ ן

א מתנה מיין ברודער משהן

א

איר אויסגעקריצטע אויתיות אויף די ווענט
פון טוימנהייזער, געמאס און קארצערן,
אויף אלע שפראכן און מיט טויזנט הענט,
אויף אלע פארבן פון דעם מענטשנס טרערן,
איך האב מיין נאמען צווישן איך דערקענט
און וועל איך ווי א ניגון אייביק הערן.

פארלעשט די שמערן! צינדט זיך אן און ברענט
אריבער גאר דער וועלט, אנשמאט די שמערן!

ב

אין ערגעץ זאלסטו מיין געזאנג ניט זוכן
און ניט דעם רעשט פון די פארצוקטע גלידער, —
נאר וואו דו ביסט, דו איינציקער פון ברידער,
זאלסטו א רוימן רויזנקוסט פארזוכן.
וועט דיר יעדער שמאך באזונדער
ברענגען גרוסן פון דער נידער,
וואו ניט-אויסגעלייזטער וואונדער
בינדט דעם קוואל פון מיינע לידער.

קיין אַנדער לעבן האָב איך ניט פאַרזוכט,
און ווייס ניט, צי זיין שוידער איז געשמאַקער.
קיין אַנדער חכמה האָב איך ניט געזוכט
זוי זיין אליין די ערד, אליין דער אַקער
און אויפגראַבן די קראַפט, וואָס האָט געוועלט,
איך זאָל ניט בלייבן אייביק אומגעבאַרן.
אַ דאַנק דיר פאַרן שענקען מיר אַ וועלט
און פאַרן זיין אַ גראַז אין דיין זכרון.

איידער איך טו אויס דיינע גאָבן
 און פארשווים פון מיין דאָאיקן גבול —
 מאַך דאָס לעבן מיינס מילגרוימיק פול,
 איך זאָל גאַרנישט באַדאַרפן מער האָבן.

און פאַרקײלעך מיין דרייצענדליק-יאָרענעם שפּרייז
 מיטן הייפּנדל טעג אין דיין אַטעם געפאַנגען.
 איך וויל זיין אַ געשלאָסענע צייט, ווי אַ קרייז,
 אַ צאָל פאַרויגלט מיט קלאַנגען.

ה

אויך ווען דער מענטש וואלט זיין א גאט און איך וואלט זיין א ווארעם,
אלץ איינס וואלט איך צום פייניקער געברומט : ביסט ניט גערעכט.

מיד ארט ניט, וואס איך שטארב, אן עדות — אויף מיין ברוסט דער ארעם;
עס ארט מיד, וואס דער האר אויף מיינע יארן איז א קנעכט.

אין לאגער קלאַגע לויפן דורכן הויכן גרינעם גראַז,
 ווי אומקלאַר אויסגעקריצטע שורות — אשן-גראַע שמעגן.
 דאָס האַבן פון די שייטערן געגעבן זיך אַ לאַז
 צוויי פאַקלמענטשן איינער צו דעם אַנדערן אַנטקעגן
 מיט ברענענדיקע טריט. איך האָב געזען ביים ראַנד, אין טוי
 ס'געיאָג פון ביידן און דערביי — די צאַנקענדיקע גופן.
 „איך האָב דיך ליב“ איז אינעם גראַז געשריבן, און אַ פרוי
 ביים ווערן קויל „אויף אייביק“ האָט גערופן.

מענטשן!
 דער וואָס האָט געקריצט די שורות, —
 הייסט אַריאל בלאַנק, —
 אַ מוזיקאַנט.

דאָ, אין אונטערגראַבן,
 ביי דער וואַנט.
 ליגט באַהאַלטן אין פּוטליאַר פּון פּידל —
 די באַשאַפונג פּון דער וועלט —
 מיין קינד.

מענטשן!
 נעמט אַ רידל
 און געפינט.

גיט אַפּ דעם אוצר אַ געשאַנק
 אַ נייעם פּאַגאַניני, —
 עס וועלן אים די ביינדלעך פּון מיין קינד
 אַ פּידל זיין,
 אַ כּישופּדיקע פּידל.

צווי שטייט אָנגעשריבן אויף אַ ברעט פון אַ וואַנאַן:

ווער עס וועט אַ מאַל געפינען פּערל,
 געציליעט אויף אַ בלוטיק רויטן שנורעלע פון זייד,
 און וואָס צום האַלדז דערלויפן זיי אַלץ דינער
 ווי דער וועג פון לעבן,
 ביז וואַנען זיי פאַרגייען אין אַ געפל
 ניט צו מערקן —
 ווער עס וועט געפינען אַט די פּערל,
 זאַל וויסן, אַז זיי האָבן קיל באַלויכטן
 דאָס האַרץ דאָס אַכצניערקס, אומגעדולדיקס,
 פון דער פאַריזער טענצעריין מאַרי.

איצט פירט מען מיך אין אומבאַוואוסטן פּוילן, —
 וואַרף איך מיינע פּערל דורך די גראַמעס.

אויב עס וועט געפינען זיי אַ בחור —
 זאַל די פּערל צירן זיין געליכמע.
 אויב עס וועט געפינען זיי אַ מיידל —
 זאַל זי אַנטאָן, עס געהערט צו איר.
 אויב עס וועט געפינען זיי אַ זקן, —
 זאַל ער פאַר די פּערל טאָן אַ תּפּילה.

פון גאס וואָס אויפן באַרג, אַראָפּ אַראָפּ צום מאָל צו,
 אַליץ נענטער צו דער שטאָט וואָס ברענט אין פייערן אַ שטאַלצע,
 עס שטראַמט אַ רינשטאַק בלוט פון די געפאַלענע אין קאַמפן.
 און אין מאָל, די קנעכט פון אַלע מינים —
 באַלעקן אַזש דעם רינשטאַק בלוט ווי בראַנפן.

נאַר ער יאָגט ווייטער. ער באַדאַרף נאָך מעלדן
 דער אייביקייט אַ זיגערישע בשורה.
 ער טראַגט אין זיינע אַדערן די גבורה
 פון די ערשט געפאַלענע, די העלדן.

און אַט האָט ער אַרומגערינגלט שוין די גאַרע שטאָט,
 די צעפראַלטע מויערן, די הייף,
 אין אַ קרייז אַ לעבעדיקן, דינעם,
 און אַרום האַלדז פון קנעכט מכל המינים
 אַרומגעכאַפט אַ וואַרגנדיקן שלייף.

איך האב געזען א זקן. אויף זיין שמערן —
 א שיכעלע א קליינס אנשמאט א תפיל.
 אין דעם האט ער געדאוונט מיט געפיל
 אין גאונס קלויז — די דערנער זאלן הערן.
 דורך מיינע פלאגמערוענגן נע-זנדע
 איך זע אים ווי ער דאוונט אויך אצינד :
 און אנשמאט אויפן תפיל זאל גליען שדי
 איז דארט אויף יידיש אויסגעקריצט מיין קינד.

יא

וואו זאל איך מיין פינצטערניש באהאלטן
אויף צו זען א שאטן פון א ליכט ?
אונטער וועלכן שיכט,
איז וועלכע שפאלטן
זאל איך זיך פארקברן, כדי
ניט צו הערן דאס געשריי
פון ווארט ?
אז וואו עס וועט מיין לייב זיך ניט צעזיפן,
וועט יעדער שטויב זיינעם בלייבן ניט געטייט
און הענגען ביי דעם לעבן אויף א קייט
און מאנען רו מיט שוויגנדיקע ליפן ? !

יב

אין צעל נומער זעכצן פון ווילנער געסמאפא,
איך זוך די נשמות פון די וואס ניטא.
פארפייניקט די נעמען. עם האט זיי א לאפע
מיט אייזערנע בארשמן פארמעקט ביזן דנא.
נאר הינטער דעם קאלכשיכט עם צייכנט זיך בליציק
אן אויפשריפט נאך אייביקער פיל ווי די צייט,
און שאלט ווי א הארן אויף נאענט און ווייט :
איך שטארב פארן לעבן.
וויטענבערג איציק.

היינט אָדער מאַרגן, —
 עם קומט שוין דער פרידן,
 מיט שמערן און וויין
 וועלן טאַנצן די קרעטשמעס.

נאָר ווער וועט דערמאַנען
 דעם לעצטן ציגיינער,
 מיך, דעם געבונדענעם אָדלער
 אַלעקאַ ?

אַז טויט איז מיין מיידל,
 מיין פערד איז געפאַנגען,
 זיין גילדענע פאַדקעווע
 האָט מען געגולט.

עס ווייס דאָך ניט קיינער
 אַז דו אויך, מיין מעסער,
 ליגסט איבערגעבראַכן
 אין ריפּ פונעם שונא ?

יד

אין מאידאנעק, אין דער קאמער
וואו מען האט פארגאזט מיין שטאם —
א תנ"ך אן אמסטערדאמער
ליגט ניט-אנגערירט פון סם.

איך, דער זינגענדיקער אָבל
אויף אַ שייטערדיקער שפראַך —
צערטל, עפן אויף דעם מאָוול
פון געפונענעם תנ"ך.

בלעמער דורכגעשמויכמע, גראַע
נעמען אויפלעבן אין האַנט.
און אויף איינער — אַ צוואַה
אויסגעציקלט ביי דעם ראַנד :

— ברודער טייערער, באַפרייטער,
דאָס איז אַלץ וואָס איך פאַרמאַג.
נעם דאָס ספּרל, טראַג ווייטער,
ביז אין אייביקייט — דערטראַג!

טו

זיי וויסן, קאט, אז אימלעכע אכזריות
אין דיר אליין איז צענפאכיק געווענדט.
אויך דא, אין גיהנום פון די קרעמאטאריעס
וועט מיין נשמה אלץ ניט זיין פארברענט.

א שווארצער וואַלקן, וועל איך זיך פון קוימען
ארויסוויקלען און שווימען נאך דיין טראַט, —
ביז וואַנען איך וועל אַפּמעקן דעם זוימען
פון דיר, דיין שלאַנג אין וויגל, און דיין שטאַט.

פארבייגייער, בלייב שמיין! ביי דער אַ וואַנט
האַב איך פאַרמידיקט דיך, דו אומבאַקענטער
באַפרייטער מענטש. דו גיב אַ טראַכט, באַנעם עס.

באַריר די ווערמער מיינע מיט דיין האַנט —
דאַס זענען אַדערן. גיב איין טראַט נענטער,
דערהערסטו ווי עס קלאַפּט אין זיי דער אמת.

צווישן ביימער אין א סאָד,
 אויף אַ ברונעמס קאלוואַראָד
 איז פאַרקריצט: דאָ ליגן
 די, וואָס זענען ניט אַריין
 אין דער שול פאַרברענט צו זיין
 אויסן דאַרף דעם היגן.

דער וואָס שרייבט עס בלינדערהיים,
 האָט זיך אַקערשט אויף דער קייט
 אויפגעהויבן פונעם
 וואַסער-קבר מיט אַ קינד.
 נאָר עס גלוסט זיך אים אַצינד
 קריק אַריין אין ברונעם.

מיין זון אביגדור שארף, אין תל אביב :
 איך שרייב א רגע פארן סוף דעם בריוו
 אויף אט דעם שטיקל פארמעט וואס איך טראג
 ארום מיין האלדז. אויב דו וועסט אים געפינען —
 איז מיין פארזאג :
 ניט קלאג !

נאר גראב די ערד און גראב ארויס דערינען
 א שערבל, אויב ניט זיין וועל איך אין גאנצן.
 און נעם דאס שערבל מיט און מו עס פלאנצן
 אין פרדס, וואו די קינדער דייע טאנצן.

יט

איך לאז א בינטל האר דיר איבער
דא, אונטערן שטיין.
דו מיין ליבער,
דו מיין גיבור,
וועסט געפינען, וועסט פארשטיין:

ס'איז דאס בינטל האר מיין שענסטער
דורך דיין מויל געקושטער לאק.
צערמל ווייטער און דערצערמל אלינקע פארלאנגען:
הארך ארויס מיין ליבשאפט אויס דערין,
ווי פון א גלאק —
איינגעשמידטע קלאנגען.

כ

געוואַלד, ווי מיר גלוסט זיך געוואַלדיק
אַריבערצושווימען די נאַכט!
אַ זונג מאַן ברייטהאַרציק, ברייטוואַלדיק
צום האַר פון דערוואַרגענער פראַכט.

איך וועל דאָך פאַרפּולווערן,
זינקען,
אין אויסער אַ צייטלעכער וואַר.
איז וויל איך ביז דול ווערן
טרינקען
דעם גיהנומשן וויין פון מיין דור.

כא

געבליבענע ! בעת אייער פרייד זאלט איר ארכן
די טרערן פון יענע וואס צאנקען אין קלעם.
פארגעסט ניט און אטעמט אריין אונדזער שטארבן.
פארגעסט ניט צו לעבן אויף קידוש השם.

כב

אויב ראמעווען א יידיש קינד
ביי אייך ווערט אנגערופן זינד, —
בין איך זיך דעמלט מודה:
שולדיק, שולדיק,
און ווארט געדולדיק
אויף דער תליה: גיב מיר שוין א הוידע.

און ניט איך בעט גענאָד, ניט מיך פארדריסם
מיין האַרבער גורל דער באַשערטער.
נאָר דו, מיין ליכטיק רייזעלע,
געדענק דיין „מאַמעס“ ווערטער:
איין מאָל לעבט מען — זאָל עס ניט פאַרביילויפן אומזיסט.

דו מערדער ! שאַמן מיינער, וועסט
 מיין שטח אויף דער ערד ניט ירשען.
 דיין האַק אין גרויזיקן פארמעסט
 איז איבער מיר ניט מער קיין האַר שוין.

איך בין געפאַנצערט. יעדער שטאַל
 טאַנצט אַפּ צוריק אין מיין פאַרלענדער.
 און ווילסטו אַפּהאַקן מיין קול —
 זיין עכאַ ליאַרעמט איבער לענדער.

דיין פלאַם איז מיין געצוימטער קנעכט.
 זיין סוף איז אַש. נאָר ניט דערצונדן
 איך פלאַטער און באַלייכט די נעכט
 מיט מיינע זינגענדיקע וואונדן.

כד

איבער ווארשע גייט א מילכוועג,
ניט קיין שטילער, ניט קיין בלייבער.
נאָר אויס בלזט איז גאָר דער מילכוועג, —
פון דער העלדנשמאַט א זכר.

כה

קרומע ווענט איינפויסיק ווי כומשאנען,
דענקמעלער פון גלויבן און עקשנות,
דורכגעלעכערט שורותווייז מיט קוילן —
ווער האָט אייך אַראָפּגעשיקט, פון וואָנען?
שמראַליק אומגעזעענע קאַלאַנעס
מראַנגן אייך אין וואַרשעדיקן פּוילן.

פון די לעכער, וואָס מיט ביקס באַשאַפן
האַבן מיינע פּולווערדיקע ברידער —
מרינק איך זון און זינען פון יאַרהונדערט.
אַ, ביז ביין פאַרקאַרבעט עפּיטאַפּן,
שטומע, נאָך ניט-אויפּאַנטפּלעקטע לידער
וואָס די צוקונפּט לייענט און באַוואונדערט!

כו

איך טראָג מיט זיך אַ רויטן ציגל
פאַרשריבן מיט אַ שוואַרצן קויל :
דער טורעם ברענט פון ביידע פליגל,
פאַרפלויגן איז מיין לעצטע קויל.

איך שפּרינג אַצינד פון זעקסטן גאַרן
און זינג דעם פאַלק מיין לעצטן ליד.
פאַרצייכן מיך אין דיין זכרון :
איך הייס : דער אומבאַקענטער ייד.

זינג אויס דאָס ליד פון האַפּענונג,
און איך וועל זיין דער ניגון!
נעם צו פאַר אַ באַוואַפּענונג
די זון און הייס איר זיגן.

פאַרבייט ווי דער אַלכעמיקער
אין גאַלד — אַ הויפּן שטויבן,
דיין יאוש, ברודער קלעמיקער
אין גינגאַלדענעם גלויבן.

און גלייב : דורך מאַרגנס טויזנטער
עס בליקט אויף דיר דיין ירשן.
אין וואונדן אַ צערויזנטער
גיב איבער דינע מאַרשן.

ווייל אויסער דעם צווייפּטיקן
פאַרשאַלטענעם, געמיינעם,
דעם אַלץ-און-גאַרנישט וויסיקן —
נימאַ צו ליבן קיינעם.

ווילנער געטאָ — מאַסקווע — לאַדוש, 1943 — 1946

א'ל סדום

בראנדענבורגער טויער

ווער שוועבט עס מיר פארויס אויף יעדער שמעג
אזאז מיין אומרו זאל ניט עולה רגל זיין ?
— א געמאט-טויער, פריש פון האק און זעג,
ווי מיינע אויגן וואלטן זיינע נעגל זיין.

א טויער אויף דער ערד, און אין דער הייך
וואהין מיך טראגט א מלאך א מעטאלענער.
אויך ביי די שמערן גיט ער מיר א גרייך,
און וואו א שטיקל שמח ווערט נתגלה נאָר.

און דורכן טויער : קעפ און קעפ און קעפ,
און יעדער קאפ איז מיינער, איז ווי לעבעדיק.
און ווען איך נידער אויף די וואלקנס טרעפ —
דער טויער לאזט זיך אויך ארונטער שוועבעדיק.

און שפאן איך שוין אין פינצטערן בערלין —
דער טויער מיר פארויס ווי שמענדיק וואנדלט ער ;
און שמעלט זיך אפ, פארלוירן שוין דעם זין,
אין בראנדענבורגער טויער א פארוואנדלמער.

ווי נאכיאגן עס וואלט מיך א פאגראם, —
באהאלט איך זיך פון טויער, פון דעם שמאטישן.
... אנטקעגן זומפט אין זונפארגאנג דער סדום
צוזאמען מיט א קלויסטערשפיץ א גאטישן.

בערלין, פעברואר 1946

אויפן מארק

ס'איז רושיק אין אייראפע אויפן מארק!
דער בירגער האנדלט. זיין נשמה האט ער
שוין לאנג פארשאכערט פאר א הונדערט מארק,
און ביי א קופל ביר צעשוימט און שמאק —
פארטרונקען אי זיין קינד און אי זיין פאטער.
אצינד איז ער פון זיין געוויסן פטור
און טראגט א פולן זאקרויב אויפן קארק.

איך דריי זיך דורכן מענטשווארג ווי א שרויף,
מיין פריישאפט ווערט מיר פריקער און פארשפיגן;
ווי פעדעס ווייטיק נעם איך זיך צונויף
און הארץ: אין קופער-קלימפער פון פארקויף
עס צימערט א באקענטער, ווייטער ניגון.
און איבער אקסלען הוידען זיך און וויגן
די אויסגערויבטע קליידער פון מיין הויף.

מע קריגט דא אלץ. און וואלול, פאר א שפאט:
אן אמלאסענע זשופיצע א פיינע,
א קלייד, א וואו ס'איז קענטיק נאך דער J
און אוירינגלעך באפלעמלט מיטן סוד
פון שבת-ליכט אין פוילן צי אוקריינע.
מע קריגט דא אלץ. א ביוסט פון היינריך היינע
און יידנזייף — כמעט אויף יעדער טראט.

און כאַמטש די דייטשן נאַרען זיך ווי מיין —
אייראַפּע בלענדט פון זייערע מתנות.
מע קויפט אַ בוך אין מענטשנהויט פאַר שפייז,
און ס'איז אַ שמריק פון פרויענהאַר דער פרייז,
אַמעריקאַנער טאַבעק — בנאמנות!!
דער מאַרק איז פול. ער פלייצט דורך אַלע זאַנעס
און לייגט מיר פאַר זיין סחורה וואו איך שפרייז.

נאַר פון דער סחורה טראַגט זיך אַ געשאַל, —
דאָס וועקן זיך אין דעם פאַרכרענטע שפראַכן
און גאַר מיין בלוט פאַרוואַנדלען זיי אין גאַל
וואָס פלייצט אין מיר ווי אַ פאַרסמטער קוואַל.
און ווי אַ דונער-וואַגן נעמט דערוואַכן
דער אינטערנאַציאָנאַל פון טויטע זאַכן —
. . . איך גיי אין מאַרש פון אינטערנאַציאָנאַל.

בערלין, פעברואַר 1946

פּאַרן נירנבערגער טריבונאַל

מע זאגט : איך מאָן גערעכטשאַפט פאַר מיליאָנען.
אַז אייביק וועט פאַרבלייבן אַט די שעה, —
נאָר די מיליאָנען זענען דאָך נישטאָ, —
איז וואָס פאַר אַ גערעכטשאַפט קען איך מאַנען ?

איך דאַרף נאָר זיין אַ טויזנטפאַכער שיילאַק
אויף אויסשניידן די רישעות פון דער ערד.
— מיין פאַלק ! דו וועסט נאָך שמידן אַזאַ שווערד,
אויב גאַט איז שוואַך צום אויפמאַנען דעם חלק ! — —

נירנבערג, 27סטן פעברואַר 1946, נאָך מיין עדות זאָגן פאַרן אינטערנאַציאָנאַלן
מיליטערישן טריבונאַל.

דריי נעגערס

דריי נעגערס מיט נאכט אנשמאט הויט און מיט פריילעכע ציין,
דריי זודיקע נעגערס נאך אקערשט ארויס פון אקאפע, —
צעהענגען די פאן פון נצחון ביים שמוציקן ריין
און שפרייזן מיט הענט אין די קעשענעס איבער איראפע.

איך זאג צו זיי: שלום עליכם! ווי איך וואלט אוואו
די דריי שוין באגעגנט. זיי שמעלן זיך אפ און באטראכטן.
און איינער דערקענט אן מיין אומרו, אז איך בין א דזשוי,
עס גיבן א בליץ זיינע ווייסלעך מיט אפגלאנץ פון שלאכטן.

דערציילט ער אויף לשון פון קופערנעס גאנג, ווי ער האט
קיין בעלזן געאיילט אויף א טאנק פון א ווייטן מהלך
און גריכישע יידן געראטעוועט הינטערן דראט,
און איינע א פרוי האט געקושט אים: שווארצהויטיקער מלאך.

דער צווייטער — א שאטן ביים אַניאַג פון ליכט, נעמט זיך אויך
דערמאנען א רגע: ווען ער האט דעם טויער צעשמעטערט —
געגאנגען איז נאך פונעם קוימען א פיצעלע רויך,
ווי ס'וואלט דארט א קינד מיט א ליאלקע אין הימל געקלעמערט.

דער דריטער — מע זעט ווי עס ריזלט זיין בלוט אונטער הויט —
מיט ליפן פארביסענע דזשאמדזשעט א לידל בעת-מעשה.
ער קוקט אויף די מענטשן אין גאס — עלעהיי אויפן טויט:
— „א שאך, מיינע פריינד, וואס די טרערן ביי אונדז זענען ווייסע!“

גירנבערג, מאַרץ 1946

אין שטרייכערס פאלאץ

איבער שטרייכערס פאלאץ בלויט א פאן,
קוואלט פון זיך ארויס דעם גארן הימל.
און א מיידל פונעם הויף קומט אן
מיט צוויי פולע עמערס, און א בלימל
איינגעפלאנצט אין צאפ.
שאקלט צו דעם קאפ:
— דאס זענט איר? קומט-קומט צו אונדז אין ווייננג!

ברענגט זי מיך אין רוים געשניצטן שלאס —
פילן זעכציק לאגערניקעס אן אים.
(ס'ליגט אין נירנבערג דער „בעל-הבית“
מיט א גרינעם זשאבעדיקן פנים.)
פון דער וואנט, א, ווער
קוקט אראפ אהער? —
פריץ ווארפט א בליק מיט וויי און שטוינונג.

זאגט דער נומער ניינציק טויזנט אכט:
— ברוך-הבא, גאסט, און ברוך-הבא!
עס וואלט זיין געוואונטשן, ווי מיר דאכט,
איידך לכבוד זאל א זונג טאן סאכא.
סאכא, סאכא, זינג,
בעט מען אין א רינג.
זינג דאס ליד „מיר זענען ניט פארגאנגען.“

און די שווארצע זאנג פון סאלאניק
בליט ארויס און נעמט זיך ווייז, ווייגן,
אז קיין האר ניט מינער פון איר בליק
טוט מיך שניידן, לייטערן איר ניגון.
דורכן שויב, וואס גליט
פליט א פויגל, פליט
און זיין שאטן לעשט דעם מיידלס קלאנגען.

— אַט דאָס ליד, פאַרטרױט מיר בערזשערצק,
האַבן מיר געזונגען ווען דער וועכטער
האַט געטריבן איבער אונדז זיין האַק,
צו דעם ים געטריבן מיט געלעכטער.
ווער ס'האַט ניט געשפּאַנט —
אַפּגעהאַקט אַ האַנט!
אויכעט סאַכאַ האַט אַ האַנט פאַרלוירן.

הער איך ווי אַ ים דערנעבן ברויזט
און איך ווער געיאָגט צו זיינע שלונדן.
פרואו איך הייבן קעגן וואַך אַ פּױסט,
איז דער פּױסט אַראַפּגעהאַקט, פאַרשוואונדן.
פּאַל איך, פּאַל איך, פּאַל,
פּאַל אַרײַן אין — זאַל
פונעם פּאַלאַץ, ווי אויף ס'ניי געבוירן.

פרעג איך זיך אַליין: וואו בין איך, וואו,
ווער האַט מיך דערהויבן אין מיין זינקען?
עמעץ ברענגט מיר מילך פון שטרייכערס קו
און ער שווערט זיך, אַז מע טאַר עס טרינקען.
און די זון דאַרט נאַנט
ביי דעם האַרױזאַנט,
וואַרפט אויף אונדז אַ גילדענע מנורה.

אַטעמען די זעכציק אין מיין ברוסט
אויף האַלענדיש, גריכיש און וואַלאַכיש,
און די שפּראַכן ווערן מיר באַוואוסט
אַז איך ענטפער איטלעכן בלחש.
פּרץ פון דער וואַנט —
שטרעקט צו מיר אַ האַנט.
און דער פּאַלאַץ ווירבלט אין אַ הורא.

פירט, פעברואַר 1946

בערלינער זיידע

ווי א גילגול-שמרעל פון א פארוואַגלטער לבנה —
היפער איך דורך די בערלינער חורבות נאכט אַנטקעגן
און איך שילט איעדער ניט דערוואַקלמע קאַלאַנע,
גלייך ס'וואַלט אונטער איר מיין מאַמעס אומברענגער געלעגן.

— „פיר מיך, קללה, דורך די שטיינער ווי אַן עמוד ענן,
זעונג פון מיליאָנען, ווער מקוים, ווער מקוים!“
ערשט אַ שטים האָב איך דערהערט אין מיטן שילטן, מאַנען,
ווי איך וואַלט געוועקט אַ שטיין און צוגערויבט זיין רו אים.

— „אייניקל!“ האָט ווער גענומען פאַר דעם האַלדז מיך רייסן,
„האַסט מיין שטיינעריקן שלאָף צעשפאַלטן מיט דיין קללה!“
און איך האָב דערקענט מיין זיידן פונעם גרינעם רייסן
ווי אַ ווייכער נעפל האָט מיך אָנגערירט זיין פאַלע.

איך האָב קיין מאַל ביו אַצינדער ניט געזען מיין זיידן,
בלויז געוואוסט: ער הייסט ר' שבתי און מיין באַכע — עמל.
פערציק יאָר צוריק איז ער אַוועק שוין אין גן-עדן,
איז געוועזן רב אין אַ לבנהדיקן שמעטל.

נאָר מיין מאַמע פלעגט דערציילן וועגן איר געבערער,
אַז די געגנט האָט געלעבט מיט זיינע גרויסע מעשים.
האַט געלערנט תורה מיט די שוסטער, מיט די קערער,
און דאָס לשון פון חלומות — ניט געווען קיין ניים אים.

אויף אַ פערלדיקן רוסיש — אים צו זיין מקנא,
האַט ער צו טאַלסמאַיען זיך געווענדט בשעת פאַרגאַמען,
און דער טרייסטנדיקער גאַט פון יאַסנאַיאַ פאַליאַנאַ
האַט אַ בריוו געענטפערט און געחתמעט מיטן נאַמען.

צום „מגן אברהם“ האָט ער דרייסיק יאָר כסדר
מיט אַ פעדער פון אַ גאַנזן אַ פירוש אַלץ געשריבן ;
און ביים סוף געוואָרן קראַנק און ניט פאַרענדיקט, ליידער ;
די פאַרבלייבטע פעדער ביי דער מאַמען איז פאַרבליבן.

מיט דריי לייבן נאַשפּיץ, אין אַ פּריצישער קאַראַטע
האַט מען דעמלט קיין בערלין געפירט אים צום פּראָפּעסאָר.
נאָר דער טויט איז מיטגעפּלויגן הינטער זיין קאַפּאַטע, —
ער איז אויסגעגאַנגען אונטער שניידנדיקן מעסער.

איצט האָט ער מסתם דערקענט זיין המשך אין מיין וואַנדער
ווייל מיין פּלוך האָט אויפגעזיגלט זיין געשענדטן ברעמל :
— „נעם מיך מיט, פאַרפּלאַנץ מיין חלום אויף אַן ערד אַן אַנדער.
טראַג מיך ווי דער ווינט אַ וואַלקן איבער שטאַט און שטעמל.“

ערגעץ מוז דאָך זיין אַ זאַמד, וואָס דו און דיינע קינדער
וועלן עס ניט שילטן. איך באַשווער דיך : ברענג מיך דאַרמין, —
לייז מיך אויס פון ווערעמדיקער אייביקייט אַצינדער,
ווייל איך קען שוין מער אין אַט דער פינצטערניש ניט אַרמין ...“

און ער קוקט מיך אַן אַזאַ כל-נדרדיקער, בלאַסער,
זיינע הענט באַרירן מיינע ריפּן, נענטער, טיפּער,
און ער שווימט אין מיר אַריין — אַ וואַסער אין אַ וואַסער,
איבער ביידן הוידעט זיך דער גורל ווי אַ שיפּער.

„זיידע, זיידע, ביסט אין מיר און איך וועל ברענגען רו דיר,
דורך די אַפּלען מיינע בליצן אַלע דיינע יאָרן !“
איידער איך האָב פון בערלין פאַרקערעוועט מיין רודער,
האַב איך אַט די שורות דאָ פאַרשריבן לזכרון.

בערלין, מאַרץ 1946

צו די יידן אין דייטשלאַנד

אויף אַט דער ערד, וואו אויך דער סאַלאַווי
לויפט נאָך מיר ווי אַ האַק וואוהין איך גיי,
אויף אַט דער ערד, אַוואו ס'האַט אונדז פאַרראַטן
אַליין דער גורל און ווי איש קריות
פאַרקויפט דאָס פאַלק, — אַ גאַלדשטיק פאַר אַ שטאַט
און מיט די שטעט אין איינעם אונדז פאַרקנאַטן —

אויף אַט דער ערד, איר שפּליטערס פון מיין שטאַט —
ווי מענטשן פון אַ שיף אַראָפּ אין ים
דערשווימען צו אַן אינדזל ווילד פאַרחיהט —
זענט איר דערשוואמען איינציק און פאַרוואונדט,
מיט גאַרניט. כלווי אויף דער נשמהם גרונט
ווי דימענט האַט איר מיטגעבראַכט די פרייהייט.

נאָר איר פאַרטרויט זי קיינעם ניט. איר וואַרט.
ניט איין מאַל האַבן פרייהייטן גענאַרט
ווי כרויט מיט סם אַ הונגעריקן גומען.
איר שלייפט זי כיי די גרענעצן, ביים ראַנד,
און שטערנט זי אַריבער צו דעם לאַנד
וואוהין איר זענט אין חלום שוין געקומען.

וואַלט איך אַ נביא זיין ווי גאָר אַ מאַל —
אַרויסגעטלעכט וואַלט פון מיר אַ קול
און איינגעפלאַנצט אין אייער פלייצע פליגלען:
— איר זענט ניט מער קיין לעצטע! נאָר איר זענט
די ערשמע פון אַ פאַלק, וואָס האַט דערקענט
זיין איך און אויפגעבראַכן זיבן זיגלען.

לאַנדסבערג, אַפּריל 1946

צו פוילן

א

דו עלמערע שוועסטער פון היימערד פון מיינער!
 עם וואָגלט אויף ס'ניי דיין פאַרבענקטער ציגיינער.
 אויף ס'ניי איבער דינע פאַרלאַשענע וועגן
 און זוך דעם גערוך פון געוועזענעם רעגן.
 די פאַרבן פאַרקלעפט און פאַרלעכט אין מיין חלום,
 דיין הימל, וואָס איך האָב געטרונקען אַ מאָל אים
 צוזאַמען מיט פייגל-געזאַנג און לעגענדע.
 אין פוילן איך זוך דיך. נאָר וואָס איז געשען דאָ?
 דו ענטפערסט מיר ניט אויף דיין שפראַך, וואָס געזויגן
 האָב איך ווי דעם בליאַסק פון באַפליגלטע אויגן
 אין ערשטער פאַרליבטשאַפט. מיצקעוויטשעס לשון
 באַגעגנט מיך שטויביק. זיין גלאַנץ אין נימאָ שוין.
 ס'איז ניט ווי אַ מאָל, ווען געקלונגען האָט גרויס עם
 צוזאַמען מיט יידיש. — קרישטאָלענע כּוסות
 וואָס קלאַפּן זיך צו איינס דעם צווייטן לחיים.
 כאַטש ליב האָב איך דינע פּאַעטן עד היום
 און וויפל עם זאָל מיך ניט וואַרגן דער יאוש —
 דערפרישט מיך דער זוניקער קוואַל פאַן טאַדעווש.
 די וועלדער אין היימישן באַדן פאַרקערנט,
 די מענטשן וואָס ער האָט זיי לעבן געלערנט
 און ס'נאָגט זייער בענקשאַפט אין יאַנקלס קאַפעליע.
 און ליב איז מיר אויך דער פּאַעט פון אַנהעלי,
 זיין גוף — אַ געפלעכט פון פאַרכישופּטע פלייטן
 וואָס הילכן גאָר אַפּ מיט צעקלימפערטע קייטן —
 די קייטן אויף ברידער אין אייזיקן צפון.
 אויך נאָרוויד, וואָס זינט כ'האַב געזען זיינע סטראַפּן
 אין פּוקערס טרינקאַרניע, פאַרקריצט אויף דער אַלמקייט
 פון פּרפּלנע ווענט — האָט אויף מיר די צעקוואַלטיקייט
 פון זיינע משיחישע נעכט אויפגעפלעמלט,
 אַז איך האָב געקניט און באַזונגען אים דעמלט.

ביז איצטער באגלייט מיך דורך אלע ירידן
 זיין ליד, וואָס ער הייליקט די וואַרשעווער יידן.
 בין מוחל אפילו און האָב ניט קיין טענה
 צו זיי, דיינע זינגער, די שטאַמלינגען מיינע;
 פאַרליבט אין דיין מיאוסקייט ווי אין דיין שיינקייט,
 זיי וואָיען ווי הינט צווישן וועלך אין אַליינקייט.
 נאָר וויפל זיי האָבן געפרוואווט זיך פאַרוואַלפן —
 האָט אַלץ ניט געהאַלפן, האָט אַלץ ניט געהאַלפן.
 בין מוחל! צי וואָלט דען ווי ליעשמיאַן, למשל,
 באַזונגען אַ צווייטער דיין בלימל, דיין פּראָשלאַ?
 די זון, וואָס דער אַוונט צעבלאַזט אין פּמליות,
 אַ לאַנקע דערטרונקען אויף יענער זייט כוואַליעס
 און ברעזעס, וואָס טאַנצן אין חלום ווי כּרובים?
 פאַרמאַנסטו אַ צווייטן ווי יוליאַן בן טובים?

נאָר ווער האָט די וואונדיקע סתירה פאַרענטפּערט?
 עס זענען דעם הפּקר נאָך איבערגעענטפּערט
 די אַקערשט באַפּרייטע. זיי וואַגלען פאַרגאַלמע
 און כאַפּן זיך אָן ביי די שטידלעך די אַלמע
 פון זייערע היימען. (אזוי ווי פאַר ציימנס
 געיאַגטע, וואָס זענען פון נאַענט און וויימנס
 דערלאַפן צום מישכן אויס ריינגאַלד געהאַמערט
 און דאַרט זיך ביים ראַנד פון מוזח פאַרקלאַמערט.)
 כאַטש דערנער פאַרבייטן די ברידער, די שוועסטער,
 אין דיינע פאַרשרעמע, חרובע געסטער.
 נאָר אַנשמאַט מיט ברויט און מיט זאַלץ און מיט ליבע,
 פאַרשטיי איך ביז היינטיקן מאַג ניט די סיבה
 אַלמאַי זיי באַגענט גאָר זיימלדיק-בימער
 דער פּאַליאַק, וואָס האָט דאָך געשמט פאַר אַ רימער.
 קומט אויס, אַז מיט הונדערט יאָר פריער דיין נביא
 געווען איז גאָר בלינד, ווי אין טאַגליכט אַ סאַווע,
 ווען ער האָט אין גלות געשאַפן לעניאַנען
 פון פּוילישע יידן מיט פּוילישע פּאַנען?
 טאָ וואָס איז געשען מיט זיין אייניקל, וואָס זשע?

Smutno mi, Boże!

דאס ווייסל פון אויג איז געווען מיר דיין ווייסל!
 און וויפל געטרער האָט געשמרצט פונעם ווייסל
 אין וואַסער אַריין דורך די דורות געשליפן.
 און אויבן — די שיפן, די גילדענע שיפן.
 אַ ברעגן בייטייכיקע, פאַרביק און ראַשיק,
 וואוּ התונות ווירבלען אַרום שלום-אַשיק.
 וואוּ ס'פינקלען נאָך בענטשליכט אין באַבעשע לייכטער,
 וואוּ גוישער ווינט איז אַ ייִדשליעך-פייכטער!
 מיין שטאַם האָט מיט גלויבן די וואַרצלען געלאָדן
 ווען ער איז אַריין אין דיין פרוכטיקן באַדן.
 פאַר דייןט וועגן האָט ער געשאַפן, געמייסטערט,
 אין יאָרן פון קנעכטשאַפט — דערהויבן, באַגנייסטערט.
 די ליבשאַפט צום אייגנלאַנד האָט ער פאַרביטן
 אין ליבשאַפט צו דיר און אין איינעם געליטן,
 כאַטש ער האָט זיך כלומרשט פאַראינדולט באַזונדער.
 מיין שטאַם האָט אַריבערגעפלאַנצט דאָ אַ וואונדער
 געבראַכט פון באַרג סיני דורך מידבר, נביאים — —
 און דאָס האָט, קען זיין, דיר געגעבן אַ קיום
 אז דו ביסט געוואָרן געגרייסט און געוויליקט,
 אז דורך האָט קיין צאַר און קיין האַר ניט פאַרמיליקט.
 און די, וואָס דורך האָבן געבויט און געקנאַטן,
 זיי זענען געבליבן פאַרקליינט אין אַ שאַטן, —
 אַ הילצערנער קראַנץ פון בית-עלמינשע ברעטלעך.
 דערפאַר האָבן שמעט זיך געטורעכט און שמעטלעך.

באַדאַרף מען דען זאָגן אַ דאַנק צווישן ברידער?
 עס האָבן זיך איבערגעפלאַכטן די לידער
 פון פּויליש מיט ייִדיש, פון ייִדיש מיט פּויליש.
 און כאַטש דיין גליין-גלאַן האָט געשראַקן קאַטויליש —
 האָט ער מיט אַ תּפּילה באַרירט זיך צוזאַמען,
 ווי צווייגן פון צוויי גאַר באַזונדערע שטאַמען
 באַרירן זיך קעגן אַ זונפאַרגאַנג בייִדע.
 אַ טעות געהאַט עס האָט אַבער מיין זיידע
 און איך שוין אַוודאי. צי הערסטו מיין ריידן?
 צי וועסטו מיר קענען אויף אַלעס באַשיידן?

דו קרוין, וואָס דיין איידלשטיין האָט אין פאַרנאַכטן
 פונאַנדערגעשימערט פאַרגאַנגענע פראַכטן.
 צעשפרודלמער קוואַל פאַר בונטאַרן, פאַר בעש"טן
 ווי לעשט'ן דעם דאַרשט פון די דורות, ווי לעשט'ן ?
 איך האָב דאָך געמיינט : די מלחמה פאַרענדיקט,
 וועט זיין אויך די פינצטערע שינאה געבענדיקט.
 אַ רויו טויזנטבלעטערדיק וועט אויף רואינען
 אַרויסבליען ווידער אַ פרישן באַגינען.
 דער יידישער לייב און דיין אַדלער — די שכנים,
 געשמידט אויף די קופער-מנורות אין איינעם,
 זיי וועלן געוויס מיטן אויפשטראַל דעם זעלבן
 באַלייכטן די קברים, דעם טרויערס געוועלכן.
 מיר וועלן צונויפזאַמלען ווילן צו ווילן,
 און אונדזערע וואונדן די ווייסל וועט קילן.
 די שמעט וועלן אַפּוואַקסן — ציגל אויף ציגל,
 אַ שויב וועט אַ פאַך מאַן אויף ס'ניי ווי אַ פליגל,
 און גלייך מיט די שמעט וועלן דאַרלען זיך קינדער.
 נאָר האָב איך אַ רעכט עס צו גלייבן אַצינדער ?
 מאַ וואָס איז געשען מיט דער ברודערשאַפט, וואָס זשע ?

Smutno mi, Božel!

ג

איך ווייס, ביסט ניט שולדיק, וואָס פיינדלעכע האַרדעס
 דיך זענען באַפאַלן, ס'איז אימלעכן קלאַר דאָס.
 און האָט דיך דער בלוטפיינד געפליקט און באַליידיקט, —
 האַסטו זיך פאַרטיידיקט, די בירגער פאַרטיידיקט
 אין וועסטערפלאַט, קומנע. צי וועסטו דערקענען
 די בערגלעך און זייערע וויינער ווער זענען,
 פאַליאָקן צי יידן ? ווי קען עס געמאַלט זיין !
 זיי זענען געפאַלן, דיין אַדלער זאָל שטאַלץ זיין.
 נאָר קוים האָט פאַרקנעכט דיך דער קנעכטישער שונא —
 האַסטו שוין ביים טרייבן די יידן אין בוינע
 אַ שרעקלעכע פרייהייט באַקומען ווי קיין מאַל,
 און האַסט אויפן פייער געגאַסן נאָך בוימל.
 נאָר איך האָב געפרואוּט זיך אַליין צו באַצווינגען,
 איך זאָל וועגן דאָזיקן אמת ניט זינגען.

פאר מיר האָבן איינציקע העלפער און רעמער
אריבערגעווויגן פיל טויזנט פאררעמער.
אין זכות פון דעם איינציקן בין איך געקומען
דיך ווידער צו ליב האָבן מוכן ומזמן,
אין זכות פונעם פאסטוך וואָס האָט אין אַ נאַרע
באהאַלטן דאָס מיידעלע רויזנוואַלד שרה,
איר יאָנדעס דערלאַנגט אין איר אויסגעשמרעקט הייפל,
און שפילן ער פלעגט אויך ניט ווייט, אויף זיין פייפל
איר זאָל אין דער פוקסענער נאַרע זיין היימיק.
(אַצינד האָט זי אים שוין געשריבן פון עמק.)
אין זכות פונעם סטרוזש, וואָס האָט אונטערן בנין
אָוואו די געסטאָפּאָ באַהאַלטן אַ מנין.
אין זכות פון אַמאַליאַ דער טייערער נאַנע
וואָס האָט פאַרן געמאַ געבראַכט אַ מתנה
אַ זעקל מיט פולווער. אין זכות פון אַ פויער,
געהאַנגען אין מיטן דער שטאַט אויף אַ טויער
מיט רייסיקער אויפשריפט : געהאַלפן אַ יודע.
אין זכות פון דעם הינטשלעגער וואַצעק. אין בודע
וואו ער פלעגט די הינט די געכאַפטע פאַרשליסן,
דאַרט האָט ער פאַררוקט, עס זאָל קיינער ניט וויסן
דריי קינדער אַהינטער אַן אַפצוים פון ברעמער.
אין זכות אויך פון די איידלמוטיקע רעמער
וואָס אומבאַזוואוסט זענען די נעמען אַפילו,
פאַרקלער איך זיי נעמען און טו פאַר זיי תפילה :
פאַר די, וועלכע לעבן — די לעביקסטע פריידן,
און פאַר די פאַרשניטענע — רו אין גן עדן.

נאַר זע איך די קויל די צעגלימע פון וואַרשע,
וואָס האָט זיך אין האַרץ מיר געמאַן אַ פאַרירשע —
דערמאַנט זיך מיר אויך, ווי עס האָבן געשליידערט
מיט שיכורן חוזק די לייט פון דער פריי דאַרט
ווען ס'האַבן אין געמאַ ווי ברעניקע לייבן
געקעמפט מיינע ברידער, דעם כבוד צו הייבן
פון לאַנד און זיין פאַלק, וואו מע וועט עולה רגלען
צו שעפן דעם רוים. „ווי זיי טוען זיך פּרעגלען,“
געשפאַט האָבן דיינע געפודערטע דאַמען

און דורך די לאַרנעטן געקוקט אויף די פלאַמען.
 נאָר שוין ביי די רייד וועגט אַריבער מיר ווידער
 אַ צענדליק פּאַליאַקן וואָס זענען ווי ברידער
 געקומען אַליינוויליק, פול מיט פאַרמעסמונג
 און העלדיש געפאַלן ביים שיצן די פעסמונג.
 און זיי וועט דער שמראַליקער האַר פון די יאָרן
 פאַרקריצן מיט דימענט ביי זיך אין זכרון.
 נאָר זענען כאַטש יענע גיבורים דיר טייער,
 צי הימסמו דעם גייסט פונעם וואַרשעווער פייער?
 וואָס האַט ער, אַ שמייגער, געלערנט דיך, וואָס זשע?

Smutno mi, Božel

ד

ווי קען איך דיך בענטשן? איך בין דאָך דער עדות
 פון דיינע פּאַגראַמען אויף קינדער און זיידעס.
 איך האָב דאָך געזען, ווי מיט פּרענטן און פּלעקער
 עס מאַרדט דיין המון אונטער קופּערנע גלעקער.
 און שפּעטער — געזען דיינע פּרויען און מענער
 אין שטומען באַגלייט אונטער בלוט-רויטע פענער
 די לאַנגע לוויה, די פּרייע, די נייע.
 שאַפען האַט געוויינט און געפירט די לוויה.
 און אויבן — די פענער ווי פּייגל געפאַנגען
 זיי האַבן אַנטלויפן געוועלט פון די שמאַנגען.

און אמת איז אויך, אַז די ערד אויפן רידל,
 געפאַלן אין גרוב ווי אַ פּלאַנטיקע פּידל, —
 איז גלייך ווי זי וואַלט מיר פאַרשאַטן מיין בענקשאַפט.
 און מער פונעם ווייטיק און טיפּער געקרענקטשאַפט
 ביים זען ווי די זון איז מטהר און צערמלט
 מיין חבר, דורך דיינע מערדיירים צעפּערמלט —
 צעפּרעסט מיך דער זשאַווערדיק טעמפּער בזיון
 וואָס נאָך דער מלחמה עס ווידמענען, ראַיען
 אַרום אונטער דיינע פאַרשרפּעטע דעכער
 ווי גיפּטיקע עקדישן פּוילנס פאַרשוועכער.
 און כאַטש מיר איז שווער צו דערטראַכטן זיך סמראַפּיק

דיין צוקונפט — דאָך איז שוין ביי מיר ניט קיין ספק,
אז וואו נאָר עס וועט זיך איר מזל ניט ריכטן —
ס'געוועזענע וועסטו ניט קענען פארריכטן.

און מיינסטו, איך זאָג עם דערפאר ווייל איך וואָרן
און בעט זיך : דערבארעם זיך, מינער דיין צאָרן,
לאָז בויען דעם יידן צוריק דיינע גימער ?
ווי קום איך צו זיין אויף דיין ערד אַ געביטער !
עס האָט דאָך אַ צווייטער געמאַכט דעם סך-הכל
און איך בין דאָ בלויז ווי אַ צווייג אין געוואַקל.
אַ צווייג, וואָס ביגוואַלד וויל כאַטש איין מאָל נאָך גרינען !

איך שפּרייז דורך דער מידבר פון וואַרשע, געפינען
אַ ווייסל אַ צווייטע, כדי אויף די שטראַמען
זאָל זעגלען זיך ווייטער מיין סלאַווישער נאַמען.
ס'באַגלייט מיך אַ ווערבע, אַ ליד אַ פאַרבאַקנס,
אַ תורה געוויקלט אויף באַנדזענע נאַקנס,
צעפינקלטע בענטשליכט אין אימלעכן אבר,
אַ שטיינדעלע פון אַנילעוויטשעס קבר,
וואָס קייקלט אַריין אין די דורות זיין סימן.
און ווי ביי סלאַוואַצקין אין פלאַמיקן הימען
ביים זונפאַרגאַנג — רוישן אויך איצטער בומשאַנען
און טראַגן אַוועק מיינע טרערן פון דאַנען
אין שקיעה. נאָר אים האָט געצויגן קיין פּוילן
און איך וויל שוין אַפּרוען ווייט פון די גרוילן.
— בומשאַנען, וואָס האָט איר געלאָזן מיר, וואָס זשע ?

Smutno mi, Božel

ה

ס'איז אומעטיק, גאָט מיינער ! ווי לאָזט מען איבער
דעם עמק הבכא, די שטיבער, די גריבער ?
ווי שמעלט מען דער פּוסטקייט אַ דענקמאָל, אַ צייכן,
עס זאָל צו מיין אייניקלס אייניקל גרייכן ?
וואָס טוט מען, דער נעכטן זאָל ווערן נתגלה
דעם מאַרגן ? ווי פאַנגט מען דעם עכאָ פון אלע

פארשנימענע תפילות ? ווי טרינקט מען פון לאַגל,
פון וואַנען דער טויט האָט געטרונקען ? איך וואַגל
און פראוואו די אַנצאַליקע קברים פארשטעמפלען
מיט לידער. איך שפרייז דורך די מירמלנע טעמפלען
פון דייער בית עלמינס לובלינער און קראַקער,
אַהינטער אַ בערגל פארשרומפ איך זיך, לאַקער,
און ס'דאַכט : עלעהיי איך בין ווידער אין יענעם
שוואַרצבערדיקן פוילן אַ טאַג פארן גיהנום.
עס גריסן מיך תחית-המתימדיק נעמען.
פארליימיקטע פנימער הייבן זיך, נעמען
אַריין אין אַ ווירבל מיין גוף בחפזון,
אַ רגע . . . און ווערן פאַרוואַנדלט אין גראַזן
צעצינגלט אויף בערגלעך מיט גרינעם דערבאַרעם.
איך שפיר אַבער אונטער די גראַזן אַ ליאַרעם,
ווי ס'וואַלטן די טויטע פאַרטיידיקט אַ ביתר
און שאַלן אַרויס דורך אַ שוואַרצן טרומפייטער
דאַס לעבן. און אויבן די דעמבעס ווי שילדן
פאַרהאַלטן די צייט אין געצווייג און באַגילדן
די קרישל-מצבות מיט האַרבסטיקע בלעטער.
— בית-עלמינס, בית-עלמינס, וואו זענען די רעטער ?
וואו זענען די פעלדזן-געקענטע טיטאַנען
וואָס זאָלן אויף זייערע פלייצעס פון דאַנען
אוועקטראַגן אייך איבער נאַכט דורך אַ כישוף
און איינפלאַנצן דאָרט, וואו אַ יידישער יישוב
אויף ס'ניי ווערט געבוירן ! — —
אַ, וויי מיר, אַ, וויי מיר,
מע זעגט אויף די שטילע בית-עלמינס די ביימער !
דער שפיגל פון דורות פאַרלירט באַלד זיין אויסזע.
און ערב יום-כפור ביים קבר פון חוזה
אין פוסטן לובלין — ליגט אַ כאַפטע שיכורים.
און שימלדיק שטיל איז ווי ערב אַ שטורעם
ביים שטיין פון רמ"א אין אַלטפעטערשער קראַקע.
אַ ציג בלאַנקעט אום אין די שאַטנס קאַסאַקע,
אַנטפאַרעמט די רו ביים באַטרעטן אַ ריטל
און צופט אינעם גראַז אַ פאַרוואַלגערטן קוויטל.
און דאָרט אויף דער גענשע נאַך וואַרט אויפן גואל
מיט פליגל צעבויענע פרצעס אהל

און היט דעם בריליאַנטענעם שמויב פונעם דיכטער
 וואָס האָט אין די געטאָס געשפּרייט זיינע ליכטער.
 געלאָדן פאַרזשאַווערט געווער מיט כּטחון.
 איך שטיי ביי דעם אוהל און זע: אין די מאַכן
 ביים ראַנד איז אַ שמאַלע באַהעלטעניש קענטיק.
 אַ געטאַייד האָט עס מיט פאַרכט, אייגנהענטיק
 אַ היים זיך געבויט ביים אַנטרינען פון שחיטה, —
 די גאַלדענע קייט זאָל דאָ האַבן אַ שליטה
 און היטן דעם לעצטן וואָס טוליעט זיין גלויבן
 צו פרצעס אייביקע, גלייביקע שמויבן.
 ביי טאַג פּלעגט ער ליגן פאַרדרייט אין זיין פּאלע
 און ווערעמלעך פּלעגן אים לערנען קבלה.
 גאָר ווען די לבנה מיט ביינערנע פינגער
 נעמט אַנקלאַפּן אויבן — פּלעגט ווערן אים גרינגער.
 אַרויסקריכן פּלעגט ער אין דרויסן פאַרטאָיעט
 און זאָגן מיט ליימיקן קול ווי אַ פייט
 ס'געשריפטס אינעם אוהל-געוועלב: „אזוי גייען
 מיר זינגענדיק, טאַנצנדיק. . . .“ דאָס פּלעגט דערפרייען,
 דערהייבן זיין גייסט אין צעגליטע צירופים
 און אויפהאַלטן, שטאַרקן זיין דערנערשן גוף אים.

און איך, וואָס אַהער בין געקומען כדי צו
 געזעגענען זיך — נעם אַרויף אויף מיין פלייצע
 דעם אוהל און וואַנדער אַוועק מיט זיין ניגון
 וואָס גאָר די פאַרגאַנגעניש טוט ער צעווייגן
 און וועט מיר אַ וועג אין די מאַרגנס פאַראַקערן:

— „אַט אזוי גייען מיר,
 די נשמות — פּלאַקערן!“

פּוילן, יולי — סעפטעמבער 1946

אַ פּלאַש מיט נעמען

שולדיק איז דער גוף

שולדיק איז דער גוף מיט קאלטער הויט און קרומען מויל.
ניין, דער גוף איז גארניט שולדיק, נאָר דערביי דער קויל.
ניט דער קויל — איך שווער אצינדער
אז אליין בין איך דער זינדער :
איך האָב אויפן קאלטן גוף געקריצלט מיטן קויל.

פריער האָט דער גוף געוואָרעמט ניט באַקענטערהייט.
שפעטער — ביי מיין זייט פאַרפרוירן און צו זיך פאַרקייט.
נאָר זיין גייסט האָט נאָך דער גסיסה
ניט געקענט אַרויס פון תפיסה, —
האָב איך אויפן גוף געשריבן און דעם גייסט דערפרייט.

ערגעץ איז דאָס ליד פאַרגאַנגען ווי די זון אין ים.
אויף אַ דעק פון בלוט און פערל הלומט עס מסתם.
אין דער תפיסה, אין דער טונקל
האָט אַרומגעשוועבט אַ פונקל,
צוגעהערט דעם עכאָ און געריסן זיך צום פלאַם.

נאָר דער גוף האָט אַנעס ליד פאַרבלייבן ניט געקענט.
איז ער בליציק דורכגעשוואומען די געשמידטע ווענט.
מיטן קויל בין איך געבליבן —
שוין פאַרגעסן וואָס געשריבן,
און עס רייסן זיך ווי הינט מיט אַ געוואָי די הענט.

מאַסקווע, 1946

ת ח י ת ה מ ת י ס

איך האָב געזוכט דעם שופר של משיח
אין פלעקן גראָז, אין אָפגעברענטע שמעט,
צום אויפוועקן חברים. האָט גערעדט
מיין בייניקע נשמה:

זע, אָט גלי איך
אין דיר אַליין,
וואָס זוכסטו מיך אין דרויסן?

האָב איך אין גרויסן
איינגעשמידטן צאָרן
אַרויסגעריסן פונעם לייב מיין גייסט,
ווי אַ שאַרפן האָרן
פון אַ לעבעדיקער חיה
און אָנגעהויבן בלאָזן:
תקיעה,
שברים.

ווערט לעבעדיק, די וועלט איז איצט אַ פרייע.
לאַזט איבער אייער ניט-זיין אין די קברים
און שפּרינגט אַרויס מיט בענטשונג.
זעט, ווי ריין
עס וויגן זיך פון וועגן אייך די שמערן!

איז אָפגעשוואומען ווי אַ טייך
די ערד מיט גראָז און שמיין
און מענטשנרייד האָב איך געטאָן דערהערן:
— מיר ווילן ניט, אַוועק, דיין ערד איז טמא!
— פון שמראַף צו זיין געבוירן האָט מען איין מאָל אונדז באַפרייט!
— מיר דאַרפן ניט דיין צייט,
דיין בלינדע, לאַמע
און ניט די שמערן,
אונדזער אומליכט שימערט מער ווי זיי!

— די וואָר דאָס זענען מיר,
דו טרוים פאַרשאַלטענער, פאַרניי!
פאַרשפּילט און אויסגעשפּילט איז דיין מלחמה.

בלויז איינער, מיט אַ שמים אַ ניט-געהערטער
ווי דאָס בליען פון אַ וואַלד, מיך האָט
פאַרבענקט גערופן: לייז מיך אויס, באַשערטער — —

— ווער ביסטו, איך זאָל האַרכן דיין געבאַט?

און גראַונשפּראַך האָט מיר געענטפּערט: גאַט.
איך האָב אַ מאָל געלעבט אין דייע ווערטער.

מאַסקווע, 1945

דער לייכטער

. . . און איך האָב געזען אַ זעונג,
נאָר איך ווייס ניט איר באַשייד.
ווער אַנטפלעקט מיר איצט די זעונג,
ברענגט זי טרויער מיר, צי פרייד?

צווישן דערנער שמעקט אַ לייכטער.
ווי אַ לעבעדיקס — ער קריכט
פון אַ גרוב אַ קלעפיק פייכטער
אַן זכרון פון אַ ליכט.

שפּאַן איך נענטער, נענטער, נענטער,
דורכן אַונטיקן גרינס,
פון דער זעונג אַ פאַרבלענדטער
צו מיין אויסטערליש געפינס.

און איך צי אַרויס דעם לייכטער
ווי אַ קינד פון מוטערס טראַכט, —
ערשט אין מיינע פינגער לייכט ער
כאַטש אַרום שוין פלייצט די נאַכט.

און אַ ליכט אויס געלע וואַקסן
ווייזט זיך אויך פון העלער הויט.
פאַלט אַ פונק. צינדט אַן איר קנויט.
און די ליכט נעמט וואַקסן, וואַקסן

איבער ביימער, איבער שמאַט,
אין די שמערנדיקע הייכן.
זעמען זוכט זי — בלייכט אַ סוד,
ווייל איך קען דאָרט ניט דערגרייכן.

א מאָל איז געגאַנגען אַ רעגן

א מאָל איז געגאַנגען אַ רעגן.
האַט זיין יעדער וואַסער-פינגער געטראָפּן
די באַהעלטעניש פון אַ מינדסטן גראָז.
געטראָפּן —

איז דאָס גראָז אַרויס פון דער ערד
אין אַ וואַסערקלייד,
אין אַ זונענקלייד.

איז אַרויסגעשוואומען די ווייסע רוזן
אַרומגעכאַפּט מיט דערשראַקענע בלעמלעך.
ווי אַ נאַקעט מיידל ביים דערהערן טריט.
האַט דער וויינשלוים זיך אונטערגעגעבן
און אַרויסגעקניפן פון זיינע ליפּן
די שמראַליקע וויינשל,
די קושן-וויינשל
וואָס ער האָט געהאַלטן פאַר זיך אליין.

דו האַסט עס באַמערקט ?
אויב ניין — אַ שאַדן !

עס האָט גאָר די ערד זיך געפרייט מיטן רעגן,
בלויז מענטשן אין ווייסע שמרויענע היט
זענען געלאָפּן
מיט הירשענע טריט
גיך און גיכער
צום גלעזערנעם טויער,
וואו אַ וועסערל האָט געזשומעט אין טרויב
ווי אַ פליג, וואָס פאַלט אַריין אין אויער.

א מאָל איז געגאַנגען אַ רעגן.
היינט —

איז ניטאָ מער קיין רעגן,
מיין ליבער פריינט.

דו האַסט עס באַמערקט ?
אויב ניין — אַ שאַדן !

אַנשמאַט אַ רעגן
גייט, קומט
אַ וואַלקן, טונקלט אַראָפּ צו דער ערד
און באַרירט שמעט מיט שפיניקע פינגער.

דו האַסט עס באַמערקט ?
אויב ניין — אַ שאַדן !

דער וואַלקן צעגייט ווי טראַפּנס צין.
שווענקט דעם באַדן.
וואַשט די הייזער.
און אז די טראַפּנס צעשמעפּן דעם שמויב —
שווימען אַרויס די צעקנייטשמע הייזער
מיט פאַרהאַקטע לאַדן,
פאַרזשאַווערטע האַקנס,
און אַנשמאַט היימישע דעכער —
שמוינען
שוואַרצע דערנער ווי בינמלעך בליצן.

און דעמלט זענען די טראַפּנס מטהר
די פולע פוסטקייט
וואָס הענגט אויף די האַקנס.
ניטאָ מער די ווייסע שמרויענע הימ
וואָס לויפן צום טויער,
צום גלעזערנעם טויער.

דו האַסט עס באַמערקט ?
אויב ניין — אַ שאַדן !

מיליאָנען טראַפּנס,
(אזוי פיל טראַפּנס
וויפל מענטשן

עם פעלן אויף דער ערד)
 ציען זיך,
 שנרלען
 שורשען
 ריזלען
 אהין, אהין,
 צו דער אייביקער נידער,
 צום אוראלטן פאטער פון אלע טראַפנס.
 נאָר אַהינטער זיי —
 וויי, וויי,
 גראַזן מער ניט אַרויס קיין גראַזן,
 בלימלט מער ניט אַרויס קיין בלימלונג,
 נאָר עס בלייבט אַ וועג,
 אַ צעקארבטער וועג,
 וואָס האָט ניט קיין אויסוועג וואוהין צו פירן.

 און ניט קיין רעגן-בויגן גייט אויף —
 נאָר אַ שטיינערנער פויסט אין זיבן קאלירן.

מאַסקווע, 5טן אַפריל 1945

איך האָב געזוכט דאָס ניט-אַנטפלעקטע שווייגן

איך האָב געזוכט דאָס ניט-אַנטפלעקטע שווייגן —
כדי דורך דעם דערגרונטן זיך צום וואָרט,
האָב איך געזען אַ ווערעמל פאַרבייגיין
אין גראַזנקלייד, מיט פערלשיין באַהאַרט.
ווי ער וואָלט זיין דעם שווייגנס אַ באַגרינדער,
ווי ער וואָלט זיין דער אומגערויש פון זיך.
און כאַטש מען זאָגט, אַ וואָרעם איז אַ בלינדער
האָב איך אים נאָכגעהיפּט זיין מינדסט געקריך.

ווי אויף אַ מעסערס אָנגעשאַרפטער דינקייט
האָט ער געצויגן אויף באַגראַזמן פליין
און דורכגעשפיזט דעם אינהאַלט פון דער גרינקייט,
ביז ער האָט מיך דערוואַגלט צו אַ שטיין
דורכויס געשמידט אין פּיאַלעטע מאַכן:
„דאָ וווינט דאָס שווייגן, נעם דעם שטיין — צעשפּאַלט!“
און מיט אַ שמייכל איז אין שטיין פאַרקראַכן
דאָס קריכערל און מיך געלאָזט אין וואַלד.

איך האָב דעם שטיין געדריקט אין מיינע אַרעמס,
געבויערט מיט מיינ אָנגעגלימער טרער.
ווי דאָס געזאָג וואָלט ניט געווען קיין וואָרעמס
נאָר גאָט אַליין וואָלט ברענגען מיך אַהער.
איך האָב אין שטיין געהאַמערט מיט מיינ שאַרבן —
(דאָס איז געווען מיינ תּפילה צום גראַניט!)
און ווען איך האָב פאַרלוירן אַלע פאַרבן —
מיינ לעצטע טרער האָט אויפגעפּראַלט זיין מיט.

און וואונדער איז געשען: א גאלדן פונקל
האט דורכגעשוויגן מיין געליימטע צונג,
און גאר די וועלט אין אשיקן געמונקל
איז אויפגעגאנגען בראשיתדיק און יונג.
צוזאמען מיט מיין גייסט. דאס האט דאס שווייגן
זיין מלאך-ווארט מיר פאטעריש פארטרויט.
אצינד וועל איך שוין קענען שמייגן, שמייגן,
אהין, וואו עס דערקלעטערט ניט דער מויט.

מאסקווע, יוני 1945

בעסער לעבן

אזוי פיל מענטשן קומען זיך באהאלטן
פון האַנגל-שמורעם אין מיין פיצל חלום —
אז איך בין זייער שוין און בעל-הבית.
נאכסאָל זאָל איך פאַרשלעפּן די געשמאַלטן
אין שאַטנלאַנד אָן צייט און אָן אַ מאַס ?
בעסער לעבן.

איך וועל דאָך אויסזען אויסטערליש און קאַמיש —
אַ קינד אין אַ קאַפּאַטע פון אַ זקן,
ווען אויף מיין לייב וועט אַנטאָן זיך די וועלט.
מעג זיין אין קבר ניט אזוי מין סדומיש —
וועט סיי ווי מיין הנאה זיין פאַרשמעלט.
בעסער לעבן.

די מענטשן וועלן שרייען אין אַגאַניע,
ווי קוואַלן ווען קיין צוגאַב-וואַסער קומט ניט,
איעדער איינער מיט אַן אַנדער קול :
אַ, דיכטער, דיכטער, למה עזבתני,
וואָס האַסטו מיך פאַרלאָזט אויף אַלע מאָל ! ?
בעסער לעבן.

מאַסקווע, 1946

אונדזער גלויבן

אונדזער גלויבן איז אַ שיימע דורכגעבלייט פון אַלמקייט
וואו אַנטבלימע פּסוקים פירן שלאַכטן מיטן שקר.
וואו אַן אויסגערין וואָרט איז מאַכטיקער אַנטפלעקער.
ברונעמדיקע טונקלעניש — אין-סופיקע צעשטראַלמקייט.

אונדזער גבורה איז אַ טויב אין נעסט פון אַ פּרוּכת.
כ'האַב איר נאַכגעפלאַטערט איבער טויטער שטאַט און שמעמל
און געזען: אין פּיסקעלע דאָס לעבעדיקע בלעמל
נעמט באַפּרילינגן צוריק די אַפּגעברענטע כוחות.

אונדזער בענקשאַפט איז אַ הייפל פּראַסטע ערד, פון וואַנען
ס'הימלט אַ תּנכּן-בוים באַרינגלט מיט מידבריות.
און להכעים אַלע אומגליק-זיכערע מעאַריעס —
ציען זיך אַהינצו קאַראַוואַנען, קאַראַוואַנען.

מאָסקווע, 1945

צום געצן-דינער

געצן-דינער, בענקסטו נאך דיין גאט ?
ניט אויס גאלד — האסט פון דיין גייסט פאר זיך א קאלב געשמאלצן
און דו היפערסט פארן קאלב אויף סקריפעדיקע שטאלצן,
ווען דער גואל איז ארויף דיר ברענגען צען געבאט.

און בשעת מיט אויסלייז אויף די ציין,
ווי א גארב פון שטראלן, ער וועט איילן צו דער נידער —
וועט ער ניט דערקענען מער, אז איר זענט ביידע ברידער
און דערפילן זיך פארקליינט, פארגעצט ווי דו אליין.

ביז דעם טרויערס ברענענדיקער זאלב
וועט דיך מיט א שמע-ישראל יאמערלעך באשטראמען
און דו וועסט צוריק דערזען די קינדהייט פון דיין נאמען,
דו, וואס האסט פארביטן די נשמה אויף א קאלב.

ווילנע, 1945

צום דינעם אָדערל אין קאַפּ

צום דינעם אָדערל אין קאַפּ פאַרטרוי איך זיך אין גאַנצן.
מיין וואָרט זיך נערט אין זיין קרישטאָליק-זינגענדיקן שטויב.
און אלע זיבן חכמות, וואָס דער ווירבל וויל פאַרפלאַנצן —
זיי פאַלן אָפּ אַנטפליגלעטע ווי האַגל אָן אַ שויב.

איך ליב דאָס וואָרט פון איין געשמאַק, וואָס זאָל אין זיך ניט פאַלשן,
און ניט קיין זיס-און-זויערן היבריד מיט פרעמדן טעם.
אַלין איינס, צי שטייג איך הויך אויף מיינע ריפּן צי איך פאַל שוין —
דאָס וואָרט איז מיינס. אין שוואַרצאַפּל פון טויט — אַ שטיקל פלאַם.

ווי גרויס עס זאָל ניט זיין מיין דור — איז גרעסער נאָך זיין קליינקייט.
נאָר אייביק איז דאָס וואָרט מיט נאָר זיין מיאוסקייט און פראַכט.
צום דינעם אָדערל אין קאַפּ פאַרטרוי איך לעצטע שיינקייט:
אַ ווינט. אַ בינטל גראַז. דעם לעצטן שטערן פון דער נאַכט.

ווילנער געטאָ, 1943

שורות געשריבן אין וואַרשע

א

פון גאָר דער ביכל און עוואַנגל
איך זוך דאָס וואַרט, איך זוך די רח,
וואָס וויגט זיך ווי ביים קוואַל אַ זאַנגל
און צו זיין שאַטן האַרעכט זיך צו.
אין מיט פון אומקום און געראַנגל —
ישעיהם וואַרט: נחמו, נחמו.

נחמו צו אויגן די פאַרפירמע
וואָס זעען זומפ און מיינען: גאַט.
נחמו צו די, אין גראַז באַצירמע,
וואָס איך צי ווייטער זייער טראַט.
און טרייסט צום דיכטער, וואָס זיין מירטע
איז רויך פון אַ פאַרברענטער שטאַט.

ב

פאַעטן! לאַמיר זיך פאַרוואַנדלען
אין זיך אליין. — אין פריי געזאַנג.
מיט אונדזער טרויער מער ניט האַנדלען, —
ווייל ער איז ליסטיק ווי אַ שלאַנג.
און מיטן פאַלק אין איינעם וואַנדלען
אַריבער אייגענעם פאַרגאַנג.

מיר זענען אַלע אַהאַספערן,
ווי דימענטן אויף גרונט פון ים —
באַלייכטן מיר דעם זיין און ווערן
מיט אונדזער דימענטענעם גראַם.
און שטאַרבן ווי ישראל שטערן
און לעבן אויף מיט אים צוזאַם.

וואַרשע, 1946

מקנא בין איך

מקנא בין איך אָפּט דעם קלוגן אייזל
וואָס גיט ניט נאָך דעם שמעקן אויף זיין קארק.
וואָס אין עקשנות גוואַלדיק איז ער שטאַרק.
און איך, דער מענטש, טו תפילה, אז דער וויי זאל
ניט בייגן מיך. כאמת, איך בין נישטיק
אַקעגן אייזלהעלד. ווייל שמעל זיך פאַר :
איך ראַנגל זיך אַ גוטן שלעכטן יאָר
מיין ליד ניט צו פאַרהאַנדלען פאַר אַ פרישטיק.

לאַדזש, 1946

דאָס שערבל

עס ציט די זון מיט שטראלנשטריק אַריין אין זיך דעם טאָג.
דאָס גאַרע ליכט פאַרוואַרצלט אין געשמאַלטן,
דעם לעצטן פּורפל אינעם גלאַז צעשפּליטערט אויפן ראַג,
און אויך די קברים פּול מיט גראַז צעשטראַלטן.
איך זע, ווי אַלע פאַרבן אין אַ קאַסמישן געיאָג
אין שערבל זון באַהאַלטן זיך, באַהאַלטן.

און מאַרגן? מאַרגן וועט דאָס שערבל אויסשטראַלן צוריק
וואָס ער האָט היינט אַריינגעזאַפּט פאַרנאַכטיק.
נאָר מענטשן, זאַכן, וועלן מיט אַ גלייביקערן בליק
דערזען ווי זייער נייע זון איז פּראַכטיק.
און זיין וועט זיי די חלפּדיקע אויסלעשונג אַ בריק
צו וועלט-אַנטפּלעקונג וואונדערלעך און מאַכטיק.

אַ, ווי דאָס שערבל זייג איך ביזן אַדערדיקן דנאַ
אַרום פּון אייך די זוניקע יסורים
און פאַל אַריין אין גאַרניט . . . נאָר אויף מאַרגן בין איך דאָ.
דער טרויער איז געלייטערט אין מיין פּורעם.
און איר דערקענט אין מיין געשמאַלט די אימהדיקע שעה
וואָס אויסגעריסן האָט פּון אייך דער שטורעם.

לאָדזש, 1946

ליד וועגן אַ הערינג

ביי דער אָפענער גרוב האָט צעוויינט זיך אַ קינד :
— מאַמע, עסן, עסן!
האַט די מאַמע אַ רגע פאַרגעסן.
אָדער עס האָט זי פאַרגעסן
דער,
וואָס האַקט אונטער די קני פון מעת-לעתן —
און געשווינד געעפנט דעם קלומיק און ס'קינד
געגעבן אַ הערינג צום עסן.

ווי זילבער-גענאָד
האַבן קינדערשע ציין
דעם הערינג פאַרכאַפט מיט הנאה.
נאָר שטיל, ווי אַ נאַכטיגאַל וואָלט זיך צעזונגען
העט, איבער וואַסערן בלאַע, —
האַט אַ פייערדיק שנירל געזאַנג
מיט אַ מאָל
געטאָן פונעם קאַפּ אזא שפּרינגל
און מיטגעשלעפט אויך אין געבראַכענעם קרייז
צו דער גרוב

דעם נאַקעטן יינגל.
און אזוי איז געבליבן פאַרמירמלט אין גרויל
דאָס בילד, וואָס אַנטרינט ניט פון זינען:
אַ קינד מיט אַ בלוטיקן הערינג אין מויל
אין איינעם אַ זומערס באַגינען.
איך זוך פונעם הערינג דעם זאַלץ
און קען זאַלץ
אויף די ליפן זיין טעם ניט געפינען.

וואַרשע, אויגוסט 1946

מיין פאָרגעסענע ביקס

אין חלום וואַכט אויף מיין פאָרגעסענע ביקס
וואָס אָן עלנמע לעכט אין די וועלדער:
— „עס לאַקערן ווידער פאָרדעכטיקע פיקס
און זיי ווילן צעפליקן דיין שוועל דיר!“

איך שפּרינג פונעם חלום אַרויס אין געאײל
און פאַרטרייב ווי די הינט זיינע פאַרבן.
נאָר ס'ביקסענע קול איבער הונדערטער מייל
בויערט דורך מיין פאַרלידערטן שאַרבן:

— „עס דרעמלט דיין טאַכטער אין ווערבנער וויג,
ביסמו גרייט צו באַשיצן איר דרעמל?
צי קען דיר באַרוען דער זיגל פון זיג,
און צי ביסמו פאַרגלייבט דעם געזעמל?“

דאָס אַקערשט פאַרגאַנגענע איז ניט פאַרגאַנג,
און אין היינט איז פאַרוואַנדלט דער נעכטן.
ווי ברענגראַז פאַרלויפט דער אומזיכער דיין גאַנג
און דער מערדער — פאַרשטעלט אין גערעכטן.

איז דאָס פאַר דער פריישאַפט דער לאַרבער, דער שכר?
איז אַ סתם-אַזוי-ווערטל מיליאָנען?
דערפאַר ביסמו איבערגעבליבן, דערפאַר,
דו זאַלסט ווידער אַ קרבן זיין קאַנען?“

איך רוף מיין פאָרגעסענע ביקס אויף דאָס ניי:
ניט געשטעלט נאָך קיין פונקט, ניט קיין קאַמע.
אַצינד, ווען עס קילט אויף די פעלדער דאָס בליי,
פירט די שאַרית-הפּליטה — מלחמה!

לאָדזש, סעפטעמבער 1946

פ י ל א ט ו ט *

פילאטוס, געווען ביסמו וואַלקן, געקלעטערט צו גאט,
נאָר ער האָט מיט פעלדזיקן בליק דיך פאַרבלינדט און פאַרגליווערט.
אַצינד ביסמו צאַרנדיק-בלאָ און געפאַנגען דיין טראַט,
נאָר אונטער דער אייביקער נאַכט ניט פאַרלאָשן דיין גלי ווערט.

איך קלאַמער זיך איין מיט די נעגל און ציין אין דיין קאַרק —
ווייל אַנטאָן דיין קליידונג. און אויב ניט ווי דו אַזוי גרויזיק,
כ'וויל זיין ווי דיין אַפּהילך אין וואַסער געדולדיק און שטאַרק.
דערמאַנט מיר אַ שטימ, אַז דיין פנים אין וואַסער איז חוזק.

פאַרקערפערטער בראשית! מיין קליינע, מיין מענטשלעכע וואונד
ביסמו ניט בכח פאַרדעקן מיט פעלדזיקע לאַטעס.
און שפּרינג איך אין אַפּגרונט, — אַפילו אין יענער סעקונד
וועט מיך ניט דערפרייען דיין גאַליק געלעכטער, פילאטוס!

לוצערן, 1947

* פילאטוס — אַ באַרג אין די אַלפן.

ש פ י נ א ז ע

א

א נאכט מיט שפינאזען, —
דער גייסט פון דער וועלט ליגט געפאנגען ביי מיר אויף די הענט.
ווי בלומען און גראזן
עס בליען די אותיות אין אייביקער ליבשאפט דערקענט.

ס'נעמט ריידן מיין קאמער
אויף לשון פון ליימענע ווענט און ווערט לויטער ווי קווארץ.
א גייסטיקער קלאמער
פארברידערט די ווייטע לבנה אצינד מיט מיין הארץ.

אין וועלטישער זעונג
פארנעם איך מיין טויזנט-געשמאלטיקייט נאענט און האַרץ.
און אַט — א געשעונג :
איך שפיר דורך די גלידער פון גראזן און ביימער דעם שאַרץ.

ס'געוויין פון די גרילן
טרערט אויס מיינע ליידן. די מילכ וואַרפט אין פייער מיין טויט.
אצינד נעם איך פילן :
בין איינער פון די, וואָס האָט עפעס דערטראַכט און דערבויט.

א ווייסע בעריאָזע
קלאַפט אָן אינעם פענצמער, מיר האָבן זיך ווידער פאַרקניפּט.
אָוועק שוין שפינאָזע.
עס הויכט נאָך זיין וואַרעמער אַמעם אויף מיין מאַנסקריפּט.

ווילנע, 1937

לאנג האב איך געדריקט די קליצמקע, צוגעלייגט א ליפ, גלייך זיין האנט וואלט קופערדיק זיך דאָען.
און — די גרינע מיר האָט זיך געעפנט. אין איר סקריפּ
הער איך די מוזיק פון זיינע שעהען.

קיין מאָל, קיין מאָל, האָב איך ניש געהערט אזא מוזיק.
טיפער שאַר איך זיך אַריין אין חדר.
מיט א ליכט א וואַקסענער דער מאַלער וואָן דע ספיק
און א מאַן אין גוססדיקע קליידער.

— מאַן, דו שטאַרבסט, נאָר ענטפער, האָב איך דיך פאַרשמאַנען גוט,
ווייל דערפאַר איך קען ניש לעבן, שלאָף ניש :
איז דער אומקום אויך אַן אומבאַדינגטער אַטריבומ
פונעם קרייז, וואָס האָט קיין אַנהייב, סוף ניש ?

אויפן טיש די אַוונטזון פון אייביקייטס קאַליר
שלייפט א גלאַז, וואָס ער האָט ניש דערשליפן.
און אַן ענטפער גיט מיר די מוזיק פון גרינער מיר,
עפנט א געדאַנק אין מיינע טיפן.

אין די אלט-געבלעטערמע פארנאכטן
 זע איך זיי אין איינעם האנט אין האנט
 ביי די קילע וואסערן, די גראכטן,
 אונדזער האר שפינאזע און רעמבראנדט.

וואס רעמבראנדט אין פארביקער התלהבות
 האט דערמאלן ניט געקענט — דערמאלט
 זיין באגלייטער מיט א פארב אזא וואס
 דרינגט פון שכלם קלינגענדיקן גאלד.

וואו ס'איז גאט פון זיך אליין די סיבה,
 פאר שפינאזעס מאכטיקן אנטפלעק —
 מיט זיין פענדול איינגעטונקט אין ליבע
 גיט נאך צו רעמבראנדט א לעצטן פלעק.

בידע שאטנס נעמען אייניק טראכטן.
 דעקן צו מיט דורכזעאיקער הויט
 אי די שמאט, קאפויער אין די גראכטן,
 אי דעם קלוגן, ווארטנדיקן שויט.

אמסטערדאם, 1947

די „נייע קירך“ איז הויקערדיק און אלט.
 עס פלאצן שוין פון שטומקייט אירע גלעקער.
 און איך זוך אים דעם ליכטיקן אנטפלעקער
 צעווישן דערנער אויפן הויף. עס פאלט
 מיט שארפן זאלצוואסער פון ים און רעגן
 און וואשט די אותיות פונעם גראען שטיין
 פארעלנט און פארזונקען ביז די ברעגן,
 ווי ער וואלט זיך גענענטערט צום געביין
 וואס האט זיין גייסט פארטיילט דער וועלט און וועמעס
 געדאנק האט ווי דער רעגן וואס מע זעט
 זיין אנהייב ניט, נאר ברענגט אראפ די זעט —
 אראפגעבראכט אויף אונדזער שטויב דעם אמת.

די ערד האט ניט געהאט פאר אים קיין ארט.
 זיין ברודער האט געקארנט אים אירע גרעזער,
 נאך וואלקנט אויף די חורבות דא און דארט
 דער חרם פון דער שול דער פארטוגעזער.
 דער רעגן האט שוין דורכגעגליט מיין לייב.
 ער שפילט אויף מיר ווי פינגער אויף קלאווישן.
 איך קלייב די קלאנגען-מראפעלעך און קלייב,
 זיי זאלן מיך באלייכטן און דערפרישן.

דער ניי געבוירענער

מיט שמערנציינער בייסט די נאכט די קייט אויף מיין געזאנג.
די רינגען פאלן, פאלן. איך — אין אומגעזאנג פארלוירענער
דערהער א נייעם קלאנג ווי דאס געבוירן פון א זאנג,
ער בויערט מיינע שלייפן דורך : גוט מארגן, ניי געבוירענער !

עס טוט זיך אן דער מארגן אויף מיין גוף אנשמאט א הויט.
און איך ווער יינגער, יינגער מיט די זעונגען, די פילונגען,
ווי אויסגעוויקלט וואלט זיך מיין נשמה פון א שוימ
און טויזנטפארביק אויסגעשמראלט די ניט-אנטפלעקטע פרילינגען.

דער טרויער, ווי אן אפגעפלייצטע לאווע, הארט און קאלט,
מיט אומבאוועגלעכקייט פארהיילט דעם נעכטנס קרומע פנימער.
נאר איך, דער ניי געבוירענער, דערקען ניט מיין געשמאלט.
און אלע חושים בילן : דו זאלסט קיין מאל ניט דערקענען מער !

פאריז, 1946

פ א ר י ז

I

די אונטזון באשיצט אקעגן נאכט דעם סאקרעקער.
אויס טויזנט פארבן שמידט זי דא פאר זיך א באריקאדע.
א צוגעפליגלטער צום בארג פארנעם איך, ווי אהער
דערגרייכן מיך פון העקן וועלט געשמאלטן נע-זנדע.
און ווי א האלב דערטרונקענער, איך אטעם איין אלץ מער
מיין וואונדערוועלט, פארלוירן אין דער אומקומצייט אודאי.
— אנטפינצטער זיך, פארלאזן אויג, ווער קלאנגיק, מיין געהער,
און טרינקט זיך אן מיט זילבן פון א נייער לידעריאדע!

II

א נדר האב איך זיך געטאן אין זומפעדיקע נעכט:
דער שלאנגיקער נסיון זאל מיך ניט פארגיפטן, איידער
מיין אטעם וועט זיך אפשטעלן. איך זאל ניט זיין געקנעכט.
מיין שטים זאל וואנדערן באזונדער צווישן אלע ריידער.
גענוג פאר מיינע פינגער זאל איך זיין גערעכט און עכט,
במילא שוין פאר אלעמען א טרייסטער און באשיידער.
אצינד, ווען ס'איז דער אשמדאי דערשטיקט אין זיין געפלעכט, —
באשווער איך זיך א צווייטן מאל צום אויספירן דעם נדר.

III

האסטו געזען אן אדלער אין זיין שטורמישן געיאג
בשעת ער וועגט דעם שטורעם היין און הער אויף זיינע פליגל?
אזוי א פלאטערט מיין געדאנק און וועגט דעם נעכטנס וואג.
ער בייגט זיך, פאלט. אט קראכט ער באלד אראפ אויף בלוט און ציגל, —
געפאלן דאכט זיך! אבער ווידער גיט אין אים א שלאג
די האפענונג. ער הייבט זיך העכער, העכער אין אן עיגול,
ברעכט דורך די וואלקנס, און די פליגל טאפן אן א טאג
וואס פינקלט לויטער-ליכטיק ווי א דימענט אין א שפיגל.

IV

וואס ברענגסטו מיר, דו אָדלער אומגעזעענער, — געדאַנק?
 מיט וואָסער פּאַנג אין דיינע נעגל קענסטו זיך באַרימען?
 דו האָסט דאָך צוגעזען מיין היימשטאַט אין איר לעצטן צאַנק
 און ווי אַ קוש ביים עשאַפּאַט אויף דיר נאָך גליט איר סימן.
 אַנטפלעק דיין אמת! ווען דאַרט אונטן, איידלשטייניק-בלאַנק
 אַ טורעמדיקע שימערט אויס די פעלקערשטאַט איר הימען.
 איך ווייס: פון דאָס פאַרגאַנגענע ביסט איינציקער געשאַנק,
 ניטאָ די האַנט וואָס זאָל דיך קענען איינבייגן, פאַרקרימען.

V

סאַלזט דער שטאַט, וואו עס געפינט זיין פנים יעדער גר,
 וואו מענטש איז מענטש, מיט זיינע פריידן, בענקשאפטן און צערן.
 איך טרינק דעם שטיינערדיקן וויין פון שטאַט, אויף סאַקרע-קער,
 אַרומגעאַרטלט מיט אַ שורה זון אין די פּאַנאַרן.
 דאָ שוועבן גייסטער. פּלאַטערן אַרײַן אין מיין באַגער.
 דאָ לעבן אין דער לופטן לאַנג פאַרקלונגענע פאַנפאַרן.
 און פרייהייט איז ניט אַלט געוואָרן, איינגעשרומפן-שווער,
 נאָר יוגנט, ווי אירע רויזן ביי דער וואַנט פון קאַמונאַרן.

VI

איך האָב געזען אין לואוור מלך רעמסס. מיט אַ מאָל —
 דערהערט אַ זאַמדיקן געוויין. דאָס האָט מיר פון מצרים
 אַ יינגל אין אַ וואַנט פאַרמויערט אויסגעגליט זיין קול.
 ניט שוין זשע מאַנט פאַרענטפערונג די ווייטע שטים עד היום?
 איז מיינס דאָס יינגל פון צוריק-מעתי-לעתן אָן אַ צאָל?
 ווער פויקט עס מיר אין ווירבלדיקן שאַרבן: לויף באַפריי אים?
 איך בין געלאָפן. ס'האַט דער לואוור נאַכגעקוקט, איך זאָל
 די אויסטערלישע מאַנגג זיין מקיים.

VII

אַוודאי איז דאָס ניט קיין ברכה, ווען אויף יעדער טראַט
 גייט נאָך דער שוידערייחום. נאָר איך קען דאָך אויך באַשאַפן
 אַ שטראַלנוועג וואָס פירט פון יינגל צו די צען געבאַט.

און פון די צען געכאפט, פון מידע מידברדיקע שקלאפן —
צו אלבערט איינשטיין, וואס די צייט האט אים פארטרויט איר סוד
און דורכגעשניטן דורך זיין שלייה אומענדלעכע געלאפן.
אזא מיין טרייסט : ארויסוואקסן וועט אויך פון מיין יסוד
א וואונדער, און די גאפנדיקע מארגנטעג — פארגאפן.

VIII

מיין מישפט מיט דער וועלט געטרוי איך מיין געפרואומן שטאם,
ער ווייס : א כומערצאנג צוריק אין ווארפער איז די שינאה.
איך זע, ווי ער איז אויסגעשטערנט איבער לאנד און ים,
אין ריזנשמעט, אין שניי, מידבריות, העקן אוראלט-גרינע.
פארשלונגען האט אים ניט קיין פלאם, ווייל ער אליין איז פלאם.
ער גייט זיין וועג דורך אינקוויזיציע, האק און גילאמינע ;
און פאלט ער, — איז דער גורל דעמלט ניט מיט אים צוואם
און ראנגלט זיך, און זאנגלט זיך אין זאמדיקער מדינה.

IX

דורך מיר אליין דעם וואנדער פונעם וואנדערפאלק איך מערק.
און תפילה טו איך צו א קלארקייט דורכזעאיק געשליפן.
א קלארקייט, ווי ביים דיכטער ווען עס עפנט אים זיין ווערק
א רגע בלויז די ניט-אנטפלעקטע אפגרונטן און טיפן.
א קלארקייט ווי א קאלטער שטאל. ווי יענע שפיצן בערג
וואס טונקלען ניט, כאטש נאכטיק וואסער הייבט שוין אן צו טריפן.
זיי טונקלען ניט. א מחנה ליכטער נידערט אויף די קערק —
ווי שטראלנדיקע מעוועס קומען אפרוען אויף שיפן.

X

ס'דערנענטערט זיך אלץ מער די שטאט. איר הימען ברענט. איך שלים,
פארמאך די אויגן, ניט אנטלויפן זאל פון מיר דאס פייער.
די גאסן קלעמערן צו מיר אויף שפיגלדיקע פיס
און הלומען אריין אויף נאכט ווי גארבן אין א שיייער.
עס לעבט אין מיר דער שטראלנוועג. די שטים פון לואוור אין
באהאלטן אויך. עס קלינגען גלעקער אונטיקער, פרייער.
א גרום דעם טאג וואס האט מיך אפגעפונען אין פאריז.
א גרום דער נאכט, און אלע די וואס זענען ליב און טייער.

פאריז, דעצעמבער 1946

ווער האַמערט?

ווער האַמערט פאַרושאַווערמן משוואַק אין מיין גייסט?
ווער פּרוּוואַווט מיין געגראַמטן שגעון דערהערן?
מיין חבר, מיין חבר, דו האַסט דאָ געשפּרייזט,
געלייענט ביים ליכט פון דער מאַרנע באַדלערן.

דער אַונט איז קראַנק אויף מאַלאַריע מסתּם.
איך זע דיין אַנגופיקע אויסשטראַלונג נענטער.
מיין חבר, עס בליצט דיין געזאַנג פון אַ פּלאַם,
געבונדן אין פּרוּישאַפט, איך צאַנק אַ פאַרברענטער.

כ'האַב ערגעץ געלאָזן מיין וואָר, ווי אַ שאַף
לאַזט איבער אַ בינטעלע וואָל אין די קוסטן.
מיין חבר, אַזאָ איז מיין וויליקע שטראַף:
געפינען דיין עכאָ אין זומער דעם פּוסטן.

צו הרגען אַ מענטשן איז גאַרניט קיין גליק.
פאַר דינט וועגן וואַלט איך אים אַבער דערשטאַכן, —
מיין חבר, מיין חבר, זאַלסט קומען צוריק.
דיך אויסלייזן — דאַם וואַלט געווען מיין נצחון.

פּאַריז, 1947

אַ ש ו ל כ ל

כ'האָב פאַרוואַגלט אין אַ שולכל — ווינט און פאַוועטיגע,
אין אַ שעה ווען דו דערקענסט ניט פון אַ וואַלף ביז הונט.
ערגעץ פון אַ טורעם אין דער שמאַלענער מדינה —
אַ האַרמאַט, וואָס לויערט אויף די ווענטלעך גראַע, דינע.
נאָר דאָס שולכל ווי אַ חלום איינגעפלאַנצט אין גרונט —
האַט קיין האַר זיך ניט געקומערט, מיט די שאַטנס מיך באַשימערט.
עלעהיי ס'וואַלט אין אַ ברונעם פאַרביק זיך צעזונט.

אינעם ברונעם האַט געברומט אַ צאַנקעדיקער לערנער.
איינער בלויז. און איך האָב זיך פאַרוואַנדלט אינעם אות
אויפגעלעבט אויף זיינע ליפן. אַלע נעכטנס' דערנער
האַב איך דעמלט שוין געצערמלט היימישער און גערנער :
אַט דער לערנער ברומט אין ספר און ער ווייס פאַר וואָס.
גאַלדיק האַט אַ ליכט געטריפלט, מיין מחשבה — זיך געשיפלט,
ביז דער לערנער אַפריכטן האַט אַנגעהויבן חצות.

און געקלערט האָב איך אזוי : פון סורא, פומבדיתא,
האַט אַ קלוגער שפליטער זיך פאַרקליבן דווקא דאָ,
ווי ער וואַלט געזען די צוקונפּט. און די צייט די מיאומע
קען דעם גורל-שפליטער ניט פאַרשפאַרן אין קיין תּפּיכה.
דאָס האַט ער אין יענע שטעט באַשטימט וואָס ניין וואָס יאָ.
און אזוועק בין איך אין קלערן, מיט אַ נייעם קנייטש אין שטערן.
און דאָס שולכל — מיך באַגלייט אַ קיילעכדיקע שעה.

פּאַריז, 1946

מ א ר א נ ע ן

ניט פארלאָשן האָבן זיך די שייטערס פון קאָסמיליע.
פלאַקערן פאַרהוילענע אַריבער שמעט און לענדער.
ס'איז ביים פאַלק דער פלאַקערטויט געוואָרן אַן אידיליע,
מיט דער מאַסקע נאַרט ער זיינע פריינדלעכע פאַרלענדער.
שמינג פון ניינציק שפראַכן, אַנגעפּעלקערטע העוויות,
קעמל-הויקערס, מאַמער וויל אַ טרונק דער ליבער שכן,
אַלץ, עס זאָל געדויערן נאָך היינט דער שלום בית
און ווי געצן אויף די אַקסלען טראַגן פרעמדע יאָכן.
טויזנט מאַל פאַרברענט און דאָך פאַראַנען —
מאַראַנען.

וואַגלענדיקע בעמלערפרינצן, אויסגעשמעלט אויף לאַסקעס,
פונעם שוואַרצן טויטנמאַל געטרייע פאַמריאַמן, —
וועל איך זען דעם רים פון אַלע שאַלעכצן און מאַסקעס ?
ווי עס וויקלט זיך אַראַפּ אַ שאַמן נאָך אַ שאַמן ?
קנייטשן טויזנטיעריקע פאַרקאַרבט אין יעדער סעקמע,
וואַלקנס אַנגעוואַקסענע אויף אונדזער גראַען פּרילינג,
ניט-אַנמגורלמע גורלות, וויזיעס. ניט-אַנמפלעקמע,
וועל איך זען אייך נאַקעט, אַן מאַראַנישער פאַרהילונג ?
וואַגל-ברידער, וואו איר זאָלט ניט שפּאַנען —
מאַראַנען.

פאַריו, 1947

ד ע נ ק מ א ל

א

זינט דו ביסט פארגאנגען, איז מיין וואָרט אַ ליקווי-חמה.
האַסטו זיך שוין איינגעלעבט אין טויט, מיין גוטע מאַמע ?

בלויז ניט וואו דיין קבר. גאָר די ערדקויל איז דיין קבר.
אונטער מיניע פֿיס— די כוואַליעס פֿון דיין יעדער אבר.

זומערבליצן אַקערן אַדורך צו דיר אַ שמעגל,
צו די אוינגלעכער איז אַ רעגן עולה רגל.

גאָר אַן אויב קלאַנט פֿון די נשמה-גרונטן סאַמע :
האַסטו זיך שוין איינגעלעבט אין טויט, מיין גוטע מאַמע ?

ב

קיינער האָט ניט אַפּגעטיילט מיין שנירלדיקן נאַפּל.
אַפּגעברענט אַ לעבן— לעב איך צווייגעשטאַלטיק, טאַפּל.

ווען אַ שמילקייט ליידיקט אויס דעם שאַרבן אין פּאַרנאַכטן—
ריזלט, קומט אין מיר דיין מילך— דער גיגון פֿון דיין טראַכטן.

און מיין קינד, געזאַלכט אין אומקום-רגעס מיט דיין נאַמען,
בלויבט דערשראַקן ווען אין מיר די תּפּילות דיינע שטראַמען.

אַבער אויך פּאַרויגלט אונטער ערדן שוואַרצע, דיקע,
וועט מיין שאַטן פֿון דיין שאַטן ציען די יניקה.

פּאַריז, 1947

די פרוי פון מירמל אויפן פער-לאשעז

די פרוי
פון מירמל אויפן פער-לאשעז
האט מיך געפאנגען.
עס איז געווען אזוי:
איך בין געגאנגען
אויף פער-לאשעז.
מיט פרישן בינמל בעז,
אים צו דערלאנגען
שאפענס געביין
פארוואנדלטן אין קלאנגען.

שוין דאס אליין,
וואס אויפן שטיין
איז אנגעשריבן וואו דער
מיסטער איז געבוירן —
האט געטאן מיך א צערודער.
וועדליק ארט איז ער כמעט א ברודער.
און וועדליק צייט? —
נאר וואס איז א יארהונדערט
אין פארגלייך מיט אונדזערע מינוטן?
אסור, אויב איך בין מיין פיצל איצטוקייט מקנא!
איך האב מיין אויער צוגעלייגט צום שטיין
און דערהערט: עס רעגנט דאָרט אַ פּיאַנע.

נאר דעמלט האט מיין גאפנדיקער אויער
דערשפירט א ווארעם צאפּלען,
א באוועגן.
א הייב דעם קאפּ —
א פרוי-מצבה בייגט זיך מיר אַנטקעגן.

די פרוי-מצכה אויפגעלעבט אין וואך,
צעפענט ליפן אָנגעשימלט-גרינע.
זי שטעקט אַרײַן איר האַנט אין מיין טשופרינע
און שטיינערט מיר אין פנים אויף איר שפראך:

„דאָס האַרץ פון דעם וואָס איך היט
איז לאַנג אַוועק אין זײַן היימלאַנד.
און בלויז דער שטויב זײַנער בליט
אין רויטן, טױטן לײמלאַנד.“

נאָר דו אַז דו ווילסט, מעסיע,
ווי מיין האַר שאַפען פאַרברגענען, —
צײַ ווייסטו וואוּ נײַן, וואוּ יע,
מע זאָל דאָס האַרץ דײַנס ברענגען? ”

די זון האַט אין מיין צווייגל בעז
פאַרשרומפן זיך, פאַרלאַשן.
נעבליבן בין איך אויפן פער-לאַשעז
געליימט. אַן לשון:
כדאי געווען צו זאַמלען אויף מיין קאַנטע
דרייסיק יאָר,
פאַרלירן אַלע נאַנטע,
בלייבן הענגען אויף אַ האַר,
אַרויסגיין פונעם קאַלכאוויזן
מיט נײַט-פאַרבּרענטע טרערן,
אַז איך זאָל איצט, אויף פער-לאַשעז דערהערן,
אַז מיין אַלמאַכטיק האַרץ איז ווערט אַ פּײַם.
און אויב איך וועל מיר אַ צוואַה מאַכן
מען זאָל שפּעטער ברענגען עס אַהײַם —
וועט נאָר דאָס טרויעריקע וועלטפאַלק — לאַכן.

פאַרײַן, 1947

א פלאש מיט נעמען

פון זינט מיין היכל איז געוואָרן אַש
און אַנשטאַט ברויט איך קען דעם אַש ניט נעמען, —
באַגלייט מיך אין די פרעמדע שטעט אַ פלאַש
מיט קינדיש קרום-און-לאַמע צוואַנציק נעמען.

כ'האַב זי דערנישטערט אונטער האַלבע ווענט
אויף דיסנער געסל דריי, אין אַ מאַלינע.
דערביי — סקעלעמלעך דורכגעקוילט, פאַרברענט,
אין פלאַש די נעמען אויף פאַפירלעך גרינע.

פון געטאַ-אַלטער לויערט זי נאָך דאָ.
ווי שמעטערלינגען צאַנקען אום די פינגער
וואָס האַבן גלייך ווי פערל אויפן דנאָ
די נעמען אויסבאַהאַלטן פון באַצווינגער.

איך האָב די שריפט געזען אָן איינציק מאַל.
אין פלאַש-קבר קריקגעלייגט די צוואַנציק.
אין זעלבער פלאַש פון זוניקן קרישמאַל
האַט כרמל-זוויין געברויזט אי שטאַרק, אי גלאַנציק.

איך האָב געפרעגט ביי זיך : אַלמאַי אין דער,
און ניט אין צווייטער פלאַש די צוואַנציק נעמען ?
געזונקען איז אַהינצו מיין געהער,
אין לויער זייער ענטפער צו פאַרנעמען.

פון דעמלט איז די פלאַש מיר אַ גראַנאַט.
געהתמעט מיט מיין גלויבן איז דער פראַפן.
איר עמוד-אש באַלייכט דעם נע-זנד,
און פאַר אַ קישן לייג איך זי צוקאַפן.

אין מאסקווע האט איר כוח מיך געשפייזט,
אין מידבר ווארשע — אויסגעשלאגן וואסער.
אין דייטשלאנד האט זי אנגעשאַרפט מיין גייסט
אַנטקעגן די מיליאָנען משוגעתער.

איך טראַג זי ווייטער איבער לאַנד און ים,
אַ הענגלבריק פאַרוואַרפט זי איבער תּהומען.
זי האַט ניט מורא פאַר דעם שונאָם פּלאַם,
די פּלאַש, פאַרפּול מיט יידישע אַמאָמען.

זי האַט ניט מורא פאַר קיין שום אַרמיי.
מיין פּלאַש איז גרייט אויף יעדער מינדסטן ליאַרמל.
און ברענגען וועל איך זי אַהיים, כדי
צום אַנגיסקן מיט פּרישן וויין פּון כּרמל.

פּאַרײ, 1947

ביכער פון זעלבן מחבר :

לידער

ביבליאטעק פון יידישן פענקלוב, ווארשע, 1937

וואלדיקם

פארלאג פון יידישן ליטעראטור-פאראייג און פענקלוב אין ווילנע, 1940

די פעסטונג

פארלאג איקוף, גיריאַרק, 1945

לידער פון געטאָ

פארלאג איקוף, גיריאַרק, 1946

ווילנער געטאָ

פארלאג פון די ווילנער אין פראַנקרייך, 1946

פון ווילנער געטאָ

פארלאג „עמעס“, מאַסקווע, 1946

עס ווערט געגרייט צום דרוק :

געהיימשטאָט

אַ פּאַעמע

שער-בראַט געצייכנט פון מיכל וויינער

